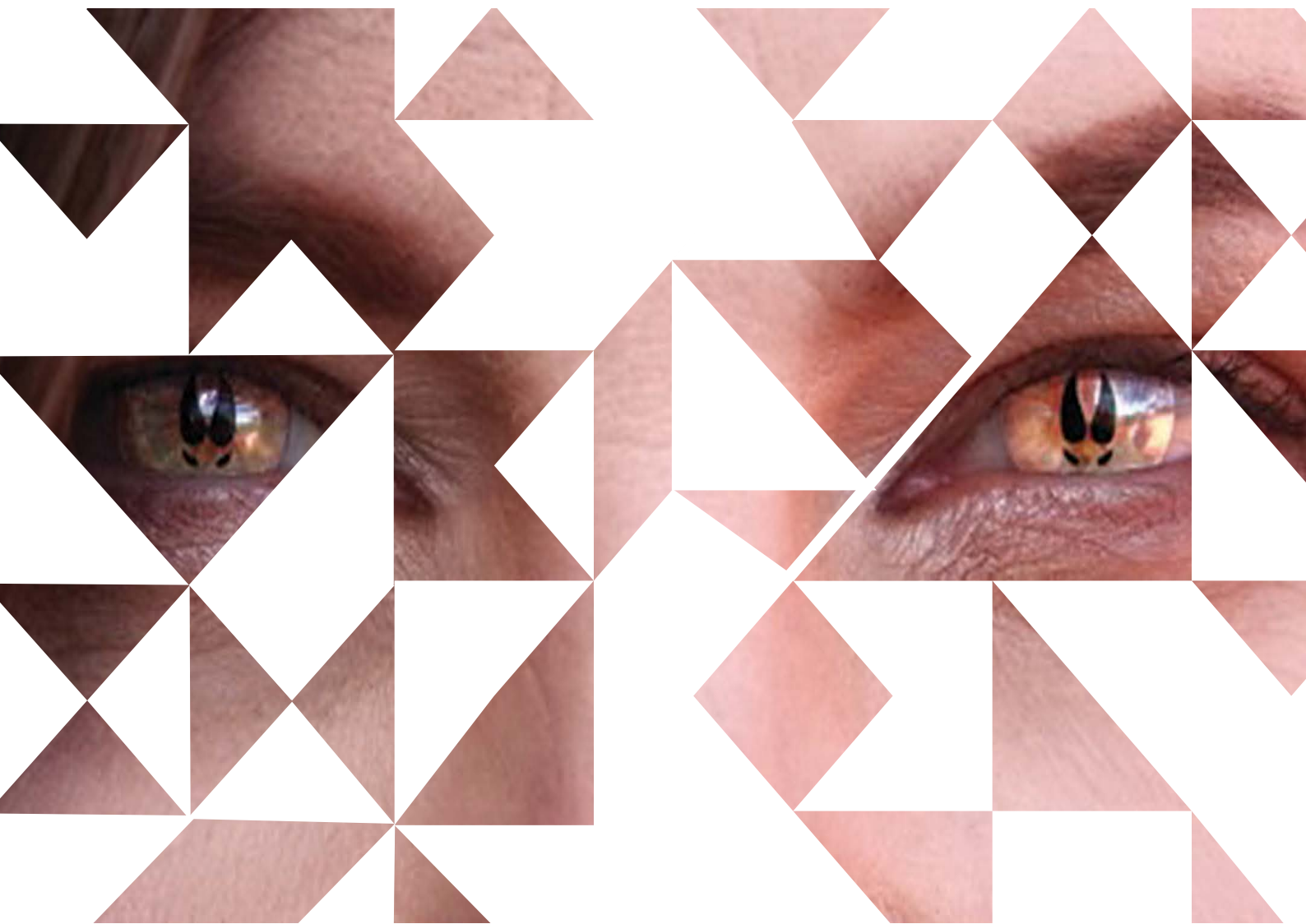

Politsei- ja Piirivalveamet

keskkriminaalpolitsei

Korruptsioonikuritegude büroo
Ülevaade 2016-2017

**KESKKRIMINAALPOLITSEI
KORRUPTSIOONIKURITEGUDE BÜROO**

**ÜLEVAADE BÜROO
2016.–2017. AASTA TEGEVUSEST**

Hea lugeja

Seekordses korruptsioonikuritegude büroo töö ülevaates teeme kokkuvõtte 2016. ja 2017. aasta peamistest tegevustest, kajastame läbiviidud menetlusi ning teadlikkust suurendavat ennetustööd.

Sedakorda kolmas ülevaade on märk tekkivast järjepidevusest. Politsei- ja Piirivalveametis on kujunenud teadmine, et selles valgustatakse tehtust võimalikult palju. Niisugusel kokkuvõttel on meie endi silmis eelkõige väärtus abimaterjalina hättasattunuile, valdkonna vastu huvi tundjaile, tööalast lisainfot vajavaile või neile, kes on meie riigis erinevate poliitikasuundade kujundajad. See on kahe aasta jooksul tekkinud materjal, mis on valdavalt kordumatu omanäoliste juhtumite ja statistika tõttu, aga samas kannab endist viisi sarnast sõnumit. Selleks sõnumiks on muutust toovad tegevused. Paremaks muutume ise koos riigiga üksnes aktiivse tegevuse kaudu, sest mittemidagitegemine on samuti tegevus. Riigi tõhusamaks, ausamaks ja läbipaistvamaks toimimiseks vajame ühtset vaadet. Efektiivsus saabub siis, kui läbimõeldud ennetavate tegevustega on seotud paljud erinevate regioonide, liitude, asutuste ja ettevõtete esindajad ning tavakodanikud. Kui meil on üks võimalikult laialtlevitatav eesmärk, saavutame kiiremini soovitud tulemust. Praegu näib, et suur eesmärk „jõuda rikkamate riikide hulka“ on olemas, aga tegevuste loetelus on korruptsiooni vähendamiseks seotud tegevused muutunud teise või kolmanda järgu tähtsuseks.

See materjal ei anna kahjuks tervikpilti korruptsioonivastasest võitlusest Eestis. On ju selles tervikloos mängida veel mitmel teisel asutusel kandev roll. Aga sellegipoolest saab koondatust ülevaate, kui palju on Eesti inimestel veel aususe suunas astuda ning mis sammudel kiputakse teadlikult seadust rikkuma. Korruptsiooniga seotud väär- ja kuritegude hulgas on kergemaid ning raskemaid juhtumeid. Nii saame ka sel korral esitada hulga näiteid eksimuste kohta, mida edaspidi oleks võimalik vältida.

Nüüdki saame lugejaile tutvustada varasematel kordadel avalikustamata jõustunud kohtulahendeid. Lisana toome valiku menetlustest rikkumise olemusliku kirjeldusega asjades, kus jõustunud kohtulahendit veel pole või on neis kasutatud avaliku menetlushuvi puudumise tõttu oportuuniteeti.

Eesti õiguskaitse ja kohtusüsteemi võimekus läbi töötada väga suur hulk väärteo- ja kriminaalasju on paljude teiste riikidega võrreldes eeskujulik. Me võime olla õnnelikud, et õiguskaitse ning kohtusüsteem on toimivad ja ausad. Selle tulemusena on riigil ette näidata ka kohtuotsused hoolimata seotud isikute erakondlikust kuuluvusest, avaliku elu positsioonist ja rikkusest. On nii süüdimõistvaid kui ka õigeksmõistvaid kohtulahendeid. Selline tulem on õigusriigile kohane. Poleks süüdimõistvaid otsuseid, oleks väga keeruline rääkida korruptsiooniprobleemist.

Iseasi on, kui palju jõuab õiguskaitse rasket peitkuritegevust päevavalgele tuua. See, mida kokkuvõtte kajastab, pole ju kaugeltki ammendav loetelu toimuvast ja on ainult üks osa kuritegelikust korruptiivsest käitumisest. Üldise pildi peame kujundama olemasolevate ressurssidega hõlmatavast töötulemusest, koostööst partnerasutustega ja riskide analüüsist. Seetõttu väidan, et menetlustega tulevad esile üksnes kõige suuremad probleemid või osa neist. Probleemide tekke põhjustega tuleb tegeleda menetluste väliselt vastutaval ettevõttel või asutusel endal.

Viimase kahe aasta jooksul on endist viisi täheldatav, et veidi vähem kui pooled prokuratuuri edastatud menetlustest on käsitletud kohalikes omavalitsustes või omavalitsusega seotud asutustes töötanud inimeste toimepandud õigusrikkumisi. Kui eelmises ülevaates kirjutasime Maanteeameti ebaausate eksamineerijate ja sõidukite esmaregistreerijate juhtumitest, siis on seekord hea märkida, et Maanteeameti ametnikud käituvad ausalt ning ebaaus klient võetakse vastutusele. Amet on paari aasta jooksul saanud vajalike süsteemimuudatustega valmis ja see on viinud olukorrani, kus eksamit saab sooritada ainult ausal teel.

Toome eraldi esile ühe jõustunud kohtuotsusega kriminaalmenetluse üksikasjad, mis peaksid andma valgust toimingu piiirangu rikkumise olemusele.

Toekas osa tähelepanust koondub brošüüris ennetustööle ja suhtlusele asutustega, kellel on olnud puutumust mõne kriminaalasjaga. Kannatada saanud asutusega koostöös saame tähelepanekute ja ettepanekutega anda asutustele võimaluse parandada süsteemi vigu ning võtta uute sarnaste juhtumite vältimiseks vajalikke meetmeid. Loodame, et head koostööd märgistavad näited kannustavad ka teisi sarnases olukorras vajalikke tegevusi tegema ja töökorraldust muutma.

Soovist luua meie ülevaatesse veelgi enam lisaväärtust palusime mitmel Eesti inimesel kirjutada arvamslugu sellest, kuidas oleks riik ennetuses veelgi tõhusam. Lisatud arvamused on kindlasti lugemist väärt ning viivad mitmelgi puhul reaalsete tegevustega eesmärgile. Nüüd on vaja leida need eestvedajad, kelle toel hakkaksid mäed liikuma.

Täna kõik, kes on kaasa aidanud kuritegude avastamisele ja korruptsiooni vähendamisele.

Head lugemist!

Mati Ombler

korruptsioonikuritegude büroo juht

EESSÕNA	2
KUIDAS PAISTAB TÄNAPÄEVA EESTI UURIMIST TOIMETAVA ÜKSUSE PILGU LÄBI?	5
KORRUPTSIOONIKURITEGUDE BÜROO STRUKTUUR	9
KORRUPTSIOONIKURITEGUDE BÜROO UURIMISALLUVUS	10
KORRUPTSIOONIKURITEGUDE LOETELU	12
KRIMINAALMENETLUSED	13
OLULISEMAD KRIMINAALMENETLUSED 2016. JA 2017. AASTAL	20
ÜKS NÄIDE TOIMINGUPIIRANGU RIKKUMISEST JA SELLEGA KAASNENUD KRIMINAALMENETLUSEST	23
VALIK KOHTULAHENDEIST	25
VÄÄRTEOMENETLUSED	35
RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ JA PRAKTIKA VAHETAMINE	37
KAHTLUSTATAVATE TAUST	38
ENNETUSTEGEVUS	39
MIDA SAAME TEHA, ET ELU EESTIS MUUTUKS VEEL PAREMAKS? KÜSIME ARVAMUST	45
KORRUPTSIOONIVIHJE EDASTAMISE VÕIMALUSED	55
KUHU PÖÖRDUDA, KUI OLETE KOKKU PUUTUNUD KORRUPTIIVSE KÄITUMISEGA VÕI TEATE SELLE KOHTA INFOT?	56

Sellise küsimuse esitasin endale kaks aastat tagasi, kui koostasime meie 2014.–2015. aasta ülevaatesse omamoodi arvamusküsimuse Eesti tervisest korruptsiooni vaatenurgalt. Praeguse arvamusküsimuse eelkäija on sisult mahukas ja kokkuvõtlik, mistõttu täiesti uute tähelepanekute või põhjapanevate soovitusetega on keeruline esile tulla. Aususega seotud põhimõtete ja läbipaistvust tähtsustavate muudatuste elluviimine ei ole olemuslikult lühiajaline protsess, veel enam aega nõuavad aga sellega harjumine ning selle tavaks muutumine. Meil on esile tuua erinevate osalistega hulk häid toimivaid koostöövorme riskide maandamise ja ennetuse tandril. Samuti saame kahele viimasele aastale pilku heites rõhutada toimetatud menetlustes silmahakkavaid ühiseid jooni ning kuritegude toimepanemise põhjuseid ja tagamaid. Seekord olen mõtisklenud järgmiste teemade üle:

- 1) ennetavad tegevused aitavad parandada süsteemivigu;
- 2) omavalitsus kui suure korruptsiooniriskiga paik;
- 3) korruptsioon meditsiinisektoris.

Ennetavad tegevused aitavad parandada süsteemivigu

Ainuüksi karistusõiguslike meetmetega me riigis korruptsiooni ei vähenda. Vastutusele võtta ja karistada on mõistagi vaja, et piirata korruptsiooni laiemat levikut ning püüda efektiivselt ahnust. Sellise seadusliku võimalusega kaasaskäiv preventiivne tegevus kõnetab palju rohkem inimesi ja suurendab teadlikkust. Liicati suudab ennetustegevus hoida loodetavasti ära ühes struktuuris sarnaste ebaeeldivate ja aususe kohustuse rikkumisega seotud kuritegude toimepanemise edaspidi. Taas kord saan tuua hea koostöö näitena Maanteeameti, kus peale mitme kriminaalmenetlusega avalikuks tulnud enam kui kümne ebaausa töötaja tegevus tõi kaasa ametis suured muudatused. Vabaneti ebaausatest ametnikest, aga sellega ei piirdu. Amet hakkas juhi initsiatiivil otsima süsteemivigu, hindama riske ja võtma meetmeid, et sarnaste juhtumitega ei peaks enam pörkuma. Üle 500 inimesega asutuses on tõmmatud juhi eestvedamisel ja tubli riskijuhtimisalase tööga ebaausale töötegemisele ning suhtumisele kriips peale. Reaalsed riskide maandamisega seotud tegevused on viinud sõidueksami eksamineerijate töö ausust väärtustavaks ning me saame juba mitmendat korda menetleda kriminaalasju, kus kahtlustav altkäe-

maksu pakkuja või andja on klient. Ausad eksamineerijad on altkäemaksust keeldunud ja teatanud juhtunust juhtidele.

Teise hea näitena saab tuua ühiskondlikku tööd juhendavate inimestega seonduva. Nimelt nägime mõni aasta tagasi kohtuotsusega ühiskondlikule tööle suunatud karistatud isikute puhul kaasnevat korruptiivset riski juhendajatele, kes hakkasid karistatud isikuile tööd pakuma. Mitmest allikast ja menetlusest ilmnes, et risk juhendajatel töötundide kirjapanemisega eksida ning juhendatavate poolt mõjutatud saada oli märkimisväärselt suur. Menetletud kriminaalasiadest saime teadmise, mille pinnalt edastasime märgukirja Justiitsministeeriumile soovitusetega, et võimaluse korral riske uuesti hinnata ja neid maandada. Ka sel korral sarnaselt Maanteeametile edastatud märgukirjaga võeti meie tähelepanekuid tõsiselt ning eelmisel aastal kõigele muule lisaks kohtuti mitu korda kriminaalhooldajate ja juhendajatega terves Eestis, et osaliste teadlikkust suurendada ja edaspidi eksimusi vältida.

Oleme saanud menetlustest tekkinud tähelepanekuid ja soovitusi edastada teistelegi asutustele. Alati pole koostöö kujunenud nii positiivselt nagu ülal märgitud näidete puhul. Samas aitab heade ja toimivate näidete toomine loodetavasti järgmistel kordadel teistel asutustel ning ettevõtetel senist olukorda maksimaalselt muuta. Ebaaususest pakatava töökeskkonna tähelepanuta jätmise on kindlasti juhtimisviga ega tekita allesjäänud töötajaskonnas soovi parimal moel panustada. Nimelt saab kõige efektiivsemalt hakata muutma siis, kui eestkõnelejaks on juht. Organisatsioonis, kus on ebaausat käitumist kuritegusid toime pannes saanud harjutada enam kui mitu inimest, tuleb arvestada, et muutusteks võib kuluda rohkem aega kui tavaliselt. Ebaausat käitumist võimaldanud töökorraldusvigu tuvastamine ning maandamisemeetmete leidmine ja võtmine on üksnes osa muutumist kaasatavast tööst. Neid tegevusi ei võeta aga sisuliselt plaani, kui selle taga ei ole organisatsiooni juhi tahet ja järelevalvat silma. Juhi sõnal ning teol on muudatusi tehes väga oluline roll. Praegu näib, et seda rolli paljudel puhkudel alahinnatakse. Kas tõstetakse käed, põhjendades, et mis siin ikka teha saab, või töötajad on täiskasvanud või inimesed pole ju veel süüdi mõistetud vms. Miks on juhi roll niivõrd tähtis ja miks juht ei soovi muudatusi? Alati tuleb vaadata seda, miks ei taha juht läbipaistvatest ja ausatest tegevustest pakitsevat programmi kasutusele võtta. Kas põhjused võivad olla iganenud juhtimisoskus, väärtuste

alahindamine, teadmiste puudumine, omakasulised küsimused või seotus tegevustega, mis päevavalgust kardavad? Igal teisel juhul peaks organisatsiooni juhil olema piisavalt palju julgust vastutada ja tunnistada, kui midagi on seni valesti läinud, aga on olemas reaalne soov tehtut heastada. Juhi sõna ja tahe muudavad organisatsiooni kurssi. Kui seda sõna aga ei tule, siis kurss ei muutu, st muudatusi ei kaasne või on neid ainult vähesel määral.

Asutuste juhid ja vastutavad inimesed, kui te juhtute satsuma olukorda, kus ebaaus töötaja põhjustab kahju, siis pöörduge meie poole! Saame aidata tekkinud olukorda hinnates koos edasisi tegevusi arutada. Kui esinevad kuriteole viitavad asjaolud, siis selgitame kriminaalmenetlusega välja kahju ning jagame teile soovitusi, kuidas toime pandud kuritegu võimaldanud protsesse muuta.

Omaavalitsus kui suure korruptsiooniriskiga paik

Omaavalitsused on olnud meile seni kui tööandjad. Nimelt on ligikaudu 40% alustatud ja prokuratuuri saadetud kriminaalasjadest seotud kohalike omaavalitsuste või nende asutustega. See on olnud nii kõik need kuus tegevusaastat. Kas säärane olukord muutub paremaks 2018. ja 2019. aastal, on veel keeruline ennustada. Haldusreform küll vähendas omaavalitsuste arvu seitsmekümne üheksani, aga inimesed jäid arusaadavalt alles. Inimesed, kes iga nelja aasta järel uuesti volikogudesse kandideerivad, ei ole siiani olnud pelgalt ausate kavatsuste ja harjumustega. Avaliku elu edendamise varjus tehakse siduvaid otsuseid ka enda huve silmas pidades ning teinekord lahendatakse avalikke küsimusi ainult enda huvidest lähtudes. Niisugust mõtteviisi on vaja muuta. Omaavalitsuste vähendamine iseenesest sellist muutust kaasa ei too. Seda näitavad ilmekalt ka üksikud kriminaalmenetlused (nt häälte ostmise juhtumid) 2017. aasta kohalike omaavalitsuste volikogude valimiste perioodil. Just nimelt omaavalitsuste volikogude valimiste ajal on ebaaususele viitavaid vihjeid ja teateid kõikide teiste toimuvate valimistega võrreldes mitu korda rohkem. See ei muutu, kui ei muutu praegune omaavalitsuste maine.

Mõistagi ei ole selle kujundamine üheaastane ettevõtmine ja see võtab aega. Omaavalitsused paiknevad oma kuvandi ja ebaaususe pitseriga endist viisi seal, kuhu järgmine sarnane vääritud tegu kajastav kriminaalmenetlus nad taas asetab. Et omaavalitsused toimetaksid läbipaistvalt

ja avalikke vahendeid ausalt kasutades, on vaja omaavalitsuste juhtide ühist tahet hakata korraldama kohalikku elu ausal moel. Et ei oleks enam lubatud ei omaavalitsuses, sellega seotud sihtasutuses, osaühingus ega mittetulundusühingus teha kahtlasi tehinguid, kasutada lubamatult varasid ega teha otsuseid või toiminguid olukorras, kus otsustatakse tema või temaga seotud isikute küsimusi. Kui omaavalitsuste juhtide üksmeelne hääl hakkaks niisuguseid põhimõtteid kandma, oleks esimene samm muutuste teel astunud. Järgmisena oleks vaja hakata vajalikke riske hindama. Kui selleks oleks vaja lisaabi, siis on väljatöötamisel soovituslik juhised korruptsiooniriskide maandamiseks omaavalitsustes. Samuti on materjalid leitavad veebist ning abi saab linnade ja valdade liidu poole pöördudes. Kindlasti peaks tahe muuta omaavalitsuste ebameeldivat aurat tekkima lõpuks ka kohalike omaavalitsuste üleriigilisel liidul, mille eesmärk olekski justkui kaitsa liikmete ühiseid huve. Tähtis on muidugi positiivset tulemust silmas pidades see, et omaavalitsused ise peavad muutusi tahtma. Nagu on varemgi mainitud, iseenesest midagi paremaks ei muutu ning oma valdkonnas keegi teine sinu eest tööd ära ei tee. Seda tuleb vastutusalas endal teha. Igal juhul on meil omaavalitsuste juhtidesse usku, et omaavalitsused hakkavad tahtma head mainet taastada. Parema tulemuse saavutamiseks näib olevat vaja abistavat kätt. Nüüd võiks tekkida sellele lisaks ka teadmine, et korruptsiooni vastu seisvad asutused on valmis omaavalitsustele muutusi tehes tuge pakkuma. Koos jõuame rohkem ja koostöös teeme paremini.

Omaavalitsuste juhid, andke meile enda soovidest ja vajadustest julgelt teada!

Korruptsioon meditsiinisektoris

Kas see, kui aastas võetakse kahtlustatavana vastutusele üks või kaks arsti dokumentide võltsimise või altkäemaksu võtmise eest, on tavaline ja tekitab üksnes tavapärase arvamuse, et kus seda jama siis ei juhtuks? Kui aga neid vahelejäävaid arste oleks rohkem? Kas see muudaks vastutusalas juhtivatel kohtadel olevate inimeste senist suhtumist tervishoiusüsteemis töötavatesse inimestesse teistsuguseks? Või kui palju arste peaks olema seotud mingi altkäemaksujuhtumiga, et see ületaks näiteks Haiglate Liidu ja Arstide Liidu taluvuspiiri ning ajaks need esindusorganisatsioonid tagajalgadele? Eestis, kus avalikkuse huvi on avalike vahendite väärkasutamise ilmsikstuleku vastu olnud suur juba enam kui kümme aastat,

peaksid meditsiinisektoris viimastel aastatel meedias kirjeldatud juhtumid muutma haiglate ja liitude juhte ning teisi vastutusala juhi positsioonil olevaid inimesi tähelepanelikuks just selles küsimuses, et arstivande andnute hulgas, kus arstikutse au on kõrgelt hinnatav ning arstide maine väga oluline, esineb siiski kuritegelikule käitumisele omaseid jooni. Pisikeste tasude eest on võimalik endale osta tervislikku seisundit tõendavaid pabereid, mis toovad kaasa töövõimetushüvitise või kaitsevæeteenistusest kõrvalejäämise, osta Haigekassa tasustatavat hooldusravi ehk iseseisvat statsionaarset õendusabi jne.

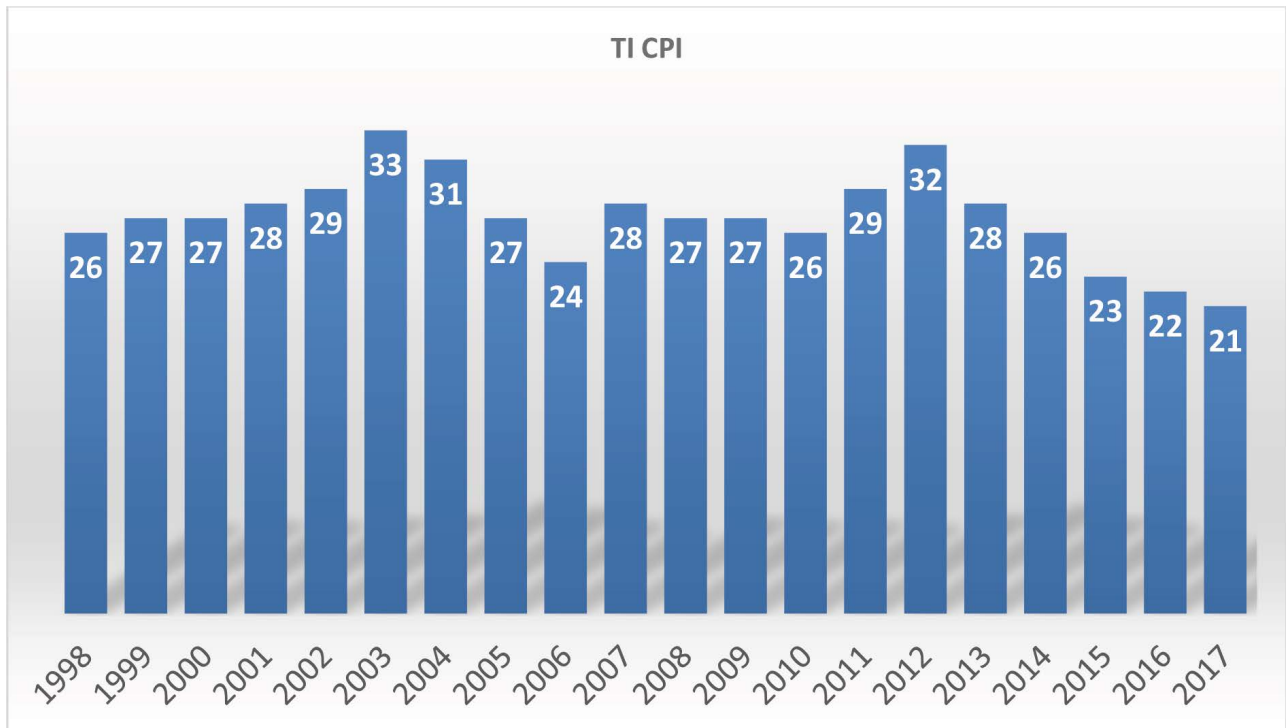
Seni loetu peaks olema piisav, et hakata üle vaatama põhjuseid, miks säärased asjad sünnivad ja kuidas saavad need toimuda. Mis on haiglate ja kliinikute töökorralduses sellist, mis seda võimaldab? On täiesti võimalik, et põhjuste väljaselgitamisega jõutakse asutusest kaugemale ning see viib tervishoiusüsteemi või hüvitismehhanismide puuduste avastamiseni. Ilma neid otsimata ja nendest tingitud riske selgitamata on töötavad arstid endiselt toimiva süsteemi surve all, ja kui võib öelda, siis ka selle ohvrid. Loomulikult on ebaaus käitumine igaühe enda valik. Kui aga töökohas on töökorralduslikult võimalik järelevalve puudumise ja aruandluse kohustuse puuduse korral tõenäoliselt vahele jäämata omakasulisi otsuseid teha, siis võib ahvatlus inimesi, sh arste, ekslikule teele juhtida. Kõik inimesed eksivad ja see on loomulik. Juhtide ülesanne on luua töötajatele parimad ja turvalised töötingimused, et töötajate ametiaua ei saaks kannatada. Kui keegi on altkäemaksu võtmise või võltsimisega vahele jäänud, jätab see ausatele kolleegidele mõneks ajaks sügava jälje. Iga aus töötaja on huvitatud, et aususe eest seistakse ja oma tööd tehakse seda väärtust lõhkumata. Et ametiauga seotud ausust ei kasutataks kurjasti ära, peab haigla juht oma töötajaskonnaga suheldes hoidma seda teemat järjepidevalt tähelepanu keskpunktis.

Meditsiinisektoris kutsub ebaausat varjukülge esile kindlasti patsientide ja nende lähedaste pidev kontakt arstidega. Küll soovib klient, et ravi hakkaks kohe, küll paremaid tingimusi, küll pikemalt kestvat hoolt ja et riik kataks kulud. See tähendab, et üks pool on huvitatud temaga seotud teeninduse parimast kvaliteedist. Selle saavutamiseks on kõigi vahendite kasutamine inimloomusele omane ja osa kasutab seda kurjasti ära. Pakutakse arstile ehk teenust pakkuvale poolele meelega, et saada parimat. Samas unustavad inimesed ära, et sellisama arstiameti juurde käib juba iseenesest parima arstiabi ja hoole pakkumine. Veel parema saavutamiseks

tuleb kas valida pikem ooteaeg või erapraksis. Klientide survet „meeleheaga endale paremat kohtlemist saada“ on arstid saanud tunda ammustest aegadest ja ega see iseenesest ei hakka vähenema. Kui me soovime, et arstid tunneksid end kindlamalt ja turvalisemalt ega peaks enda või kolleegi ebaausast käitumisest halvasti tundma, siis koolitame oma arste klientidega suhtlemisel ei ütlema. Arstil pole ei öelda kuigi raske, kui talle pakutakse sularaha, et saada mõni ravim või ootejärjekorrast ette. Seda tuleb harjutada ja seda on kerge saavutada, kui see on muutunud tavaks, üldiseks käitumiseks. Teistpidi ei peaks meie patsient viima arstile tänutäheks komme ja lilli, ümbrikuid ega kinkekaarte. Meie tublid arstid teevad oma head tööd ka ilma selleta ja vaid tänuliku aitäh eest. Ma ei usu, et patsient, kes tahab arstile midagi viia, soovib salamisi, et arstil tekivad selliste asjade vastuvõtmisest pahandused ja ta võib oma töö kaotada. Aga seda ju säärane meelega andmine endaga kaasa võib tuua! Meelega eest eelisolukorra või raviotsuse ostmine või saamine on seadusega keelatud. Inimestel on aga sageli raske vahet teha, kui ollakse pidevalt vastu võtnud lauanurgale nii lilli ja komme kui ka tänutäheks saadud kingitusi ja samale nurgale jäetud ümbrikke, mis on antud mõne ravimi kirjutamise või järjekorrast ettepoole toomise eest. Siit ka soovitus patsientidele: palun hoidke meie arste ja ärge viige nendele kommi. Nad ei suuda neid nagunii ise ära süüa. Pidev tänamine on libe tee järgmiste tegevuste poole, mis on kindlasti lubamatud. Selle vältimiseks ja parima tulemuse kiireimal viisil saavutamiseks tuleks meditsiinisektoris lõpetada tavapärase viisakusavaldu lilled ja kommid andmisena. See tooks kaasa ka oluliselt väiksema patsientide surve arstidele teenuste ebatavalisel moel osutamiseks. Väiksem surve tähendab paremaid töötingimusi ja väiksemat stressi, vähendab lisakohustusi ja keelatud lubadusi ning tegevusi. Prooviksime sel moel meie Eesti tervishoiusüsteemi ausamaks muuta. Aga jällegi ei aita sellest, kui meie siin seda räägime. Vaja on, et arstid ise seda teha tahavad ning haiglate ja kliinikute juhid seda mõtet edasi kannavad. Kõikvõimalike lisategevuste ja teavitustega oleks võimalik seda tegutsemisviisi toetada ja mõju avaldama panna.

Arstid, haiglad, kliinikud ja liitude juhid, andke meile teada, et olete valmis olukorra parandamiseks diskussiooni avama, ja meie oleme kindlasti nõus oma mõtetega abistama!

2018. aasta veebruaris tutvustatud rahvusvahelise korruptsioonivastase liikumise Transparency Internationali

Joonis 1. Transparency Internationali korrupsiooni tajumise indeksi (Corruption Perception Index) kohaselt Eesti paiknemine hinnatavate riikide järjestuses aastail 1998–2017

raporti kohaselt on Eesti korrupsiooni tajumise indeksi järgi 21. kohal maailmas. Eesti on umbes samal tasemel kui aasta tagasi, olles parandanud oma kohta vähehaaval alates 2012. aastast. Terves maailmas olla esimese 25 hulgas näib hea saavutus. Samas näeme, et kui riik koos erinevate osalistega suudaks toimuvale rohkem tähelepanu pöörata, asuda tegevustega seni tehtus puudusi katma, muutma juhtide kaasamisega mõtteviisi, siis oleksime veelgi edukamad ja mõne aasta pärast kindlasti 15

parima riigi hulgas selle uuringu järgi. Me ei vajaks neid tegevusi selle uuringu pärast, vaid selleks, et kõigil meil oleks Eestis parem elada. Et avalikud teenused oleksid ka tegelikult tasuta, et teenuste hind ei tõuseks altkäemaksuks makstud kulutuste tõttu, et valitseks aus konkurents ja ebaausal teel ei oleks võimalik omandada õigusi.

Soovin kõigile rohkem tahet kaasa rääkida ja aidata olukorda parandada!

Korruptsioonikuritegude büroo struktuur

Korruptsioonikuritegude büroo (KOKB) loodi Politsei- ja Piirivalveametis (PPA) 1. septembril 2011. aastal.

Alates 2012. aasta 1. jaanuarist liideti büroo koosseisu Põhja prefektuuri kriminaalbüroo korruptsioonikuritegude talitus ning Lõuna, Lääne ja Ida prefektuuri kriminaalbüroo korruptsioonikuritegude teenistus. Nii muutus korruptsioonivastane võitlus Politsei- ja Piirivalveametis

alates 2012. aasta algusest tsentraalselt juhitavaks ning regioonides asuvad talitused on osa keskkriminaalpolitsei koosseisus asuva KOKB struktuurist.

Büroo ülesanne on toimetada nii kriminaal- kui ka väärteomenetlusi. Samuti tegeleme ennetustegevusega ning suurendame asutuste ja ettevõtete töötajaskonnas teadlikkust.

Foto: Maria Papunova

Kuna Politsei- ja Piirivalveamet ning Kaitsepolitseiamet võitlevad mõlemad korruptsiooni vastu ning paari aasta jooksul on büroo tegevust puudutavat uurimisalluvuse määrust täiendatud, on kohane taas esitada peamised regulatsioonid, mis aitavad uurimisalluvuses selgust luua.

Kriminaalmenetluse seadustik

Kriminaalmenetluse seadustikus on § 212 alusel sätestatud kohtueelse menetlusega seotud uurimisalluvus. Selles on märgitud järgmist:

- 1) kohtueelset menetlust toimetavad Politsei- ja Piirivalveamet ning Kaitsepolitseiamet;
- 2) Politsei- ja Piirivalveameti ning Kaitsepolitseiameti vahelise uurimisalluvuse kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega;
- 3) prokuratuur võib otstarbekusest lähtudes muuta oma määrusega uurimisalluvust konkreetsetes kriminaalasjas.

Korruptsioonivastane seadus

Korruptsioonivastase seaduse § 21 lõike 2 kohaselt on selle seaduse §-des 17–19 nimetatud väärtegude kohtuväliseks menetlejaks politseiasutus. Kui Kaitsepolitseiamet tuvastab seaduse §-des 17–19 nimetatud väärteoteo süüteo menetluse käigus, on kohtuväline menetleja Kaitsepolitseiamet.

Vabariigi Valitsuse määrus nr 60 „Politsei- ja Piirivalveameti ja Kaitsepolitseiameti vaheline uurimisalluvus“

Politsei- ja Piirivalveameti ning Kaitsepolitseiameti vaheline uurimisalluvus on kehtestatud Vabariigi Valitsuse määrusega nr 60 (vastu võetud 11.04.2013). Määrust on täiendatud sellest ajast mitmel korral. All olev väljavõte hõlmab üksnes korruptsiooniga seotud temaatikat.

§ 1. Politsei- ja Piirivalveameti uurimisalluvus

Politsei- ja Piirivalveamet toimetab kohtueelset menetlust:

- 1) kõikides kuritegudes, mille kohtueelse menetluse toimetamise pädevus ei ole antud Kaitsepolitseiametile või kriminaalmenetluse seadustiku § 212 lõike 2 alusel mõnele teisele uurimisasutusele;

- 2) karistusseadustiku §-des 201, 217², 290¹, 291¹, 294, 296, 298–299, 300¹, 311³, 313 ja 315–316¹ sätestatud kuritegudes, kui teo on toime pannud Kaitsepolitseiameti ametnik või töötaja. [RT I, 29.12.2014, 6 - jõust. 01.01.2015]

§ 2. Kaitsepolitseiameti uurimisalluvus

- (1) Kaitsepolitseiamet toimetab kohtueelset menetlust:

....

- 4) karistusseadustiku §-s 311³ sätestatud kuriteos, kui tegemist on kriminaalmenetluse lõpetamise või ebaseadusliku lõpetamise loa andmisega ning kui kuriteo on toime pannud prokurör või uurimisasutuse või selle struktuuriüksuse juht või juhtimisülesandeid täitev ametnik;

- 5) karistusseadustiku §-des 313, 316 ja 316¹ sätestatud kuriteos, kui kuriteo on toime pannud kohtunik või prokurör või uurimisasutuse või selle struktuuriüksuse juht või juhtimisülesandeid täitev ametnik;

- 6) karistusseadustiku §-s 315 sätestatud kuriteos, kui kuriteo on toime pannud jälitus- või julgeolekuasutuse või selle struktuuriüksuse juht või juhtimisülesandeid täitev ametnik;

....

- (2) Karistusseadustiku §-des 201, 217², 290¹, 291¹, 294, 296 ja 298–300¹ sätestatud kuritegudes toimetab Kaitsepolitseiamet kohtueelset menetlust, kui kuriteo on toime pannud:

[RT I, 29.12.2014, 6 - jõust. 01.01.2015]

- 1) Vabariigi President, Riigikogu liige, Vabariigi Valitsuse liige, riigikontrolör, õiguskantsler, kohtunik või prokurör;

- 2) valitsusasutuse, Riigikogu Kantselei, Vabariigi Presidendi Kantselei, Õiguskantsleri Kantselei, Riigikontrolli, kohtu või selle struktuuriüksuse juht või muu juhtimisülesandeid täitev ametnik või töötaja;

- 3) Kaitseväge juhataja, Kaitseväge juhataja asetäitja, väeliigi ülem, Kaitseväge struktuuriüksuse ülem, Kaitsealiidu ülem või Kaitsealiidu struktuuriüksuse juht või muu Kaitseväge ja Kaitsealiidu juhtimisülesandeid täitev ametnik või töötaja, kes ei ole tegevvaelane;

[RT I, 29.07.2014, 6 - jõust. 01.08.2014]

- 4) Tallinna, Tartu, Narva, Pärnu, Kohtla-Järve või Jõhvi kohaliku omavalitsuse üksuse või selle ametiasutuse juht või muu juhtimisülesandeid täitev ametnik või töötaja;
- 5) Eesti Panga, Finantsinspektsiooni, Riikliku Lepitaja Kantselei, riigitulundusametuse, valitsusasutuse hallatava riigiasutuse Registrite ja Infosüsteemide Keskuse, Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi, Eesti Mereakadeemia, Sisekaitseakadeemia, Eesti Lennuakadeemia, Riigi Tugiteenuste Keskuse, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse, Riigi Kaitseinvesteeringute Keskuse, Rahandusministeeriumi Infotehnoloogiakeskuse ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskuse või avalik-õigusliku juriidilise isiku, riigi osalusega juriidilise isiku või selle kontserni või riigi asutatud juriidilise isiku või selle struktuuri-

üksuse juht või juhtimisülesandeid täitev ametnik või töötaja või muu juht- või järelevalveorgani liige, kui tema tegevusega võib kaasneda oht riigi julgeolekule. [RT I, 07.02.2017, 3 - jõust. 10.02.2017]

Kui räägime kokkuvõtvalt büroole jäävast vastutusalast, siis on 2018. aasta alguses Eestis toimivast 79 kohalikust omavalitsusest 73 omavalitsust korruptsioonikuritegude büroo menetluspädevuses, lisaks kuue suurema omavalitsuse madalamal ametikohal olevad ametiisikud. Vastutusalasse jääb mitu korda suurem arv riigiasutusi, allasutusi, kohaliku omavalitsuse loodud asutusi ning ettevõtteid. Büroo pädevuses on menetleda ka erasektori korruptsioonijuhtumeid, mis on seotud altkäemaksu kuritegudega.¹

Foto näituse „Korruptsiooni mitu nägu“ avamiselt

¹ Hea teada

Politsei- ja Piirivalveametis asuva sisekontrollibüroo ülesanded on muu hulgas ennetada, tõkestada ja avastada Politsei- ja Piirivalveametis töötavate teenistujate süütegusid ning toimetada süüteo- ja distsiplinaarmenetlust. Sisekontrolli pädevuses on menetleda ka korruptsioonikuritegusid, mille on toime pannud politseis töötavad teenistujad. Justiitsministeerium juhib Eestis korruptsioonivastast poliitikat ning koordineerib strateegia elluviimist.

Korruptsioonikuritegude büroo vastustusalasse kuuluvad alljärgnevas loetelus nimetatud kuriteod, mida muu hulgas peetakse Politsei- ja Piirivalveametis korruptsioonikuritegudeks:

- § 161. Valimise ja rahvahääletuse takistamine
- § 162. Valimis- ja hääletamisvabaduse rikkumine
- § 163. Valimise võltsimine
- § 201 lg 2 p 3. Omastamine ametiisiku poolt
- § 209 lg 2 p 2. Kelmus ametiisiku poolt
- § 213 lg 2 p 2. Arvutikelmus ametiisiku poolt
- § 217². Usalduse kuritarvitamine /selgitus: see koos seis üksnes juhul, kui teo on toime pannud ametiisik/
- § 291¹. Riikliku järelevalve ebaseaduslik teostamine
- § 294. Altkäemaksu võtmine
- § 296. Altkäemaksu vahendus
- § 298. Altkäemaksu andmine
- § 298¹. Mõjuvõimuga kauplemine
- § 299. Ametialane võltsimine
- § 300. Riigihangete teostamise nõuete rikkumine
- § 300¹. Toimingupiirangu rikkumine
- § 310. Ebaseadusliku süüdistuse esitamine
- § 311. Kohtuniku poolt teadvalt ebaseadusliku kohtulahendi tegemine

§ 311¹. Kohtunikuabi poolt teadvalt ebaseadusliku kohtulahendi tegemine

§ 311². Väärteomenetluses teadvalt ebaseadusliku otsuse tegemine

§ 311³. Süüteomenetluse teadvalt ebaseaduslik lõpetamine

§ 331³. Kohtutäituri poolt vara teadvalt ebaseaduslik arest ja müük

§ 391 lg 2 p 1. Salakaubavedu ametiisiku poolt

§ 402¹. Erakonna majandustegevusele ja varale kehtestatud piirangute rikkumine

§ 402³. Altkäemaksu võtmine erasektoris

§ 402⁴. Altkäemaksu andmine erasektoris

Lisaks on korruptsioonikuritegude büroo menetluspädevuses korruptsioonivastases seaduses sätestatud väärtegude kohtuväline menetlemine:

§ 17. Ametiseisundi, avaliku vahendi, mõju või siseteabe korruptiivne kasutamine

§ 18. Korruptiivse tulu saamisega seotud teatamise ja üleandmise kohustuse rikkumine

§ 19. Toimingupiirangu rikkumine

Ajavahemikul 2016-2017 ülaltoodud süütegude koosseisudes kvalifitseerivaid muudatusi ei olnud. Lisandunud on mõnele neist kohtu õigus kohaldada kuriteo toimepanemise eest kuriteoga saadud vara laiendatud konfiskeerimist.

Foto: Maria Papunova

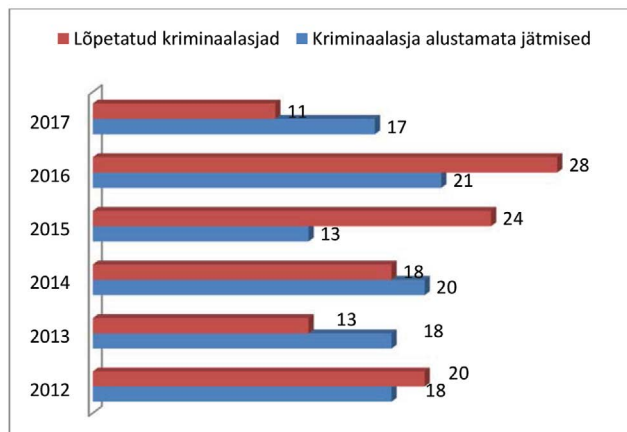
Registreeritud kuriteod

2016. aastal registreeris korrupsioonikuritegude büroo 448 kuritegu (20 kuriteo kvalifikatsioonis) ja 2017. aastal

233 kuritegu (21 kuriteo kvalifikatsioonis). Kahe viimase aasta registreeritud kuritegude arv on 158 kuriteo võrra suurem võrreldes kahe varasema aastaga.

Tabel 1. Büroo registreeritud kuriteod 2013.–2017. aastal

Büroo registreeritud kuriteod 2013.–2017. aastal	Kuritegude arv				
	2013	2014	2015	2016	2017
Karistusseadustikus sätestatud kuriteod					
§ 162. Valimis- ja hääletamisvabaduse rikkumine	1				4
§ 164. Hääle ostmine	15	4			
§ 184. Narkootilise ja psühhotroopse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine		1	1	1	
§ 199. Vargus	1	2			
§ 201. Omastamine	40	40	33	16	12
§ 209. Kelmus	5	3	10	19	10
§ 210. Soodustuskelmus	1	9	6	5	4
§ 217 ² . Usalduse kuritarvitamine		2		4	4
§ 219. Autorsuse rikkumine					1
§ 280. Valeandmete esitamine				1	
§ 281. Ebaõigete andmete esitamine registripidajale, notarile ja kohtutäiturile		1			
§ 291 ¹ . Riikliku järelevalve ebaseaduslik teostamine		2		1	
§ 293. Pistise võtmine	28	26	14		
§ 294. Altkäemaksu võtmine	50	26	84	69	24
§ 295. Pistise vahendus	3		12		
§ 296. Altkäemaksu vahendus	31	2	15	34	16
§ 297. Pistise andmine	37	9	7		
§ 298. Altkäemaksu andmine	49	20	33	92	34
§ 298 ¹ . Mõjuvõimuga kauplemine		2	1	1	3
§ 299. Ametialane võltsimine	11	29	24	149	30
§ 300. Riigihangete teostamise nõuete rikkumine	4	5	3	9	6
§ 300 ¹ . Toimingupiirangu rikkumine	5	11	3	6	10
§ 311 ² . Väärteomenetluses teadvalt ebaseadusliku otsuse tegemine		1			
§ 316. Tõendi kõrvaldamine ja kunstlik loomine	1				
§ 319. Valekaebus				1	
§ 321. Vale eksperdiarvamus ja valetõlge					1
§ 329. Karistuse kandmisest kõrvalehoidumine		1			
§ 331 ³ . Kohtutäituri poolt vara teadvalt ebaseaduslik arest ja müük				4	2
§ 344. Dokumendi, pitsati ja plangi võltsimine	30	9	14	14	36
§ 345. Võltsitud dokumendi, pitsati ja plangi kasutamine	33	14	36	20	30
§ 346. Dokumendi, pitsati ja stambi hävitamine, rikkumine, vargus, kinnipidamine ja peitmine		1	1		
§ 381 ¹ . Raamatupidamise kohustuse rikkumine	1				
§ 394. Rahapesu	2		1	1	3
§ 394 ¹ . Rahapesu kokkulepe		1			
§ 400. Konkurentsi kahjustav kokkulepe, otsus ja kooskõlastatud tegevus					1
§ 402 ³ . Altkäemaksu võtmine erasektoris			3	1	1
§ 402 ⁴ . Altkäemaksu andmine erasektoris			1		1
Kokku	348	221	302	448	233

Joonis 2. Büros alustamata jäetud ja lõpetatud kriminaalasjade arv kuue aasta jooksul

Viie aasta vaates on omastamisega seotud kuritegude registreerimine langustrendis. 2016. aastal olid rohkearvulised altkäemaksukuriteod puutumuses valdavas osas tehnöülevaatuspunktides toimuvate juhtumitega. Meeldetuletusena mainime, et 2015. aasta alguses muutus

kehtetuks pistisega seotud kuriteo määratlus ning edaspidi on need vaadeldavad kui altkäemaksuga seotud kuriteod.

Kriminaalasjade alustamata jätmine ja menetluse lõpetamine

Kriminaalasjade alustamata jätmiste arv ja politseis lõpetatud kriminaalasjade arv on 2017. aastal vähenenud. 2016. aastal oli aga mõlemaid tegevusi märksa rohkem ning sellistele materjalidele ja menetlustele kulunud aeg ressursimahukam.

Prokuratuuri saadetud kuriteod

2016. aastal saatis korruptsioonikuritegude büroo menetlusotsuste langetamiseks prokuratuuri 25 kriminaalasja 540 kuriteoga kokku 11 erinevas kuriteo kvalifikatsioonis. 2017. aastal saatsime prokuratuuri 25 kriminaalasja 230 kuriteoga kokku 19 erinevas kuriteo kvalifikatsioonis.

Tabel 2. Büroo poolt prokuratuuri saadetud kuritegude arv 2012.–2017. aastal

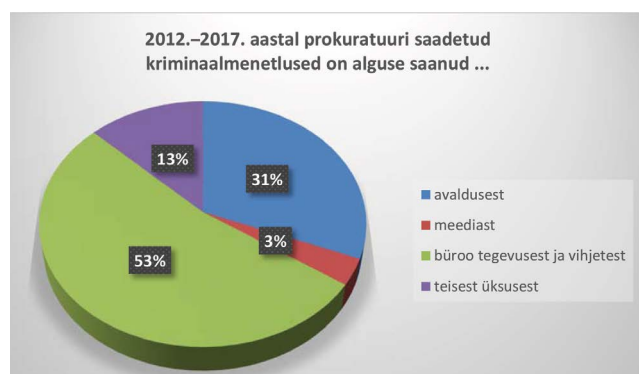
Karistusseadustikus sätestatud kuriteod	Kuritegude arv					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
§ 162. Valimisvabaduse rikkumine				1		1
§ 164. Hääle ostmine		2	8			
§ 184. Narkootilise ja psühhotroopse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine			1	1		
§ 199. Vargus			2			
§ 201. Omastamine	10	30	22	21	18	13
§ 202. Süüteo tulemusena saadud vara omandamine, hoidmine ja turustamine		12				
§ 209. Kelmus		3	2	5	8	23
§ 210. Soodustuskelmus	1	3	5	6	4	3
§ 217 ² . Usalduse kuritarvitamine	1			1		
§ 219. Autorsuse rikkumine						1
§ 281. Ebaõigete andmete esitamine kohturegistri pidajale, EVKle, notarile ja kohtutäiturile				1		
§ 293. Pistise võtmine	15	18	16	15		
§ 294. Altkäemaksu võtmine	7	43	23	4	140	20
§ 295. Pistise vahendus		3		12		
§ 296. Altkäemaksu vahendus		55	4	1	38	15
§ 297. Pistise andmine	16	27	7	8		
§ 298. Altkäemaksu andmine	4	52	22		120	32
§ 298 ¹ . Mõjuvõimuga kauplemine						3

§ 299. Ametialane võltsimine	2	5	28	4	182	8
§ 300. Riigihangete teostamise nõuete rikkumine			1			10
§ 300 ¹ . Toimingupiirangu rikkumine	3		7	4	4	2
§ 329. Karistuse kandmisest kõrvalehoidumine	7		1			
§ 344. Dokumendi, pitsati ja plangi võltsimine	6	18	6	11	11	44
§ 345. Võltsitud dokumendi, pitsati ja plangi kasutamine	3	18	11	42	13	47
§ 346. Dokumendi, pitsati ja stambi hävitamine				1		
§ 381 ¹ . Raamatupidamise kohustuse rikkumine	3	1				
§ 385 ¹ . Pankrotiavalduse esitamise kohustuse täitmata jätmine		1				
§ 394. Rahapesu		2			2	3
§ 394 ¹ . Rahapesu kokkulepe				1		
§ 400. Konkurentsi kahjustav kokkulepe, otsus ja kooskõlastatud tegevus	1					1
§ 402 ¹ . Erakonna majandustegevusele ja varale kehtestatud piirangute rikkumine	1					
§ 402 ² . Altkäemaksu võtmine erasektoris				3		2
§ 402 ⁴ . Altkäemaksu andmine erasektoris				12		1
§ 424. Mootorsõiduki juhtimine joobeseisundis						1
Kokku	80	293	166	154	540	230

Võrreldes varasemate aastatega on 2016.-2017. aastal prokuratuuri saadetud kuritegude arv suurenenud eelkõige mõne 2016. aastal prokuratuuri saadetud mahuka menetluse tõttu.

Kuue aasta jooksul on enim prokuratuuri saadetud altkäemaksuga, dokumendi võltsimise ja kasutamisega seotud kuritegusid ning omastamisi. Prokuratuuri saadetud kuritegude arv kokku on 1463.

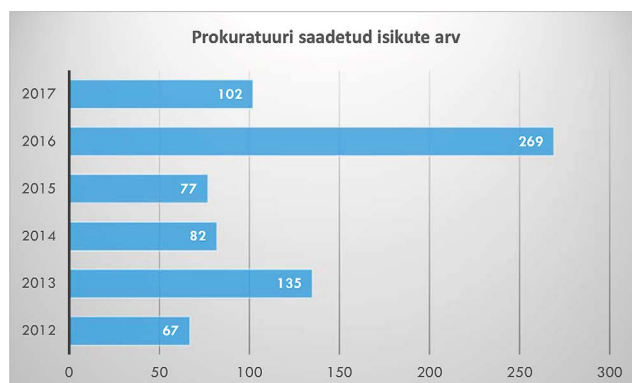
Üle poole (umbes 53%) prokuratuuri saadetud kriminaalmenetlustest on alguse saanud büroo töötajate hangitud teabest, vihjetest või kolleegidega koostööst.

Joonis 3. Büroo poolt prokuratuuri saadetud asjade osakaal 2012.–2017. aastal, kust selgub, mis on viinud menetluse alustamiseni

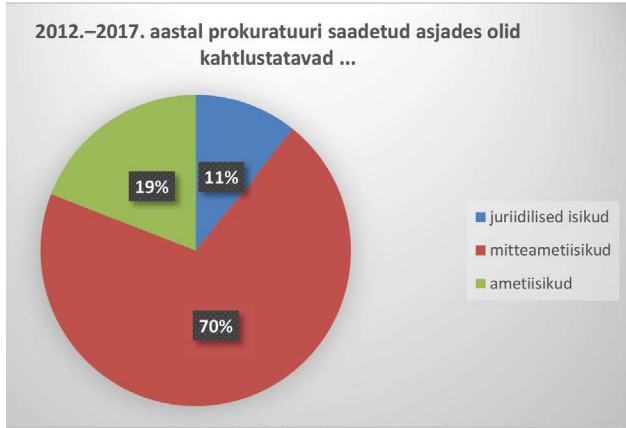
2016. ja 2017. aastal on prokuratuuri saadetud kahtlustatavate arv varasema kahe aastaga võrreldes oluliselt kasvanud. Kahtlustatavate arvu kasvu tõi 2016. aastal kaasa tehnölevaatuspunktides altkäemaksu andnud ja võtnud isikute tegevuse tuvastamine. 2016. aastal oli prokuratuuri saadetud kahtlustatavate arv 269 ja 2017. aastal 102.

Kuue aasta jooksul on büroo saatnud prokuratuuri kokku 754 kahtlustatavat isikut, neist ametiisikuid 144, mitte-ametiisikuid 529 ja juriidilisi isikuid 81. Viimaste aastate jooksul on suurenenud mitteametiisiku staatusega kahtlustatavate osakaal eelkõige seetõttu, et kriminaalmenetlusega on tuvastatud pikemat aega toiminud kuritegelik

Joonis 4. Büroo poolt prokuratuuri saadetud kriminaalasjades kahtlustatavate arv

käitumine, kus ebaausat avalikku teenust pakkuvat isikut hakkab ära kasutama suur hulk inimesi.

Joonis 5. Büroo poolt 2012.–2017. aastal prokuratuuri saadetud kriminaalasjades kahtlustatavate osakaal

Prokuratuuri saadetud kriminaalasjades on tavapärase olukorras muutuse tekitanud mõni kriminaalmenetlus, kus kahtlustatavate arv oli suur ning mis olid seotud Maanteeameti eksamineerijatega ja tehnoulevaatuspunktides töötanud ülevaatajatega. Seetõttu on 2016. aastal tavapärasest enam kahtlustatavaid riigiasutuste määratluses ning eraettevõtluse kategoorias. Kahel viimasel aastal on jäänud varasemate aastatega samaks kohalikes omavalitsustes töötanud kahtlustatavate osakaal; 2016.–2017. aasta vältel on prokuratuuri saadetud kokku 26 omavalitsuse töötajat.

Kuue aasta jooksul prokuratuuri edastatud kriminaalasjades on enim (s.o 63) ametiisikutest kahtlustatavaid tööta-

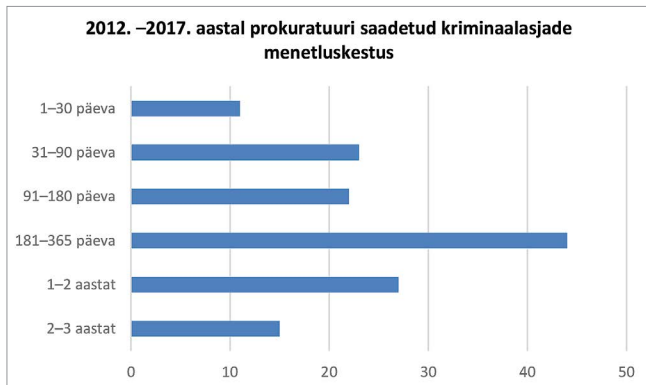

Joonis 6. Büroo poolt 2012.–2017. aastal prokuratuuri saadetud kriminaalasjades kahtlustatavate ametiisikute osakaal töökoha järgi. Ametiisiku ülesandeid täitnud kahtlustatavate arv oli 6 aasta jooksul kokku 144

nud kohalikes omavalitsustes või omavalitsusega seotud asutuses. Haridusasutustes on töötanud 16, eraettevõttes vastutavana 29 ning valitsusasutustes, riigi osalusega ettevõtetes ja avalik-õiguslikus juriidilises isikus kokku 36 kahtlustatavat.

Kriminaalasjade menetlemiseks kuluv aeg

Kuue aasta jooksul prokuratuuri saadetud kriminaalasjade menetlemise kestus on kriminaalasja alustamisest kuni prokuratuuri saatmiseni valdavalt olnud üle 10 kuu. Osa menetlusi on olnud kuni prokuratuuri saatmiseni menetluses isegi üle 3 aasta. Menetlustele kuluv keskmine aeg on viimastel aastatel muutunud pikemaks. Keskmist on suurendanud ka üksikud mitu aastat menetluses olnud kriminaalasjad, mis saadeti 2016. aastal prokuratuuri.

Joonis 7. Prokuratuuri saadetud 142 kriminaalasja menetlemise kestus päevades alustamisest prokuratuuri saatmiseni 2012.–2017. aastal

Joonis 8. Prokuratuuri saadetud kriminaalasjade arv ja keskmine menetlemise kestus alustamisest kuni prokuratuuri saatmiseni päevades 2012.–2017. aastal

Kuue aasta jooksul on büroo saatnud prokuratuuri 142 kriminaalasja menetlusotsuse langetamiseks. Nendele menetlustele kulunud keskmine aeg on 317 päeva.

Jooniselt 8 leiab võrdluse kuuel aastal prokuratuuri saadetud kriminaalasjadele kulunud aja päevades ning joo- nena märgitud suhte prokuratuuri saadetud kriminaalas- jade arvuga.

Prokuratuuri saadetud kriminaalasjad

Kuna juba uurimisasutuses kulub kriminaalasjade men- netlemiseks üksjagu aega, siis võtab menetluskoormu- sest sõltuvalt aega prokuröri prokuratuuris otsuste lan- getamine ning kohtutel kohtumenetlus kuni jõustuva kohtulahendini. Paljudest toimingutest ja mahtudest sõltuv praegune menetluskiirus vajab menetlus kvalitee- di tagamiseks piisavat aega. Sellest on ka menetlussea- dustikus piiritlemata konkreetse tähtajata kohtueelseks uurimiseks kuluv aeg. Ja see on vägagi mõistlik, sest koh- tueelseks uurimiseks kuluvale ajale tähtaja kehtestamine tekitab õiguskaitsele ülemääraseid ressursi uuesti läbi- vaatamise kohustusi, mis pole kuidagi mõistlik. Varjatud kuritegevust ei avastata ega tõendata viie, seitsme või kümne kuuga. Lihtsamatel puhkudel ehk küll, keeruli- semate kaasuste korral, kui on veel välisriikide abi vaja, pikenevad tähtajad mitmele aastale. Seetõttu on põhjust vaadata siinses kokkuvõtte osas kahel esimesel aastal prokuratuuri saadetud asjade saatus uuesti üle.

Seisuga 26.03.2014 oli kahe esimese aasta jooksul proku- ratuuri saadetud 37 kriminaalasjast jõudnud süüdimõist- va kohtulahendini 14 kriminaalasja, kohtu menetlusse oli jäänud 6 ning prokuratuuri 5 kriminaalasja. Koosseisuga lõpetati (st kriminaalmenetluse lõpetamist avaliku men- netlushuvi puudumise korral ja kui süü ei ole suur) ehk kahtlustatava suhtes kohaldati oportuniteeti 9 kriminaa- lasjas.

Statistiliste näitajate poolst on olukord muutunud. Seisuga 16.03.2018 lõpetati koosseisuga (st kriminaal- menetluse lõpetamist avaliku menetlushuvi puudumise korral ja kui süü ei ole suur) ehk kahtlustatava suhtes kohaldati oportuniteeti 11 kriminaalasjas. Kohtumenetlu- ses on veel 1 kriminaalasi ja ülejäänud 21 kriminaalasjas on kohtuotsus jõustunud.

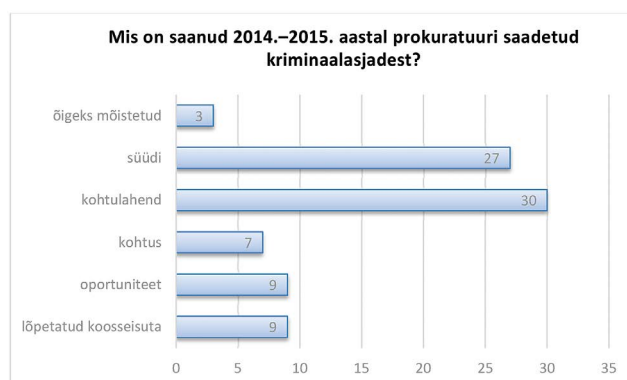
Oportuniteedi mainimine siinsetes tekstides tähendab avaliku menetlushuvi puudumisega kriminaalmenetluse täielikku lõpetamist. Selles kokkuvõttes pole toodud kõi- gi kriminaalasjade loetelu, kus mõne kahtlustatava suhtes

on menetlus lõpetatud oportuniteediga. Loomulikult on hulk kriminaalasju, kus osa isikute suhtes on kohaldatud oportuniteeti ja osaga on prokuratuur liikunud süüdistu- sega kohtusse. Asjades, kus ei ole jõutud kohtuotsuseni, alljärgnevas arvestuses oportuniteete ei arvestata.

Joonis 9. Kahe esimese aasta jooksul prokuratuuri saadetud kri- minaalasjade lahendused seisuga 16.03.2018

2014.-2015. aastal prokuratuuri saadetud 55 kriminaal- asjast on seisuga 16.03.2018 jõustunud kohtulahendini jõudnud 30 kriminaalasja. Neist kolmes on lahend õi- geksmõistmise ja 27s süüdimõistmise kohta. Kohtume- netluses on veel 7 kriminaalasja, oportuniteediga on lõpetatud 9 ja koosseisuta 9 kriminaalasja. Kolmest õi- geksmõistvast kriminaalasjast kaks hõlmavad ühe isiku eraldi menetletud, aga prokuratuuri saatmise järel liide- tud menetlusi. Kuna oleme büroo tegevuste aruandluses lähtunud prokuratuuri saadetud kriminaalasjadest, siis käsitleme mõlemat kriminaalasja, olgugi et kohtus me- netleti neid kui juba üht menetlust.

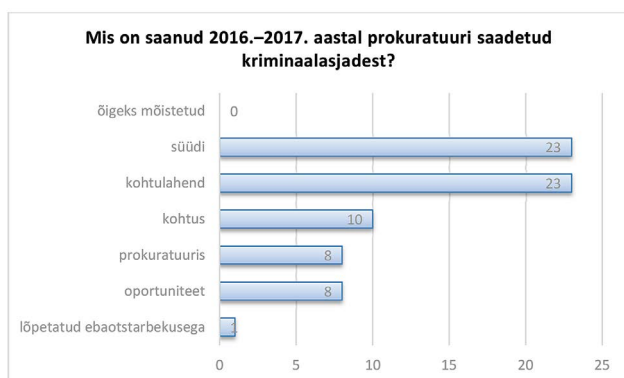
Joonis 10. Järgmise kahe aasta jooksul prokuratuuri saadetud kriminaalasjade lahendused seisuga 16.03.2018

Seisuga 16.03.2018 oli 2012.–2015. aastal prokuratuuri saadetud 92 kriminaalasjast jõudnud jõustunud kohtulahendini 51, neist 3 õigeksmõistvat ja 48 süüdimõistvat otsust. 8 kriminaalasja on endiselt kohtumenetluses, lõpetatud on 20 kriminaalasja oportuuniteediga ja 13 kriminaalasja tõendamatussega.

Joonis 11. Nelja esimese aasta jooksul prokuratuuri saadetud kriminaal-asjade lahendused seisuga 16.03.2018

Seisuga 16.03.2018 oli 2016.-2017. aastal prokuratuuri saadetud 50 kriminaalasjast jõudnud jõustunud süüdimõistva kohtulahendini 23. 10 kriminaalasjas käib kohtumenetlus, prokuratuuris on menetlusotsust ootamas 8 kriminaalasja, lõpetatud on 8 kriminaalasja oportuuniteediga ja 1 kriminaalasi karistuse ebaotstarbekuse tõttu.

Joonis 12. Viimase kahe aasta jooksul prokuratuuri saadetud kriminaal-asjade lahendused seisuga 16.03.2018

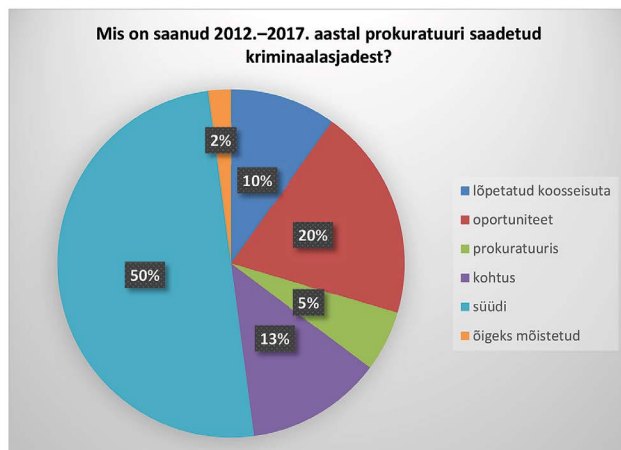
Kokkuvõtvalt on kuue aasta töö prokuratuuri saadetud kriminaal-asjadega järgmine: koosseisuta on lõpetatud 14 kriminaalmenetlust, oportuuniteediga on lõpetatud 28 kriminaalasja, prokuratuuris on otsustamisel 8 kriminaalasja edasine kulg, kohtumenetluses on 18

Joonis 13. Viimase kahe aasta jooksul prokuratuuri saadetud kriminaal-asjade lahendused seisuga 16.03.2018

Joonis 14. Kuue aasta jooksul prokuratuuri saadetud kriminaal-asjade lahendused seisuga 16.03.2018

Joonis 15. Kuue aasta jooksul prokuratuuri saadetud kriminaal-asjade lahendused seisuga 16.03.2018

kriminaalasja ning süüdimõistva kohtulahendini on jõudnud 71 kriminaalasja.

Detailsemalt eeltoodud koondit vaadates tuleb öelda, et 14 koosseisuta ehk tõendamatussega lõpetatud kriminaal-asja hulgas on ka üks 2017. aastal prokuratuuri saadetud

kriminaalasi, mis lõpetati karistuse ebaotstarbekuse tõttu KrMSi § 203 lg 1 p-de 1, 6 alusel. See tähendab, et kahtlustatava isiku suhtes oli juba teises kriminaalasjas tehtud süüdimõistev vangistuslikku karistust puudutav otsus. Seetõttu oleks dokumendi võltsimisega seotud kuriteo eest mõistetava võimaliku karistuse määr vangistusliku karistuse kõrval olnud ebaotstarbekas ega suurendanuks mõistetud karistuse määra.

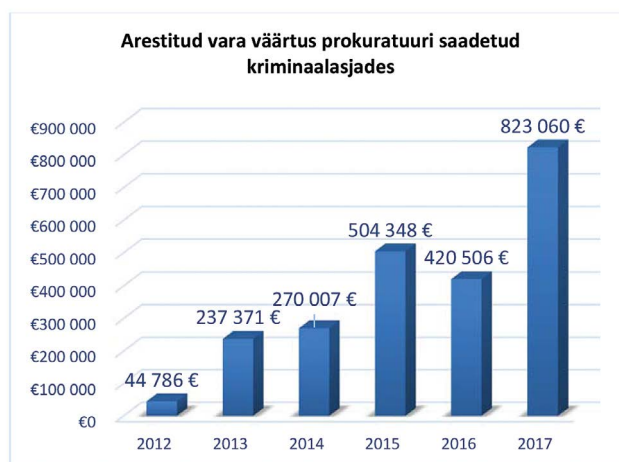
Kohtulahendini on jõudnud 74 kriminaalasja. Neist kolm on õigeksmõistva otsusega, millest omakorda 2 hõlmasid ühe isiku eraldi menetlusi, aga prokuratuuri saatmise järel liidetud menetlusi.

Varade arestimine prokuratuuri saadetud kriminaalasjades

Kuritegelikult teel omandatud vara ei saa jätta kuriteo toimepanijale kasutada. See tuleb arestida, tagada kohtuotsuseni selle puutumatus ning sõltuvalt otsusest läheb see vara kas omanikule tagasi, riigituludesse või tsiviilhagi katteks. Aasta-aastalt on kahtlustatavate arestitava vara väärtus suurenenud. Arestitava vara väärtus ja hulk sõltub toimepandud kuritegudest ning kahtlustatavate elatusasemest. Palju on kahtlustatavate hulgas neid, kes

elavad palgast palgani ning ebaseaduslikul teel saadu kuulub lihtsalt ära. Neil isikuil pole ka vara, mida arestida. Teiselt poolt on menetlusi, kus tekitatud kahju või saadud kasu on suur ning arestitavate vara on tuvastatud.

2016. aastal oli prokuratuuri saadetud kriminaalasjades arestitud vara väärtus 420 506 eurot ja 2017. aastal 823 060 eurot.

Joonis 16. Kuue aasta jooksul prokuratuuri saadetud kriminaalasjades arestitud vara väärtus

Foto: Maria Papunova

Allpool on kirjeldatud tähtsamaid kriminaalmenetlusi, mida büroo on kahe aasta jooksul menetlenud ja milles ei ole veel jõustunud kohtuotsust või on menetlus lõpetatud avaliku menetlushuvi puudumise või ebaotstarbekuse tõttu. Kriminaalmenetlused on eraldatud kahtlustatava töökoha või ülesannete täitmise järgi. Nende menetluste kajastamist oleme pidanud vajalikuks seetõttu, et esitada detailidesse laskumata probleeme ja märkida korrupsiooni esinemise võimalusi.

Esitame valiku 2016.-2017. aastal prokuratuuri saadetud ja jõustunud kohtulahendita kriminaalajadest.

Kohalikes omavalitsustes tuvastatud rikkumised ja korrupsiooniilmingud

Vallavanema asendaja

Vallavanema asendajat kahtlustati KarSi § 201 lg 2, § 299 lg 1 ja § 344 lg 1 järgi selles, et ta pööras temale usaldatud valla eelarvevahendid endaga seotud juriidilise isiku kasuks 5150.40 euro ulatuses ja kolmanda isiku kasuks 175.20 euro ulatuses; valla esindajana allkirjastas võltsitud andmeid sisaldavaid pakkumusi, tööde üleandmise-vastuvõtmise akte ning koostas võltsitud arveid ja võltsitud dokumente, mille alusel on võimalik omandada õigusi.

Prokuratuur lõpetas avaliku menetlushuvi puudumise tõttu (oportuuniteet) isiku suhtes kriminaalasja, pannes talle kohustuse maksta riigituludesse 1000 eurot.

Abivallavanem

Abivallavanemat kahtlustatakse KarSi § 300¹ lg 2 järgi toimingupiirangu rikkumises eriti suures ulatuses, sest ta osales endaga seotud juriidilise isiku huvides toimingute tegemises ja nende sisulises suunamises, milles osalemine oli temale KVSis § 11 lg 1 kohaselt keelatud. Keelatud toimingute rahaline väärtus on enam kui 1 miljon eurot.

Kriminaalasi on kohtu menetluses. Jõustunud kohtuotsust veel pole.

Vallavanem

Vallavanemat kahtlustati KarSi § 344 lg 1 järgi selles, et koos teise isikuga ühiselt tegutsedes võltsis seoses teise kriminaalasja kohtumenetlusega Maakohtule Ringkonnaprokuratuuri esitatud süüdistustele vastuväidete esitamiseks dokumente.

Kuna isikuid on eelmainitud kriminaalajas tuvastatud kuritegude toimepanemise eest karistatud vangistusega ja võltsimise toimepanemise eest eeldatava mõistetava ka-

ristuse määr oleks väiksem, siis lõpetas prokuratuur isiku suhtes kriminaalasja karistuse ebaotstarbekuse tõttu.

Vallavanem

Vallavanemat kahtlustati KarSi § 299 lg 1 järgi selles, et ta võltsis mitme aasta jooksul vallavanemal kasutada olnud sõiduauto sõidupäevikut.

Prokuratuur lõpetas avaliku menetlushuvi puudumise tõttu (oportuuniteet) isiku suhtes kriminaalasja, pannes talle kohustuse maksta riigituludesse 1800 eurot.

Vallavanem

Vallavanemat kahtlustatakse KarSi § 300 lg 1 ja § 201 lg 2 järgi selles, et vallavanemana ja hangete tegemise eest vastutava isikuna rikkus ta 2016. aastal ettevõttele eelise andmise eesmärgil riigihangete tegemise nõudeid. Lisaks kahtlustati vallavanemat selles, et ta omastas vallavalitsuse raha kolmanda isiku kasuks ligikaudu 8500 euro ulatuses.

Kriminaalasi on prokuratuuris. Jõustunud kohtuotsust veel ei ole.

Linnavalitsuse ametnik

Linnavalitsuse teenistuse juhatajat kahtlustatakse KarSi § 201 lg 2 järgi selles, et mitme aasta jooksul viis ta linnavalitsust eksitusse ja pettis linnavalitsuselt vahendeid enam kui 22 000 euro ulatuses teenuste eest, mida tegelikkuses ei osutatud.

Kriminaalasi on prokuratuuris. Jõustunud kohtuotsust veel pole.

Kohaliku omavalitsuse allasutuses või omavalitsuse loodud asutuses tuvastatud rikkumised ja korrupsiooniilmingud

Lasteaia direktor

Linna lasteaia direktorit süüdistatakse ametialases võltsimises KarSi § 299 lg 1 järgi selles, et ta esitas linna raamatupidamisele võltsitud dokumente.

Kriminaalasi on I astme kohtus. Jõustunud kohtuotsust veel pole.

KOV-i asutatud sihtasutuse juhatuse liige

Sihtasutuse juhatuse liiget kahtlustatakse KarSi § 201 lg 2 järgi selles, et ta omastas mitme aasta jooksul enam kui 200 000 eurot sihtasutuse raha.

Kriminaalasi on prokuratuuris. Jõustunud kohtuotsust veel pole.

Omaalitsuse hallata oleva hooldekodu juhataja

Hooldekodu juhatajat kahtlustati KarSi § 201 lg 2 järgi selles, et ta vormistas hooldekodusse tööle inimese, kellele lasi vallavalitsuse eelarvest tasuta aastate jooksul palka, ehkki see inimene hooldekodus tööl ei käinud.

Kuna kahtlustatav oli kokkuleppel kohaliku omaalitsusega asunud tekitatud kahju hüvitama juba enne kriminaalmenetluse algust, siis lõpetati kriminaalasi oportuniteediga, pannes talle kohustuse maksta riigituludesse 470 eurot.

KOVi hallata oleva ettevõtte juhatuse liige

Ettevõtte juhatuse liiget kahtlustatakse KarSi § 201 lg 2 järgi selles, et ta omastas mitme aasta vältel osaühingu eelarvevahendeid kokku üle 26 000 euro.

Kriminaalasi on prokuratuuris. Jõustunud kohtuotsust veel pole.

Korruptsiooniilmingud haridusasutustes

Haridusasutuse töötajad

Ülikooli töötajaid kahtlustati KarSi § 210 lg 2 ning § 345 lg 1 järgi soodustuskelmuse ja dokumendi võltsimise toimepanemises, mis seisnes selles, et rahastatava projekti raames kanti võltsitud dokumentide alusel osa kahtlustatava isiklikke kulutusi projekti kulude hulka. Pettuse maht ületas 1000 eurot.

Prokuratuur lõpetas avaliku menetlushuvi puudumise tõttu (oportuniteed) isikute suhtes kriminaalasia, pannes neile kohustuse maksta riigituludesse 1000 eurot ja teha 100 tundi üldkasulikke tööd.

Õppeasutuste toitlustusjuht

Kahe põhikooli toitlustusjuhti kahtlustatakse KarSi § 201 lg 2 järgi selles, et ta pööras ebaseaduslikult enda ja kolmandate isikute kasuks talle usaldatud võõra vara, st linnavalitsuse eelarvevahendeid, s.o kahe kooli puhvetist ja müügipraadidest saadud raha enam kui 5500 eurot.

Kriminaalasi on kohtus. Jõustunud kohtuotsust veel pole.

Korruptsiooniilmingud erasektoris

Ülikooli osalusega asutatud arenduskeskus

Arenduskeskuse nõukogu liiget ja juhatuse liiget süüdistatakse KarSi § 210 lg 2 järgi soodustuskelmuse toimepanemises, mis puudutab EASist saadava toetuse omafinantseeringu näilist kuvamist ning soetatava seadme maksumuse kallimaks muutmist ligikaudu 200 000 euro väärtuses.

Kriminaalasi on kohtumenetluses. Jõustunud kohtuotsust veel pole.

Mittetulundusühingu juhatuse liige

Mittetulundusühingu juhatuse liiget süüdistatakse KarSi § 201 lg 2 järgi selles, et ta pööras korduvalt ja ebaseaduslikult enda või ka kolmandate isikute kasuks linnavalitsuse poolt MTÜ-le toetustena eraldatud raha või selle raha eest ostetud muu vara enam kui 8900 eurot.

Kriminaalasi on kohtu menetluses. Jõustunud kohtuotsust veel pole.

Sõiduki ülevaatustega seotud probleematika

Sillamäel asuvast sõidukite tehnoulevaatuspunktist ebaseaduslikult ülevaatus soovinud kahte isikut kahtlustati KarSi § 298 lg 1 ja § 299 lg 1 järgi selles, et nad aitasid kaasa enda sõidukile tehtava ülevaatus andmete võltsimisele ja andsid selle eest altkäemaksu.

Prokuratuur lõpetas avaliku menetlushuvi puudumise tõttu (oportuniteed) isikute suhtes kriminaalasia, pannes neile kohustuse maksta riigituludesse 250 ja 430 eurot.

Korruptsiooniilmingud meditsiinisektoris

Neuroloog

Lääne-Tallinna Keskhaigla neuroloogi süüdistatakse KarSi § 294 lg 1 järgi altkäemaksu jätkuvas võtmises ning mitut isikut kahtlustatakse/süüdistatakse altkäemaksu võtmise ja dokumentide võltsimisega seotud kuritegude toimepanemises seonduvalt tervishoiuteenuse osutamist tõendavate dokumentide väljastamise ja kasutamisega, mille põhjal oli võimalik saada vabastus või ajapikendus kohustuslikust kaitseväge ajateenistusse asumisest.

Kriminaalasi on I astme kohtus. Jõustunud kohtuotsust veel pole. Mitme teenust tarbinud või skeemi toimimisele kaasabi osutanud isiku suhtes on kriminaalmenetlus lõpetatud KrMSi § 202 alusel.

Perearstikeskuse perearst

Perearstikeskuse perearsti kahtlustatakse KarSi § 294 lg 2 järgi selles, et ta võttis ja küsis altkäemaksu vastutasuna selle eest, et tulevikus kasutaks ta oma ametiseisundit perearstina ja koostaks inimesele terviseseisundi kirjelduse, mis tagaks töövõime püsiva kaotuse korral ettenähtud toetuse.

Kriminaalasi on prokuratuuris. Jõustunud kohtuotsust veel pole.

Valitsusasutustes ja avalik-õiguslikke ülesandeid täitvates ettevõtetes tuvastatud korrupsiooniilmingud

Maanteeamet

Hea näide ausast Maanteeameti töötajast

B-kategooria juhiloa taotlejat kahtlustati KarSi § 298 lg 1 järgi altkäemaksu lubamises 2016. aasta märtsis Maanteeameti idaregiooni liiklusregistri Narva büroo parklas pärast seda, kui Maanteeameti eksamineerija otsustas, et isik ei sooritanud B-kategooria sõidueksamit. Seepeale lubas isik eksamineerijale altkäemaksu vastutasuna selle eest, et sõidueksamit peetaks sooritatuks.

Prokuratuur lõpetas avaliku menetlushuvi puudumise tõttu (oportuniteet) isiku suhtes kriminaalasja, pannes talle kohustuse teha 100 tundi üldkasulikku tööd.

Avalik-õiguslikke ülesandeid täitva eraõiguslik juriidilise isiku juht ja valdkonnajuht

Sihtasutuse juhti ja valdkonnajuhti kahtlustatakse KarSi § 300 lg 1 ja § 210 lg 2 järgi selles, et nad on korduvalt rikkinud riigihangete tegemise nõudeid ning viinud pettuse teel toetuse maksja eksitusse rahastatavate toetussummade saamiseks, mis ületavad 45 000 eurot.

Kriminaalasi on prokuratuuris. Jõustunud kohtuotsust veel pole.

Avalik-õiguslikke ülesandeid täitva eraõigusliku juriidilise isiku keskastme juht

Isikut kahtlustatakse KarSi § 294 lg 2 ning § 300 lg-te 1 ja 2 järgi kuritegude toimepanemises, sest ta küsis ja võttis altkäemaksu projekteerimise, ehituse ja remondiga tegelevatelt ettevõtetelt ning rikkus riigihangete korraldamise reegleid eelise andmise eesmärgil.

Kriminaalasi on prokuratuuris. Jõustunud kohtuotsust veel pole.

Foto näituse „Korrupsiooni mitu nägu“ avamiselt

On lihtsam mõista süütegudena selliseid tegusid, mille keelatus tuleneb juba kaugetest tavanormidest ning mis on õigusnormideks saanud, sest riik aktseptib tavareegleid. Ei ole keeruline tunda käitumises ära kuritegu, kui rünnatakse niisuguseid õigushüvesid nagu elu ja tervis või omand. Kõik vähegi abstraktselt mõelda suutvad inimesed on võimelised ette kujutama sääraсте tegude tagajärgi ning mõistavad seeläbi ka põhjuseid, miks üks või teine tegu on keelatud.

Keerulisem on lugu süütegudega, mille keelatus tuleneb riigi õigusloomest ning millel puudub otsene seos tavanormiga või vähemalt ei ole seos nii selgelt jälgitav. Nii on lugu mitme ametialase süüteoga ja eelkõige nendega, kus teo keelatus tuleneb korruptsioonivastase seadusest. Olgugi et aususe kohustus (enamjaolt rikutakse ametialaste kuritegude puhul just seda nõuet) on põhiväärtusena kaitstud juba iidsete kirjutamata reeglitega ja nende toimepanemisest hoidumine võiks seetõttu olla kujunenud ühiskonna harjumuseks, on tegelik pilt kahjuks teistsugune. Küllalt sageli on avalikes huvides tehtav otsus kantud kas täies mahus või siis osaliselt isiklikest huvidest vaatamata sellele, et korruptsioonivastane seadus keelab selge sõnaga avalikes huvides tegutseval isikul osaleda otsustuses, kui otsus puudutab isikut ennast, tema lähedasi või nende majandushuve. Selge sõnaga on keelatud osaleda otsustuses, kui otsust võib hakata mõjutama kellegi erahuvi.

Ühelt poolt on ju olemas ühiskonna ajaloolisest mälust tulenevad eeldused täita aususekohustust, kuid praktikas jääb see potentsiaal täies mahus realiseerimata. Millest niisugune vastuolu?

Põhjuseid on kindlasti mitu ja erinevaid, kuid selle kirjuti kontekstist tulenevalt viitan ühele neist – ühiskondlikule kontrollile, täpsemalt öeldes ühiskondliku kontrolli pealiskaudsusest tulenevate hinnangute puudulikkusele.

Ühiskondlik kontroll on tõhus, kui teo ning kahjuliku tagajärje vaheline nn seoseahel on selge ja lühike. Näiteks varguste korral on lihtne mõista, et teo toimepanija tegevuse tagajärjel vähenes kellegi varaline seisund või vägivallategude korral kannatab kellegi tervis. Aga kas toimingupiirangu rikkumise korral on kahjulik tagajärg alati nii selgelt tajutav? Ei ole, ning peamiselt seetõttu, et korruptsioonisüüteo ja kahjuliku tagajärje vahelise seose ahel on üldjuhul pikem. Toimingupiirangud ei lähtu ühe või teise otsuse majanduslikust kasust või kahjust, vaid sellega kaitstav hüve on kaugemal – toimingupiirangutega kaitstakse avaliku võimu usaldusväarsust ning võrdse

kohtlemise põhimõtet. On täiesti võimalik, et kohaliku omavalitsuse volikogu otsustus on selle omavalitsuse piirkonna arengu seisukohalt igati kiiduväärne ja kasulik ning samal ajal on ühe (või ka mitme) saadiku hääletamine sellise otsuse poolt ikkagi kuritegelik. Avalikkus, kes on harjunud teo keelatust hindama kohe nähtava kahjuliku tagajärje järgi, ei pruugi selle puudumise korral näha kahjustatud võrdset kohtlemist või eeliseid, mida saab otsustaja ise. Nimetatud asjaolu julgustab tihtipeale piirangutest üle astuma.

2017. aastal jõustus Tartu Ringkonnakohtu otsus Kallaste linnavolikogu esimehe Fjodor Plešankovi süüdimõistmises KarSi § 300¹ lg-s 2 kirjeldatud toimingupiirangute rikkumises. Kõnesolev juhtum on märkimisväärne just sellest aspektist, millest oli juttu eespool – volikogu esimehe järjepidev omakasuline tegevus jäi mitme aasta jooksul ühelt poolt küll otsustuste läbipaistmatuse tõttu, aga teiselt poolt ka otseselt tajutava kahjuliku tagajärje puudumise tõttu kogukonna tähelepanu alt välja.

2010. aastal algatas Kallaste linnavolikogu erinevate töukofondide toel Peipsi järve äärses ala (Võidu tänava, Tööstuse tänava ja linna põhjapiiri vahelise ala) detailplaneeringu koostamise, et luua õiguslikud alused laevade doki, tootmishoonete ning sadamarajatiste projekteerimiseks ja rajamiseks, samuti Kallaste sadama paadikanali äärde statsionaarse kai ja slipi ehitamiseks ning sadamaga piirneva ala heakorrastamiseks ja avamiseks avalikuks kasutamiseks. Koos linnapoolse omafinantseeringuga (18 933 euro ulatuses) moodustas projekti kogumaht 597 741 eurot ning linnavolikogu arutas ja tegi projektiga seonduvaid otsuseid (sh planeeringute algatamine, omafinantseeringute tarvis laenu võtmine jne) aastate jooksul kokku vähemalt üheksal korral. Kõigil neil kordadel võttis otsustusest osa ka volikogu esimees Fjodor Plešankov.

Kallastes, kus aastate jooksul ei ole erinevad linnavõimud suutnud just palju arenguprogramme ellu viia ning linna areng on seetõttu seisunud, oli selline majanduslik elavnemine arusaadavalt tervitatav. Linnas, kus aasta eelarve küündis vaevu 1 miljoni euroni, oli ligemale 600 000 euro suuruse investeeringu planeerimine vaieldamatult kiitmist vääriv mõte. Ja ometi alustati kriminaalmenetlust.

Kriminaalmenetluses ei hinnatud kogu projekti elujõulisust, vaid see vaatles projekti mõju ühe otsustaja ning otsustuses osaleja, nimelt Kallaste linnavolikogu esimehe Fjodor Plešankovi majandushuvidele. Selgus, et linnavolikogu 2009.–2014. aastani projektiga seonduvad otsu-

sed puudutasid muu hulgas otseselt ka F. Plešankovile kuuluva äriühingu AS Kallaste Kaluri omanduses olevaid kinnistuid. Projekti raames süvendati ASi Kallaste Kalur, kelle majandustegevus hõlmab kalapüüki ja sadamateenuste pakkumist, sadama akvatooriumi. Sadama territooriumile rajati ujuv kai ja slipp. Lisaks heakorrastati sadama ümbrus ning ehitati välja puhkeala.

Peale volikogu otsuste majandusliku mõju pisendamise (ASi Kallaste Kalur majandushuvidel) argumenteerisid F. Plešankov ning tema kaitsja oma vastuväiteid muu hulgas tõsiasjaga, et volikogu otsused teenisid linna ja riigi huve. Põhjendati ka spekulatsioonidega, et F. Plešankovi poolt hääletamata jätmise võinuks nurjata projektide rakendamise, mis oluks omakorda avaliku huvi seisukohast kahjulik tagajärg. F. Plešankov väitis, et ASi Kallaste Kalur kinnistutele ehitatud rajatised ei olnud äriühingu majandustegevuse seisukohast olulised.

Ringkonnakohus leidis süüdimõistvas otsuses muu hulgas, et kuivõrd projektide seotus ASi Kallaste Kalur kinnistutega on niivõrd ilmselge, siis ei ole usutav, et F. Plešankov ei mõistnud otsuste seotust talle kuuluva äriühingu huvidega. Ringkonnakohus ei pidanud oluliseks, kas ASi Kallaste Kalur kinnistule rajatud objektid või süvendustööd olid aktsiaseltsile vajalikud, vaid kõik otsused, mis

puudutavad kinnistute seisukorra olulist muutmist, mõjutavad tahes-tahtmata otsust riivava isiku majandushuve. Kohus rõhutas, et süüdistatavale ei heidetagi ette kahju tekitamist ega ka seda, et otsused ei oleks olnud Kallaste linna huvides, vaid ainult seda, et otsused puudusid otsustuses osalenud Fjodor Plešankoviga seotud isikusse – ASi Kallaste Kalur – ja selle majandushuvidesse.

Kuidas pidanuks Fjodor Plešankov selle juhtumi puhul käituma? Tal tulnuks lihtsalt taanduda kogu ülalkirjeldatud projekte käsitlevate otsuste ettevalmistamisest ja vastuvõtmisest. Tulnuks jätta otsustus neile, kelle erahuvi otsus ei puuduta. On täiesti normaalne, et ka avaliku võimu teostajail – nagu kõigil teistel inimestel – on peale töökohustuste ka isiklikud huvid ja eesmärgid. Neid ei pea varjama ega tohigi seda teha. Tuleb lihtsalt meeles pidada, et ametiisik ei realiseeriks oma võimu enda huvide valdkonnas isegi mitte siis, kui tema huvid langevad kokku avalike huvidega.

Ringkonnakohus karistas Fjodor Plešankovi toimingupiirangute rikkumise eest rahalise karistusega 200 päevamäär ulatuses, s.o 8600 euroga.

Algselt positiivsena paistnud arenguplaan mõjus lõpuks linnarahva silmis laastavalt Kallaste linna kui omavalitsusüksuse usaldusväärsele.

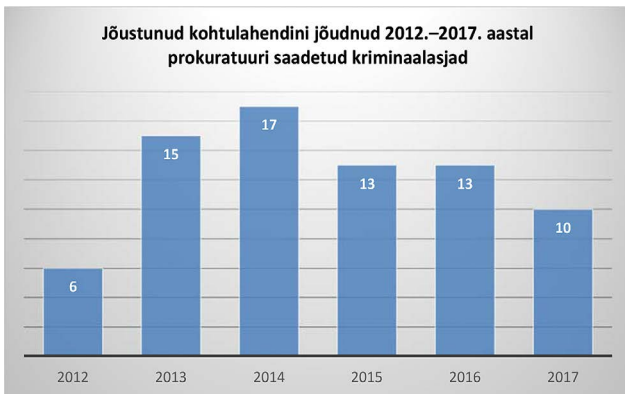

**KORRUPTSIOON ON
KURITEGU!**

HOIA KÄED PUHTAD!

Teata korruptsioonikahtlusest:
tel. 612 3657
Tööstuse 52, 10416 Tallinn
korruptsioonivihje@politsei.ee

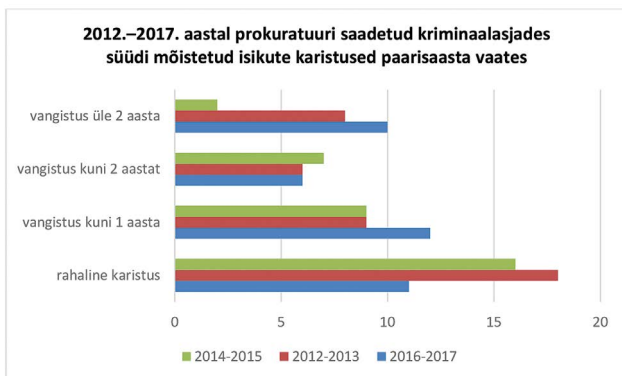
Seisuga 16.03.2018 on büroo saatnud prokuratuuri 142 asja, millest 74 asja kohta on tehtud jõustunud kohtuotsus. Neist 3 on õigeksmõistva lahendusega, millest omakorda 2 hõlmavad ühe isiku eraldi menetletud, aga prokuratuuri saatmise järel liidetud menetlusi.

Joonis 17. KOKB menetletud kriminaalasjades kohtuotsuseni jõudnud kriminaalasjade arv seisuga 16.03.2018

Kohtulahendite järgmised graafikud kajastavad menetluste staadiumit seisuga 16.03.2018.

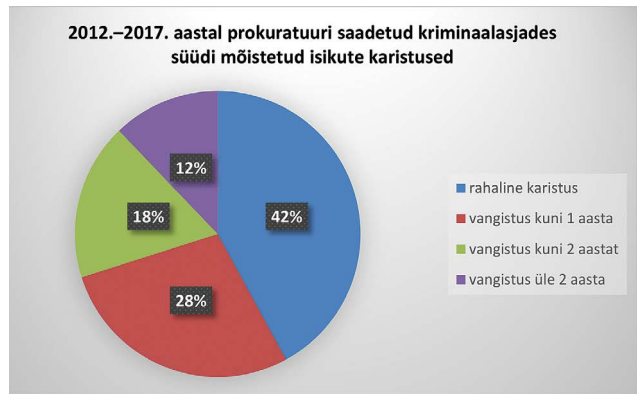
2012. ja 2013. aastal prokuratuuri saadetud kriminaalasjades on jõudnud kohtulahendini kriminaalasjad 41 isiku suhtes, kellest 18 on karistatud rahalise karistuse, 9 vangistusega kuni 1 aasta, 6 vangistusega kuni 2 aastat ja 8 vangistusega üle 2 aasta. Vangistuskaristused olid valdavalt tingimisi karistused.

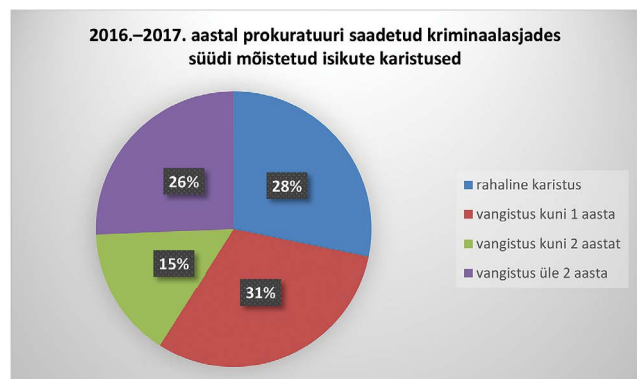
Joonis 18. Kuue aasta jooksul prokuratuuri saadetud ja süüdimõistva lahenduseeni jõudnud kriminaalasjades määratud karistused seisuga 16.03.2018

2014.–2015. aastal prokuratuuri saadetud kriminaalasjades on 16 isikut karistatud rahalise karistusega, 9 vangistusega kuni 1 aasta, 7 vangistusega kuni 2 aastat ja 2 vangistusega üle 2 aasta. Vangistuskaristused olid valdavalt tingimisi karistused.

2016.–2017. aastal prokuratuuri saadetud kriminaalasjades on 11 isikut karistatud rahalise karistusega, 12 vangistusega kuni 1 aasta, 6 vangistusega kuni 2 aastat ja 10 vangistusega üle 2 aasta. Vangistuskaristused olid valdavalt tingimisi karistused.

Joonis 19. Kuue aasta jooksul prokuratuuri saadetud ja süüdimõistva lahenduseeni jõudnud kriminaalasjades määratud karistused seisuga 16.03.2018

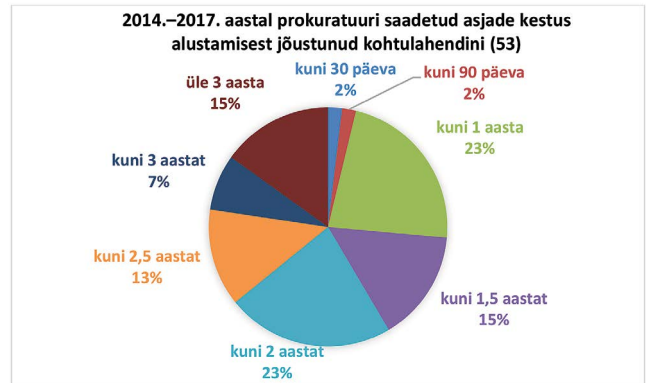
Joonis 20. Kahe viimase aasta jooksul prokuratuuri saadetud ja süüdimõistva lahenduseeni jõudnud kriminaalasjades määratud karistused seisuga 16.03.2018

Kuue aasta jooksul (seisuga 16.03.2018) on kohus võtnud seisukoha 107 isiku kohta, kellest 45 on karistatud rahalise karistusega, 30 vangistusega kuni 1 aasta, 19 vangistusega kuni 2 aastat ning 13 vangistusega üle 2 aasta. Vangistuskaristused olid valdavalt tingimisi karistused.

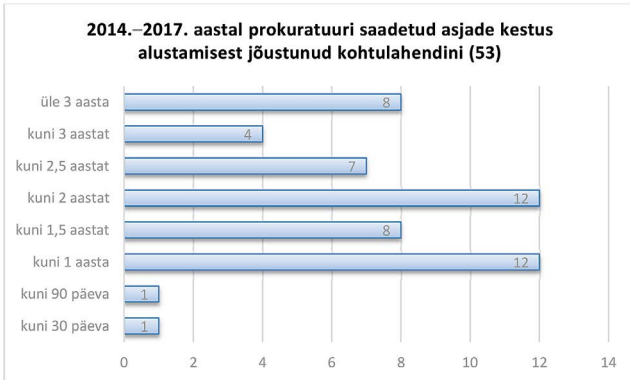
Seekordses ülevaates toome esile ka menetluskestuse 2014.–2017. aastal prokuratuuri saadetud kriminaalasjades, mis on jõudnud jõustunud kohtulahendini. Eelkõige on sellest kõnelemise vajadus tingitud selgitamissoovist näidata peitkuritegevuse avastamisele ja sellele järgnevale prokuratuuri ning kohtute tegevusele kuluva aja mahtu. Viimase viie aasta jooksul on poliitilisel tasandil korduvalt soovitud seada kriminaalmenetluse toimetam-

misele tähtaegu ning lühendada eeluurimisele lubatavat aega, sh on soovitud ka kohtusse kriminaalajade saatmisele seada tähtaegu seaduse tasandil.

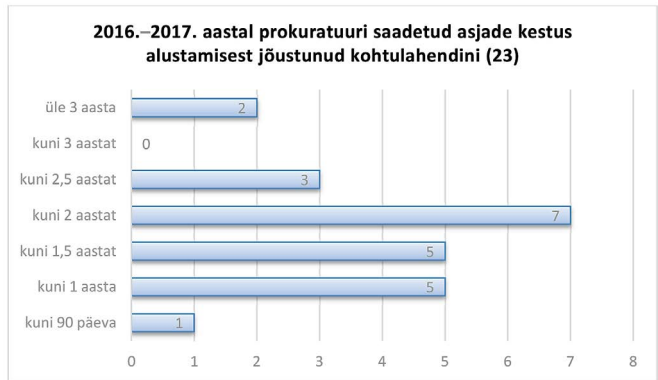
Alltoodud joonised näitavad selgelt seda, et lühikeste tähtaegade kehtestamine menetlustes tooks kaasa raske varjatud peitkuritegevuse vastases võitluses tagasilöögi. Kui ainult tõendite kogumisele kulub prokuratuuri saadetud kriminaalajade menetlemiseks keskmiselt ligikaudu 1 aasta, siis prokuratuurist edasi kuni jõustunud kohtulahendini jõudmiseni kulub samuti erinevate kohustuslike tegevuste tõttu palju aega. Me näeme, et nelja aasta jooksul prokuratuuri saadetud ajade puhul kulub menetluse alustamisest kuni kohtulahendini jõudmiseni sageli kuni 2 või enam aastat.

Joonis 22. Nelja aasta jooksul prokuratuuri saadetud ja kohtulahendini jõudnud kriminaalajade kestus 53 menetluse alustamisest kuni kohtuotsuse jõustumise kuupäevani seisuga 16.03.2018

Joonis 21. Nelja aasta jooksul prokuratuuri saadetud ja kohtulahendini jõudnud kriminaalajade kestus 53 menetluse alustamisest kuni kohtuotsuse jõustumise kuupäevani seisuga 16.03.2018

Joonis 23. Kahe viimase aasta jooksul prokuratuuri saadetud ja kohtulahendini jõudnud kriminaalajade kestus 23 menetluse alustamisest kuni kohtuotsuse jõustumise kuupäevani seisuga 16.03.2018

Foto näituse „Korruptsiooni mitu nägu“ avamiselt

Tutvustame 2016.–2018. aastal jõustunud seni avaldamata lahendeid kriminaalasjades, mis büroo saatis prokuratuuri 2017. aastal ja varem

2018. aastal jõustunud lahendid

- Võhma linnavalitsuse pearaamatupidaja **TR** mõisteti KarSi § 201 lg 2 p 3 ning § 299 lg 1 järgi süüdi omastamises ja dokumendi võltsimises ametiisiku poolt.

Pearaamatupidaja tegi aastail 2009–2016 temale usaldatud linna varaliste vahenditega ebaseaduslikke ülekandeid ning väljamakseid töötasude ja avanssidena enda ja kolmandate isikute kasuks, omastades sel teel 29 941.96 eurot linna vara. Omastamise toimepanemisel võltsis raamatupidaja linna kassaraamatu andmeid, muutes need tegelikkusele mittevastavaks.

Kohus mõistis TRile karistuseks 1 aasta ja 6 kuud vangistust 1 aasta ja 6 kuu pikkuse katseajaga.

Kohus mõistis TRilt välja tsiviilhagi 27 632.46 eurot valavalitsuse kasuks.

- Jõgeva vallavolikogu liige **AV** mõisteti KarS § 300¹ lg 1 järgi süüdi toimingupiirangu teadvas rikkumises suures ulatuses.

Volikogu liige osales 2017. aastal vallavolikogu istungil ning võttis osa hääletamisest, kus otsustati vallale kuuluvate maaüksuste võõrandamine hinnaga 84 000 eurot osaühingule, mille üheks nõukogu liikmeks on tema õe laps. Volikogu liige rikkus teadvalt korruptsioonivastase seaduse (KVS) § 11 lg 1 p-des 1–3 kehtestatud toimingupiirangut, mille kohaselt on ametiisikul muu hulgas keelatud otsuse tegemine, kui otsus tehakse ametiisiku enda või temaga seotud isiku suhtes.

Kohus mõistis AV-le karistuseks rahalise karistuse 5620 eurot.

- **LB** mõisteti KarSi § 298 lg 1 järgi süüdi ametiisikule altkäemaksu andmises.

LB, sooritades 2017. aastal Paldiski Maanteeameti Liiklusregistri Jõhvi teenindusbüroo ametniku kontrolli all B-kategooria juhtimisõiguse omandamiseks nõutavat eksamit, pakkus eksamineerijale raha vastutasuna selle eest, et viimane kasutaks oma ametiseisundit tema huvides ja märgiks eksami sooritatuks. Eksamineerija keeldus altkäemaksuks lubatud raha vastuvõtmisest ning teavitas juhtunust Maanteeametit.

Kohus mõistis LB-le karistuseks 6 kuud vangistust 1 aasta pikkuse katseajaga.

- **PS** mõisteti KarSi § 298 lg 1 järgi süüdi ametiisikule altkäemaksu lubamises.

PS, sooritades 2016. aastal Saue Maanteeameti Liiklusregistri Mustamäe teenindusbüroo ametniku kontrolli all B-kategooria juhtimisõiguse omandamiseks nõutavat eksamit, lubas eksamineerijale anda kaelas olnud kaelaketi vastutasuna selle eest, et viimane kasutaks oma ametiseisundit tema huvides ja märgiks eksami sooritatuks. Eksamineerija keeldus altkäemaksuks lubatud hüve vastuvõtmisest ning teavitas juhtunust Maanteeametit.

Kohus mõistis PSile karistuseks 4 kuud vangistust 1 aasta ja 6 kuu pikkuse katseajaga.

2017. aastal jõustunud lahendid

- Viimsi vallale kuuluva ettevõtte tütarfirma OÜ Viimsi T juhatuse liige **RV** mõisteti KarSi § 201 lg 2 p 2 ja § 345 lg 1 järgi süüdi omastamises suures ulatuses ja võltsitud dokumentide kasutamises ning **MA-V** mõisteti KarSi § 201 lg 2 p 2 - § 22 lg 3 järgi süüdi kaasaitamises omastamisele suures ulatuses.

OÜ Viimsi T juhatuse liikmena tegi **RV** ajavahemikul 2008–2013 OÜ Viimsi T vara arvelt osaühingule ebavajalike kulutusi 28 ettevõttega, pöörates sel moel talle usaldatud vara ebaseaduslikult enda ja kolmandate isikute kasuks suures ulatuses, s.o summas 559 378,72 eurot. Omastamise toimepanemiseks kasutas RV võltsitud dokumente, et omandada õigusi. MA-V osutas RV-le vaimset ja füüsilist kaasabi OÜ Viimsi T vara arvelt mittesihotstarbeliste ja osaühingule ebavajalike kulutuste tegemisel, aidates sellega kaasa vara ebaseaduslikule pööramisele RV, iseenda ja kolmandate isikute kasuks suures ulatuses, s.o 66 113.44 eurot.

Kohus mõistis RV-le karistuseks 4 aastat ja 6 kuud vangistust, millest tuleb ära kanda 8 kuud. KarSi § 73 lg-te 1–3 alusel määrati, et mõistetud vangistusest ei pöörata osaliselt täitmisele vangistus 3 aastat 10 kuud, kui RV ei pane 5aastase katseaja kestel toime uut tahtlikku kuritegu.

Kohus mõistis MA-V-le karistuseks 2 aastat ja 4 kuud vangistust, millest tuleb ära kanda 5 kuud. KarSi § 73 lg-te 1–3 alusel määrati, et mõistetud vangistusest ei pöörata osaliselt täitmisele vangistus 1 aasta 11 kuud, kui MA-V ei pane 3aastase katseaja kestel toime uut tahtlikku kuritegu. KarSi § 83¹ lg 1 alusel konfiskeeris kohus tahtliku süüteoiga saadud vara.

Kohus mõistis RV-lt ja MA-V-lt välja OÜ Viimsi T kasuks tsiviilhagi kokku 477 103.65 eurot.

- **VM** mõisteti KarSi § 298 lg 1 järgi süüdi ametiisikule altkäemaksu andmises.

VM, sooritades 2017. aastal Jõhvis Maanteeameti Liiklusregistri Rakvere teenindusbüroo ametniku kontrolli all A-kategooria juhtimisõiguse omandamiseks nõutavat eksamit, pakkus eksamineerijale 100 eurot vastutasuna selle eest, et viimane kasutaks oma ametiseisundit tema huvides ja märgiks eksami sooritatuks. Eksamineerija keeldus altkäemaksuks lubatud raha vastuvõtmisest ning teavitas juhtunust Maanteeametit.

Kohus mõistis VMile karistuseks rahalise karistuse 50 päevamäära, s.o 933 eurot, 1 aasta pikkuse katseajaga.

- Eraõigusliku juriidilise isiku VKG S osakonna juhataja **SD** ja eraõigusliku juriidilise isiku VKG E osakonna juhataja **VK** mõisteti KarSi § 402³ lg 1 järgi süüdi altkäemaksu võtmises erasektoris ning **LN** mõisteti KarSi § 344 lg 1 ja § 345 lg 1 järgi süüdi dokumendi võltsimises ning võltsitud dokumendi kasutamises.

VKG osakonna juhataja SD küsis ja sai ettevõtte T esindajalt 2017. aasta märtsis-aprillis altkäemaksu sõidukitele tehtavate remonttöödena, lubades vastutasuks suunata ettevõttele T erinevaid VKG Si tellitavaid töid. VKG E osakonna juhataja VK sai 2017. aasta maist juulini korduvalt altkäemaksu summas 320 eurot ettevõtte T esindajalt, lubades vastutasuks tegutseda ettevõtte T huvides ning suunata ettevõttele erinevaid töid. LN, olles OÜ V juhatuse liige, koostas SD palvel OÜ V nimel fiktiivseid arveid, mis esitati tasumiseks OÜ-le T altkäemaksuks kasutatavate remonttööde varjamiseks. Kohus mõistis SD-le karistuseks rahalise karistuse 59 päevamäära, s.o 2944.10 eurot.

Kohus mõistis LNile karistuseks 1 aasta vangistust 1 aasta pikkuse katseajaga.

Kohus mõistis VK-le karistuseks 1 aasta vangistust 1 aasta pikkuse katseajaga.

KarSi § 84 alusel konfiskeeris kohus tahtliku süüteoga saadud vara.

- Riigi sihtasutuse EAS büroo juht **KP** mõisteti KarSi § 201 lg 2 p 3, § 344 lg 1 - § 22 lg 2 ning § 345 lg 1 järgi süüdi omastamises ametiisiku poolt, dokumendi võltsimisele kihutamises ja võltsitud dokumendi kasutamises.

Sihtasutuse büroo juht võltsis õiguste omandamise eesmärgil erinevaid dokumente ja tellis EASi nimel 2014.-2015. aastal ettevõttele tooteid 1801.42 euro

eest. Büroo juht omastas need tooted ning kihutas arve väljastanud ettevõtete esindajaid muutma arvetel olevaid tootenimetusi. Samuti omastas KP eri aastail ebaseaduslikult EASi vara, ostes erinevate preemiapunkti-de eest endale ja kolmandatele isikutele lennupileteid ning tooteid 14 298.23 euro eest.

Kohus mõistis KP-le karistuseks 1 aasta ja 6 kuud vangistust 2 aasta ja 6 kuu pikkuse katseajaga.

Kohus mõistis KP-lt EASi kasuks välja tsiviilhagi kokku 12 302.42 eurot.

- Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse (SMIT) regionaalosakonna juht **VM** mõisteti KarSi § 201 lg 2 p-de 1, 3, § 22 lg 2 - § 344 lg 1 ning § 345 lg 1 järgi süüdi ametiisiku poolt korduvas omastamises, dokumendi võltsimisele kihutamises ja võltsitud dokumendi kasutamises.

VM, kes töötas 2014. aastal SMITi regionaalosakonna juhina, omastas fotoaparaadi ja 2 mobiiltelefoni, tekitades oma tegevusega varalist kahju kokku 1671 eurot. Omastamise varjamiseks kihutas VM dokumente võltsima selle ettevõtte esindajat, kust esemed soetati. Seejärel esitas VM võltsitud koondarved SMITi raamatupidamisele tasumiseks.

Kohus mõistis VMile karistuseks 8 kuud vangistust 1 aasta pikkuse katseajaga.

KarSi § 83¹ lg 1 alusel konfiskeeris kohus tahtliku süüteoga saadud vara.

- Keskkonnaministeeriumi hallatavas riigiasutuses töötanud **MH** mõisteti KarSi § 300¹ lg 2, § 300 lg 2, § 344 lg 1 - § 21 lg 2, § 201 lg 2 p 3 ning § 424 järgi süüdi toimingupiirangu teadvas rikkumises eriti suures ulatuses, riigihangete tegemise nõuete rikkumises, kui hankelepingu maksumus on eriti suur, dokumendi võltsimises, ametiisiku poolt omastamises ja mootorsõiduki juhtimises jooebeseisundis.

Keskkonnaministeeriumi hallatavas riigiasutuses erinevatel töökohtadel töötanud MH tööülesannete hulka kuulus aastail 2011–2016 riigivara haldamise korraldamine ning oma töövaldkonnas riigihangete tegemine.

MH osales hangete tingimuste väljatöötamises, hanke korraldamises ning võitja valimises. Samal ajal osalesid temaga seotud ettevõtted samadel hangetel tööde tegijatena. Olles hankelepingute raames ettevõtjana tööd teinud, võttis MH tehtud tööd riigiasutuse esindajana ka vastu. Hanked võitnud ettevõtete kontodelt tehti pärast ministeeriumilt maksete laekumist üle-

kanded MH kontrolli all olevate äriühingute kontodele kokku vähemalt 447 148.78 eurot. Seega tegi MH riigiasutuses töötades ametiisikuna toiminguid ning otsuseid tema endaga seotud isikute suhtes. Sõlmides lepinguid temaga seotud isiku suhtes, rikkus **MH** teadvalt suures ulatuses KVS-i § 11 lg 1 p-s 1 kehtestatud toimingupiirangut. 2015. aastal väljakuulutatud hanke korraldamisel rikkus MH riigihangete korraldamise üldpõhimõtteid, jättes hankijana tagamata riigihangete läbipaistvuse ja kontrollitavuse ning vältimata konkurentsi kahjustavat huvide konflikti. Niiviisi tekkis hanke võitjal eelis teiste pakujate ees ning võitja sai hankelepingu kogumaksumusega 746 159.15 eurot, millele lisandub käibemaks. Üldmainitud hanketööde käigus esitas MH KIKile ja riigiasutusele erinevaid ebaõigete andmetega dokumente, mis kajastasid tööde tegemist valel ajal summas 57 751.50 eurot. Samuti aktsepteeris ta riigiasutuse esindajana ja arvete kooskõlastajana 2015. aastal korraldatud hankel erinevaid esitatud arveid, mille alusel tegelikkuses töid polnud tehtud või oli tehtud vaid osaliselt, omastades saadud tegevusega kolmanda isiku kasuks 46 116 eurot. Lisaks juhtis MH 2016. aastal mootorsõidukit joobeseisundis.

Kohus mõistis MH-le karistuseks 2 aastat 6 kuud vangistust 4 aasta pikkuse katseajaga. KarSi § 50 lg 1 p 1 alusel võttis kohus MH-lt ära mootorsõiduki juhtimise õiguse 3 kuuks.

- Kärkla linna asutatud sihtasutuse KS juhatuse liige **HK** mõisteti KarSi § 210 lg-te 1, 2, § 394 lg 2 p-de 1, 3, § 344 lg 1, § 345 lg 1 ja § 300¹ lg 1 järgi süüdi soodustuskelmuses, rahapesus, dokumendi võltsimises, võltsitud dokumendi kasutamises ja toimingupiirangu rikkumises. Samuti mõisteti osaühing N KarSi § 394 lg 2 p-de 1, 3, § 344 lg 2 ja § 345 lg 2 järgi süüdi rahapesus, dokumendi võltsimises ja võltsitud dokumendi kasutamises juriidilise isiku poolt.

Sihtasutuse juhatuse liige HK esitas 2012. ja 2013. aastal sihtasutuse nimel Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusele (EAS) projekti aruannetes valeandmeid abikõlblike akteeritud tööde kohta, mida tegelikult ei tehtud, tehti osaliselt või rahastati topelt teiste riigihangete kaudu. Sellise tegevuse eesmärk oli saada pettuse teel soodustust. Tagajärjena tekitati EASile varaline kahju 179 424.99 eurot.

Samuti pani HK, kes esindas sihtasutust KS ja osaühingut N, 2013. aastal koos mitme teise ettevõtte ja nende esindajatega toime rahapesu, kus pettuse teel saadud

108 045.89 eurot tehti päritolu varjamiseks mitu fiktiivset tehingut ja nendega seotud ülekannet erinevate ettevõtete arvelduskontodel. Lisaks sõlmis sihtasutuse KS juhatuse liige HK 2013. aastal rendilepingud osaühinguga N, mille juhatuse liige ta ise oli, kokku 54 000 euro väärtuses. Sõlmides lepinguid temaga seotud isiku suhtes, rikkus HK teadvalt suures ulatuses KVS-i § 11 lg 1 p-s 1 kehtestatud toimingupiirangut.

Kohus mõistis HK-le karistuseks 4 aastat vangistust 4 aasta pikkuse katseajaga.

Kohus mõistis osaühingule N karistuseks rahalise karistuse 6000 eurot.

- Puka vallavanem **HK** mõisteti KarSi § 299 lg 1 ja § 345 lg 1 järgi süüdi ametialases võltsimises ja võltsitud dokumendi kasutamises.

Puka vallavanem HK koostas aastail 2012-2013 tege-
likkusele mittevastavate andmetega ehk sisult valed 4 ostu-müügilepingut, milles märgitud tehingut tege-
likkuses ei toimunud. Võltsitud dokumendid esitas HK
vallavalitsuse raamatupidamisele sularahas väljamakse
saamiseks.

Kohus mõistis HK-le karistuseks 5 kuud vangistust 1 aasta 6 kuu pikkuse katseajaga.

- Nõva vallavanem **DR** mõisteti KarSi § 299 lg 1 ja § 345 lg 1 järgi süüdi ametialases võltsimises ning võltsitud dokumendi kasutamises.

Nõva vallavanem DR, olles kohustatud täitma ametiautoga tehtud sõitude kohta sõidupäevikut, võltsis vallavalitsuse sõiduauto 2014. aasta sõidupäevikuid, kandes sisse valeandmeid sõiduauto kasutamise ja läbitud vahemaade pikkuse kohta. Võltsitud andmetega sõidupäevikud esitas vallavanem 2014.-2015. aastal vallavalitsuse raamatupidamisele, et näidata oma ameti- või teenistusülesannetega mitteseotud tegevusi ametisõitudena.

Kohus mõistis DRile karistuseks rahalise karistuse 150 päevamäär, s.o 7569 eurot.

- Sillamäel asuvas tehnölevaatuspunktis töötanud tehnölevaatajad **PM** ja **VP** mõisteti süüdi ametialases võltsimises ja korduvas altkäemaksu võtmises, s.o KarSi § 299 lg 1 ja § 294 lg 2 p 1 järgi kvalifitseeritavate kuritegude toimepanemises.

PM ja VP, vastutades 2015. aastal Sillamäe tehnölevaatuspunktis ülevaatus korraldamise eest, võtsid sõidukile ülevaatus saada soovijailt – vähemalt 59 inimeselt

– altkäemaksu iga kord 10–30 eurot. Tehnoülevaatajad võltsisid vastutasuks ülevaatus läbima pidanud, kuid kontrolli toomata jäetud vähemalt 120 sõiduki kontrollkaarte ning märkisid sõidukid tehniliselt korras olevaks. Kohus mõistis PMile karistuseks 4 aastat vangistust 4 aasta pikkuse katseajaga.

Kohus mõistis VP-le karistuseks 3 aastat vangistust 3 aasta pikkuse katseajaga.

KarSi § 49 alusel kohaldas kohus PMile ja VP-le kolmeks aastaks töötamise keelu mootorsõidukite ja nende haagiste tehnoülevaatajana või tehnoülevaataja abina.

KarSi § 83¹ lg 1 ja § 84 alusel mõistis kohus PMilt välja kuriteoga saadud vara konfiskeerimise asendamiseks 5000 eurot.

KarSi § 83² lg 1 alusel konfiskeeris kohus arestitud sularaha VP-lt 1000 eurot ja PMilt 749 eurot.

- Kallaste linnavolikogu esimees **FP** mõisteti KarSi § 300¹ lg 2 järgi süüdi korruptsioonivastases seaduses kehtestatud toimingupiirangu teadvas rikkumises eriti suures ulatuses.

Kallaste linnavolikogu esimees FP, kes oli samal ajal aktsiaseltsi KK juhatuse liige ja aktsionär, osales linnavolikogu istungitel ning hääletas aastail 2009–2014 temaga seotud aktsiaseltsi KK kinnisvara puudutavates küsimustes otsuste poolt, s.o huvide konflikti olukorras. Sellise tegevusega rikkus linnavolikogu esimees toimingupiirangut 594 741.58 euro ulatuses. Kohtuotsuse järgi riivasid ASI KK kinnisvaraga seotud projektid oluliselt aktsiaseltsi majandushuve ning seega rikkus FP vastavate otsustuste tegemisel osalemisega toimingupiiranguid. Projektidega seotud dokumentide kohaselt oli aktsiaseltsi kinnistutele ette nähtud erinevate rajatiste püstitamine. Ainuüksi aktsiaseltsi kinnisvara parendamist saab pidada oluliseks majanduslikuks mõjuks.

Kohus mõistis FP-le karistuseks rahalise karistuse 200 päevamäära, s.o 8600 eurot.

- Avalik-õigusliku juriidilise isiku asutatud SA Järvelja Öppe- ja Katsemetskond juhatuse liige ja metsaülem **PK** mõisteti KarSi § 293 lg 1 järgi süüdi pistises (alates 01.01.2015 KarSi § 294 lg 1 järgi altkäemaksu võtmises).

SA Järvelja Öppe- ja Katsemetskond juhatuse liige ja metsaülem PK sai 2013. aastal OÜ esindajalt pistist 300 eurot vastutasuna selle eest, et oli sõlminud osaühinguga kasvava metsa raieõiguse võõrandamise lepingu, lubas juhatuse liikmena vajaduse korral tagada tehtud

tööde eest ettemaksu tasumise OÜ-le, lubas OÜ esindajaga seotud ettevõtetele SAga Järvelja Öppe- ja Katsemetskond tehinguid ning organiseeris sihtasutuse poolt kiirendatud korras OÜ-le arve tasumise.

Kohus mõistis PK-le karistuseks rahalise karistuse 150 päevamäära, s.o 6045 eurot. KarSi § 73 lg-te 1 ja 2 alusel mõistetud karistusest peab kohe täitma rahalise karistuse 25 päevamäära. Ülejäänud 125 päevamäära suurust rahalist karistust, s.o 5037 eurot, ei pöörata tingimisi täitmisele, kui PK ei pane ühe aasta pikkuse katseaja jooksul toime uut tahtlikku kuritegu.

KarSi § 84 alusel mõistis kohus PK-lt välja 300 eurot, mis vastab süüteoga saadud konfiskeerimisele kuuluva vara väärtusele.

- Maanteeameti Tallinna Mustamäe teenindusbüroo peaspetsialist **MR** ja spetsialist **IU** mõisteti KarSi § 294 lg 1, § 299 lg 1, § 296 lg 1 ning § 298 lg 1 järgi süüdi altkäemaksu võtmises ja ametialases võltsimises ning **IP** altkäemaksu vahendamises ja **AT** altkäemaksu andmises.

Maanteeameti Tallinna Mustamäe teenindusbüroo peaspetsialistina töötanud MR võttis 2015. aastal IP-lt altkäemaksu vähemalt 13 korral selle eest, et nõuetele mittevastavad ja Eestis esmaregistreeritavad sõidukid läbivad registreerimiseelse ülevaatus, samuti selle eest, et ta võimaldas 2009. aastal ja hiljem kasutusele võetud sõiduautode registreerimist, ilma et sõiduautode dokumendid oleksid enne läbinud Maksu- ja Tolliameti kontrolli ning saanud sealt positiivse tagasiside, mis võimaldaks sõidukit registreerida. MR võltsis tööülesandeid täites registris 18 sõiduki registreerimisele tehnonõuetele vastavuse kontrollakte.

Samuti võttis Maanteeameti Tallinna Mustamäe teenindusbüroo spetsialistina töötanud IU 2015. aastal altkäemaksu IP-lt vastutasuna selle eest, et ta teeb liiklusregistris registritoiminguid 2009. aastal ja hiljem kasutusele võetud sõiduautodele, ilma et sõiduautode dokumendid oleksid enne läbinud Maksu- ja Tolliameti kontrolli ning saanud sealt positiivse tagasiside, mis võimaldaks sõidukit registreerida. Niiviisi tagas IU iga kord 100eurose altkäemaksu eest 7 sõiduki registreerimise. Lisaks andis AT altkäemaksu IP-le selleks, et sõiduk saaks registreerimiseelse ülevaatus tehtud ning registris registreeritud.

Kohus mõistis MRile karistuseks 2 aastat vangistust 2 aasta pikkuse katseajaga.

Kohus mõistis IU-le karistuseks 1 aasta ja 8 kuud vangistust 2 aasta pikkuse katseajaga.

Kohus mõistis IP-le karistuseks 1 aasta 6 kuud vangistust 2 aasta pikkuse katseajaga.

Kohus mõistis AT-le karistuseks rahalise karistuse 200 päevamäär, s.o 2000 eurot.

KarSi § 83¹ lg 1 ja § 84 alusel mõistis kohus konfiskeerimisele kuuluva vara väärtusele vastava summa MRilt 1750 eurot, IP-lt 1790 eurot ja IU-lt 600 eurot.

KarSi § 49 alusel kohaldas kohus MRile ja IU-le lisakaristusena mootorsõidukite ning nende haagiste tehnoulevaatusega seotud valdkondades tegutsemise keeldu 2 aastaks.

- Põhja-Tallinna Valitsuse kultuuri- ja noorsoosektori juhataja **EL** mõisteti KarSi § 344 lg 1 - § 22 lg 2 ja § 345 lg 1 järgi süüdi dokumendi võltsimisele kihutamises ning võltsitud dokumendi kasutamises.

Põhja-Tallinna Valitsuse kultuuri- ja noorsoosektori juhataja EL kihutas kahel korral 2014. aastal linnaosa-valitsuse töötajat otsima kahe toimunud ürituse jaoks võltsarveid summas 3050 eurot. Olles teadlik, et oma-valitsusele laekunud arved ei vasta tegelikkusele, kooskõlastas EL saadud võltsarved e-arvekeskuses koostetud kirjadega ning tegi võltsarvete alusel linnakantselei vastavad ülekanded võltsarve esitanud ettevõttele.

Kohus mõistis ELile karistuseks 1 aasta vangistust 1 aasta pikkuse katseajaga.

- SA Rõngu Hooldusravikeskus juhatause liige **MT** mõisteti KarSi § 201 lg 2 p 3 järgi süüdi omastamises ametiisiku poolt.

SA Rõngu Hooldusravikeskus juhatause liige MT omastas 2014. aastal sihtasutusele kuuluvat sularaha summas 1559.92 eurot.

Kohus mõistis MT-le karistuseks 10 kuud vangistust 1 aasta pikkuse katseajaga. Kohtuotsuse põhjal on MT kohustatud tasuma tsiviilhagi esitanud sihtasutusele tekitatud kahju.

- Üldkasuliku töö tegemist juhendav **SK** mõisteti KarSi § 299 lg 1 järgi süüdi ametiisiku poolt dokumendi võltsimises ja võltsitud dokumendi väljaandmises.

Pärnus asuva MTÜ juhatause liikmena ning Tallinna Vangla Pärnu kriminaalhooldusosakonnaga sõlmitud üldkasuliku töö korraldamise lepingu põhjal oli SK määratud üldkasuliku töö tegemist juhendavaks isikuks süüdimõistetule HT-le. HT oli Pärnu Maakohtu otsuse järgi kohustatud asenduskaristusena tegema kahe aasta jooksul 1440 tundi üldkasulikku tööd. SK

üldkasuliku töö juhendajana esitas Tallinna Vangla Pärnu kriminaalhooldusosakonnale igas kuus HT üldkasuliku töö tegemise kohta arvestuslehed, milles oli märksa rohkem töötunde, kui HT realselt teinud oli. SK ei täitnud temale pandud kriminaalhooldusala vahetu kontrolli kohustust ega pidanud korrektset arvestust kriminaalhooldusala tehtud töötundide kohta. SK võltsis kokku 12 kuu üldkasuliku töö arvestuslehe andmeid, kirjutades tehtud töötundide hulka enam kui 342 tundi, mida aga tegelikkuses ei tehtud.

Kohus mõistis SK-le karistuseks rahalise karistuse 200 päevamäär, s.o 2400 eurot. KarSi § 73 lg-te 1 ja 3 alusel jäetakse rahaline karistus tingimisi täitmisele pööramata juhul, kui SK ei pane üheaastase katseaja jooksul toime uut tahtlikku kuritegu.

- Maanteeameti Tallinna Mustamäe teenindusbüroo eksamineerijad **PP**, **JT** ja **AA** mõisteti KarSi § 294 lg 2 p 1 ning § 296 lg 2 p 1 järgi süüdi altkäemaksu korduvas võtmises ning **MM** altkäemaksu korduvas võtmises ja altkäemaksu vahendamises. Ametiisikute kõrval mõistis kohus KarSi § 296 lg 1 järgi süüdi sõiduõpetajad **AK** ja **NK** altkäemaksu vahendamises.

Maanteeameti Tallinna Mustamäe teenindusbüroo eksamineerijad PP, JT, AA ja MM võtsid korduvalt eri aegadel aastail 2013–2015 sõidueksami sooritamaks mõistmise eest altkäemaksu sõiduõpetajatelt AK-lt ja NK-lt ning teistel inimestel, kes vahendasid eksamineerijate juurde inimesi juhulubade saamiseks eksamit sooritama.

Kohus mõistis AK-le karistuseks 3 aastat vangistust 3 aasta pikkuse katseajaga.

Kohus mõistis NK-le karistuseks rahalise karistuse 250 päevamäär, s.o 2500 eurot.

Kohus mõistis MMile karistuseks 4 aastat ja 3 kuud vangistust 4 aasta ja 3 kuu pikkuse katseajaga.

Kohus mõistis AA-le karistuseks 3 aastat vangistust 3 aasta pikkuse katseajaga.

Kohus mõistis JT-le karistuseks 3 aastat ja 9 kuud vangistust 3 aasta ja 9 kuu pikkuse katseajaga.

Kohus mõistis PP-le karistuseks 4 aastat vangistust, millest kohe peab ta ära kandma 1 kuu ja 27 päeva; ülejäänud osa vangistusest jäetakse kohaldamata, kui PP 4 aasta pikkuse katseaja jooksul ei pane toime uut tahtlikku kuritegu.

KarSi § 83 lg 2, § 83¹ lg 1 ja § 84 alusel konfiskeeris kohus ja mõistis välja konfiskeeritava vara väärtusele vas-

tava summa AK-lt 1260 eurot, NK-lt 400 eurot, MMilt 480 eurot, AA-lt 300 eurot, JT-lt 480 eurot ja PP-lt 320 eurot.

- Esku-Kamari Kooli direktor **EM** mõisteti KarSi § 201 lg 2 p 3, § 345 lg 1 ja § 345 lg 1 järgi süüdi ametiisiku poolt toimepandud omastamises, dokumendi võltsimises ning võltsitud dokumendi kasutamises.

Esku-Kamari Kooli direktor omastas Jõgevamaal Põltsamaa vallas talle usaldatud võõrast vara, pöörates usaldatud võõra vara ebaseaduslikult kolmanda isiku kasuks. 12.10.2013 võltsis EM FIE faktuurarve, millelt nähtus, nagu oleks FIE osutanud Esku-Kamari Koolile projekti „Keskonnaõpe Esku-Kamari Koolis“ raames viiel korral transporditeenust kokku 600 euro eest. Tõendamist leidis, et transporditeenust osutati vaid ühel korral. EM, olles samal ajal Esku-Kamari Kooli direktor ning teades, et tegemist on võltsitud arvega, kinnitas allkirjaga arvel märgitud teenuse ja summa kooliga seotud kuluks, misjärel edastati faktuurarve nr 203 Põltsamaa vallavalitsusele väljamakse tegemiseks. 18.10.2013 tegi Põltsamaa vallavalitsus FIE Swedbanki arvelduskontole direktori kinnitatud faktuurarve alusel ülekande, kandes FIE arvelduskontole 600 eurot ehk 480 eurot enam tegelikult osutatud teenuse maksumusest.

Kohus mõistis EMile karistuseks rahalise karistuse 100 päevamäära, s.o 1720 eurot.

2016. aastal jõustunud lahendid

- Tallinnas asuvas tehnöülevaatuspunktis töötanud tehnöülevaatajad **VM**, **VV** ja **JH** mõisteti KarSi § 299 lg 1, § 294 lg 2 p 1 ning § 296 lg 1 järgi süüdi ametialases võltsimises ja korduvas altkäemaksu võtmises ning **MR** altkäemaksu vahendamises.

VM, VV ja JH, vastutades 2015. aastal Tallinnas tehnöülevaatuspunktis ülevaatuskorraldamise eest, võtsid sõiduki või haagise kontrolli toonud inimestelt, sh vahendusteenust pakkuvalt MRilt, altkäemaksu 5–25 eurot vastutasuna selle eest, et nad võltsisid ülevaatusle toodud tehniliselt mittekorras kokku vähemalt 37 sõiduki või haagise kontrollkaarte ning märkisid need tehniliselt korras olevaks.

Kohus mõistis MRile karistuseks rahalise karistuse 300 päevamäära, s.o 3000 eurot.

Kohus mõistis VMile karistuseks 1 aasta vangistust 1 aasta ja 6 kuu pikkuse katseajaga.

Kohus mõistis VV-le karistuseks 1 aasta vangistust 2

aasta pikkuse katseajaga.

Kohus mõistis JH-le karistuseks 1 aasta 6 kuud vangistust 2 aasta pikkuse katseajaga.

KarSi § 49 alusel kohaldas kohus VMile, VV-le, JH-le kaheks aastaks mootorsõidukite ja nende haagiste tehnöülevaatajana töötamise keeldu.

KarSi § 83¹ lg 1 ja § 84 alusel mõistis kohus VMilt, VV-lt ning JH-lt konfiskeeritava vara väärtusele vastava summa 140, 115 ja 30 eurot.

- Tallinnas asuvas tehnöülevaatuspunktis töötanud tehnöülevaataja **GO** mõisteti KarSi § 299 lg 1 ja § 294 lg 2 p 1 järgi süüdi ametialases võltsimises ning korduvas altkäemaksu võtmises.

GO, vastutades Tallinnas asuvas tehnöülevaatuspunktis ülevaatuskorraldamise eest, võttis 2015. aastal kolmel korral kokku 30 eurot altkäemaksu inimeselt, kes vahendas erinevate sõidukite kasutajailt saadud raha. Tehnöülevaataja võltsis vastutasuks ülevaatusle läbimapidanud, kuid kontrolli toomata jäetud sõidukite kontrollkaarte ning märkis sõidukid tehniliselt korras olevaks. Kohus mõistis GO-le karistuseks 6 kuud vangistust 2 aasta pikkuse katseajaga.

KarSi § 49 alusel kohaldas kohus GO-le kaheks aastaks mootorsõidukite ja nende haagiste tehnöülevaatajana tegutsemise keeldu.

KarSi § 83¹ lg 1 ja § 84 alusel kohus mõistis GO-lt konfiskeerimise asendamiseks välja 30.00 eurot.

- **KK** mõisteti süüdi ametiisikule altkäemaksu lubamises, s.o KarSi § 298 lg 1 järgi kvalifitseeritava kuriteo toimepanemises.

KK, sooritades 2016. aastal Põlva linnas Maanteeameti Liiklusregistri Põlva büroo ametniku kontrolli all B-kategooria juhtimisõiguse omandamiseks nõutavat eksamit, pakkus eksamineerijale 50 eurot vastutasuna selle eest, et viimane jätkaks fikseerimata eksami sooritamise käigus ilmnunud eksamitulemust mõjutavad eksimused ning kasutaks oma ametiseisundit tema huvides ja peaks eksami sooritatuks. Eksamineerija keeldus altkäemaksuks lubatud raha vastuvõtmisest ning teavitas juhtunust Maanteeameti Võru Teenindusbüroo juhatajat.

Kohus mõistis KK-le karistuseks rahalise karistuse 150 päevamäära, s.o 1500 eurot.

- Risti vallavanem **RK** mõisteti KarSi § 210 lg 1, § 299 lg 1 ja § 345 lg 1 järgi süüdi soodustuskelmuses, ame-

tiisiku poolt dokumendi võltsimises ning võltsitud dokumendi kasutamises.

Risti vallavalitsuse otsusega plaaniti rajada vana raamatukogu hoonesse aadressil Jaama 1 Risti tervisekeskus. Tervisekeskuse ehitamise rahastust otsustati taotleda Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (PRIA) LEADER-meetme kaudu. Risti vallavanem RK esitas 2011. aastal rahastuse taotlemiseks PRIA-le tahtlikult valeandmeid, et saada pettuse teel abikõlblikku toetust. Nimelt võltsis RK tervisekeskuse ehitamiseks saadud ettevõtete hinnapakumuste andmeid (lisas töid ja suurendas pakkumuse hindu) selliselt, et kõige odavamaks pakkumiseks oleks konkreetse ettevõtja pakkumus.

Ebaõigete andmetega taotluse ja võltsitud hinnapakumiste esitamisega löi vallavanem PRIA-le tegelikult renoveerimistöde maksumusest ebaõige ettekujutuse, mille eesmärk oli edendada majandustegevust ja saada soodustust, s.o tasuta väljamakset majandustegevuses osalevale isikule muudest avalikest vahenditest. RK sai varalist kasu PRIA-lt väljamaksena 32 952.24 eurot.

Kohus mõistis RK-le karistuseks rahalise karistuse 300 päevamäär, s.o 7440 eurot.

- Pihtla vallavalitsuse sotsiaalnõunik **AL** mõisteti KarSi § 201 lg 2 p 3 ja § 344 lg 1 järgi süüdi omastamises ning dokumendi võltsimises.

Aastail 2013–2016 omastas Pihtla vallavalitsuse sotsiaalnõunikuna töötanud AL vallavalitsuse poolt kuuele inimesele eraldatud toimetulekutoetust 3935.86 eurot. Et raha omastada, võltsis sotsiaalnõunik toimetulekutoetuse otsuseid inimeste nimel, kes ise selleks tegelikult soovi ei avaldanud, pärast mida vormistas sularaha kassalehed, kuhu kandis isikute nimed ja summad, kellele ta sularahas enne määratud toimetulekutoetust pidi maksma. AL võltsis isikute allkirju, näitamaks, et isik on määratud toimetulekutoetuse kätte saanud, kuid tegelikult toimetulekutoetuse saajad neile määratud toetust kätte ei saanud. Oma tegevusega tekitas AL Pihtla vallavalitsusele varalist kahju 3935.86 eurot.

Kohus mõistis ALile karistuseks 1 aasta 6 kuud vangistust 2 aasta pikkuse katseajaga.

- Tartus asuvas tehnoulevaatuspunktis töötanud tehnoulevaatajad **SL** ja **RT** mõisteti KarSi § 299 lg 1 ja § 294 lg 2 p 1 järgi süüdi ametialases võltsimises ning korduvas altkäemaksu võtmises. 2015. aastal võtsid Tartus tehnoulevaatuspunktis üle-

vaatuse korraldamise eest vastutavatena SL ja RT sõiduki kontrolli toonud inimestelt altkäemaksu: SL võttis altkäemaksu 25 korral summas 461 eurot ja RT kolmel korral summas 40 eurot vastutasuna selle eest, et nad võltsisid korduvalt ülevaatusle toodud tehniliselt mittekorras sõidukite kontrollkaarte ning märkisid sõidukid tehniliselt korras olevaks.

Kohus mõistis SLile karistuseks 2 aastat 4 kuud vangistust 2 aasta ja 6 kuu pikkuse katseajaga.

Kohus mõistis RT-le karistuseks 1 aasta vangistust 1 aasta pikkuse katseajaga.

KarSi § 49 alusel kohaldas kohus SLile kaheks aastaks ja kuueks kuuks ning RT-le üheks aastaks töötamise keeldu liikluses kasutatavate mootorsõidukite ja nende haagiste tehnonõuetele vastavust kontrolliva isikuna ehk tehnoulevaatajana ning tehnoulevaataja abina.

Kohus konfiskeeris kuriteoga saadud SL vara 461 euro ja RT vara 40 euro väärtuses.

- **AS** mõisteti KarSi § 162 lg 1 järgi (varasem redaktsioon KarS § 164) süüdi valimisvabaduse rikkumises.

AS, töötades Saare maakonnas asuvas AS Hoolekandeteenuse SK tegevusjuhendajana, pakkus ja andis Lääne-Saare vallavolikogu valimiste perioodil 2014. aasta detsembris hooldekodus elavatele inimestele ainelist hüvitist, et mõjutada neid valima kandidaadi nr 149 poolt.

Kohus mõistis ASi karistuseks rahalise karistuse 100 päevamäär, s.o 1050 eurot.

- Piirissaare vallavanem **JU** mõisteti KarSi § 346 järgi süüdi ametlike dokumentide peitmisel.

JU, olles ajavahemikul 13.11.2013 kuni 15.10.2014 Piirissaare vallavanem, paigutas ümber Piirissaare vallavalitsusest enda koju Piirissaare valla ametlikud dokumendid, misjärel peitis neid enda elukohas kuni seal 2015. aastal toimunud läbiotsimiseni, tehes seeläbi võimatuks dokumentide kasutamise neid valdavale isikule – Piirissaare vallale.

Kohus mõistis JU-le karistuseks rahalise karistuse 80 päevamäär, s.o 1784 eurot.

- Veterinaar- ja Toiduameti Tartumaa Veterinaarkeskuse Toidubüroo peaspetsialist **ET** mõisteti KarSi § 294 lg 1 järgi süüdi altkäemaksu võtmises ning KarSi § 299 lg 1 järgi ametialases võltsimises.

Veterinaar- ja Toiduameti peaspetsialist võltsis 2013. aasta detsembris ja 2014. aasta jaanuaris kokku kolmel

korral kolmandatesse riikidesse eksporditava 75 031 kg kala jääproduktide tervisesertifikaate nii, et kinnitas oma allkirjaga kauba vastavust nõuetele seda kaupa tegelikult nägemata. Peaspetsialist rikkus eelkirjeldatud tegudega loomade ja loomsete saadustega kauplemise ning nende impordi ja ekspordi seaduse § 48 lg-test 1 ja 2 tulenevaid kohustusi, mille kohaselt ei tohi töendav ametnik töendada andmeid, mida tal ei ole võimalik kindlaks teha, ning ei tohi allkirjastada sertifikaati loomade ja loomsete saaduste kohta, mida ta ei ole kontrollinud. Lisaks võttis ET 2014. aasta veebruaris vastutasuna jaanuaris allkirjastatud tervisesertifikaadi väljastamise eest eksporditava ettevõtte esindajalt 4 kg suitsutatud kala väärtuses 40 eurot.

Kohus mõistis ET-le karistuseks 1 aasta vangistust 1 aasta ja 6 kuu pikkuse katseajaga.

- Kohtla vallavanem **HL** mõisteti KarSi § 201 lg 2 p 3 järgi süüdi omastamises, KarSi § 299 lg 1 järgi ametialases võltsimises ning KarSi § 344 lg 1 järgi dokumentide võltsimises.

2015. aastal võltsis Kohtla vallavanem HL riigihankes „Kohtla valla kruusateede remont 2015“ tööde tegi-

ja antud üleandmise-vastuvõtmise akte tööde kohta, näidates nendel tegelikust suuremaid tööde mahte. Samuti viseeris vallavanem ettevõtte poolt vallale nimetatud aktide alusel koostatud ja tegelikkuses mittevastavate tööde mahtudega arved, mille alusel kandis vald hanke võitjale ja töid väiksemas mahus teinud ettevõtja arvelduskontole üle suuremad summad, kui tegelikult töid tehti. Valla eelarvest väljapetetur ja valla ülekantud summa 15 192 eurot kanti ettevõttest edasi HLi lisaks võltsitud arvete alusel järgmise ettevõtte arvelduskontole, kust HL omastas sellest osa ise ja osa kolmanda isiku kasuks.

Kohus mõistis HLile karistuseks 2 aastat vangistust 2 aasta ja 6 kuu pikkuse katseajaga.

- Kaitseliidu Tartu maleva vanemveebel **MN** mõisteti KarSi § 201 lg 2 p-de 1 ja 3 järgi süüdi omastamises.

Vanemveebel müüs 2012. aastal kaitseliidule kuuluvaid metallijätmeid enda nimel ning omastas müügist saadud kaitseliidu vara 450,95 eurot.

Kohus mõistis MNile karistuseks 3 kuud vangistust 1 aasta pikkuse katseajaga.

Foto: Maria Papunova

Väärtegude statistika

Büroo menetlusse registreeriti 2016. aastal 10 ja 2017. aastal 19 väärteojuhumit. 2016. aastal jäeti alustamata 6 ning 2017. aastal 8 väärteomenetlust. Väärteomenetlusi lõpetati 2016. aastal 2 ja 2017. aastal 2. 2016. aastal jõudis otsuseni kokku 8 ning 2017. aastal 6 väärteomenetlust.

Allpool kirjeldame olulisemaid korruptsioonivastases seaduses märgitud rikkumistega seotud jõustunud väärteolahendeid 2016. ja 2017. aastast.

Vallavanem

Vallavanem TT andis 2017. aastal oma alluvale, vallavalitsuse ehitus- ja majandusnõunikule ülesande sõlmida vallavalitsuse nimel MK MTÜga, mille juhatuse liige oli vallavanema abikaasa, vallale kuuluvate päevakeskuse ruumide tasuta kasutada andmise lepingu kuni seitsmeks aastaks. Sellise tegevusega rikkus isik KVS-i § 11 lg 1 p-s 1 - § 11 lg-s 2 märgitud toimingupiirangut: ametiisikul on keelatud toimingu või otsuse tegemine, kui see tehakse ametiisiku enda või temaga seotud isiku suhtes. Vallavanemale määrati kiirmenetluses KVS-i § 19 järgi kvalifitseeritava väärteotoimepanemise eest rahaträhv 300 eurot.

Vallavanem

Vallavanem allkirjastas 2014.-2015. aastal vallale toodete ja teenuste eest esitatud ning maksmisele suunatud arveid, mille olid esitanud kooli direktor, kes on vallavanema vend, ja ettevõtte, mille juhatuse liige on vallavanema elukaaslane. Vald tasus nimetatud arvete alusel koolile ja ettevõttele kokku 792 eurot. Sellise tegevusega rikkus isik KVS-i § 11 lg 1 p-s 1 märgitud toimingupiirangut: ametiisikul on keelatud toimingu või otsuse tegemine, kui see tehakse temaga seotud isiku suhtes. Vallavanemale määrati KVS-i § 19 järgi kvalifitseeritava väärteotoimepanemise eest rahaträhv 200 eurot.

Vallavanem

Vallavanem omastas 2015. aastal Tartu vallavalitsuse vara 175.62 eurot kolmandate isikute kasuks: vallavanem tankis ühel korral valla ettevõttele kuuluva kütusekaardiga kütust tuttava sõidukisse ja kahel korral tütre sõidukisse, esitades valla raamatupidamisele väljamaksimiseks tankla kviitungid. Selle teoga pani vallavanem toime varavastase süüteo väheväärtusliku asja vastu, s.o KarSi § 218 lg

1 järgi kvalifitseeritava väärteotoimepanemise eest rahaträhv 280 eurot.

Abilinnapea

Abilinnapea tegi ametiisikuna ajavahemikul 2014–2016 linnavalitsuse istungeil otsuseid, mis käsitlesid toetuste andmist mittetulundusühingutele, kus ta ise oli juhatuse liige. Sellise tegevusega rikkus isik KVS-i § 11 lg 1 p-s 1 märgitud toimingupiirangut: ametiisikul on keelatud toimingu või otsuse tegemine, kui see tehakse temaga seotud isiku suhtes. Abilinnapeale määrati KVS-i § 19 järgi kvalifitseeritava väärteotoimepanemise eest rahaträhv 200 eurot.

Volikogu esimees

Volikogu esimees võttis 2016. aastal osa vallavolikogu istungist ja osales otsuse tegemises enda suhtes, st osales hääletusel, kus otsustati tõsta volikogu esimehe hüvitist. Sellise tegevusega rikkus isik korruptsioonivastase seaduse § 11 lg 1 p-s 1 märgitud toimingupiirangut: ametiisikul on keelatud toimingu või otsuse tegemine, kui see tehakse temaga seotud isiku suhtes. Volikogu esimehele määrati KVS-i § 19 järgi kvalifitseeritava väärteotoimepanemise eest rahaträhv 80 eurot.

Linnavolikogu liige

Linnavolikogu liige võttis 2015. aastal osa Linnavolikogu istungist ning osales päevakorrapunkti nr 6 hääletuses, kus otsustati anda linna sadamarajatised, sadamahoone ja rannaala otsustuskorras tähtajaliselt ning 0 rendiga kasutusse Linnavara OÜ-le, mille juhatuse liige ta ise on. Sellise tegevusega rikkus isik korruptsioonivastase seaduse § 11 lg 1 p-s 1 märgitud toimingupiirangut: ametiisikul on keelatud toimingu või otsuse tegemine, kui see tehakse ametiisiku enda või temaga seotud isiku suhtes. Volikogu liikmele määrati KVS-i § 19 järgi kvalifitseeritava väärteotoimepanemise eest rahaträhv 48 eurot.

Vallavalitsuse majandusjuht

Vallavalitsuse majandusjuht tegi 2016. aasta alguses toiminguid ja otsuse tellida Valjala vallavalitsuse nimel 3500 euro eest teeäärte võsast puhastamise, okste koristamise ning okste äraveo OÜst T, mille ainuosanik ja juhatuse liige ta ise on. Niiviisi pani isik toime KVS-i §-s 19 sätestatud

toimingupiirangu rikkumise, kuna temal kui ametiisikul oli KVS § 11 lg 1 p 1 alusel keelatud teha toimingut ja otsust OÜ T suhtes. Majandusjuhile määrati kiirmenetluses KVS § 19 järgi kvalifitseeritava väärteo toimepanemise eest rahatrahv 200 eurot.

Valla osalusega ettevõtte juht

Valla osalusega ettevõtte V OÜ juhatuse liige VU tegi aastail 2015–2016 ametiisikuna otsuseid iseenda kohta, otsustades kolmel korral ettevõtte töötajale, sh endale, tösta palka ja maksta lisatasu. Sellise tegevusega rikkus isik korruptsioonivastase seaduse § 11 lg 1 p-des 1 ja 2 märgitud toimingupiirangut: ametiisikul on keelatud toimingut või otsuse tegemine, kui see tehakse ametiisiku enda suhtes. Juhatuse liikmele määrati kiirmenetluses KVS § 19 järgi kvalifitseeritava väärteo toimepanemise eest rahatrahv 400 eurot.

Valla Huvitegevuse ja Noorsootöö SA juhatuse liige

Valla Huvitegevuse ja Noorsootöö SA juhatuse liige tellis ½ ulatuses endale kuuluvast ettevõttest koolituse, misjärel SA tasus koolituse eest 226.80 eurot. Sellise tegevusega rikkus isik KVS § 11 lg 1 p-des 1 ja 2 märgitud toimingupiirangut: ametiisikul on keelatud toimingut või otsuse tegemine, kui see tehakse ametiisiku enda suhtes. Juhatuse liikmele määrati kiirmenetluses KVS § 19 järgi kvalifitseeritava väärteo toimepanemise eest rahatrahv 200 eurot.

Muusikakooli direktor

T Muusikakooli direktor KL sõlmis aastail 2016-2017 töövõtulepinguid oma pojaga, kes on KVS § 7 lg 1 p 1 mõistes KLi suhtes seotud isik. Sellise tegevusega rikkus isik

korruptsioonivastase seaduse § 11 lg 1 p-s 1 märgitud toimingupiirangut: ametiisikul on keelatud toimingut või otsuse tegemine, kui see tehakse ametiisiku enda või temaga seotud isiku suhtes. Direktorile määrati kiirmenetluses KVS § 19 järgi kvalifitseeritava väärteo toimepanemise eest rahatrahv 200 eurot.

Kooli direktor

Kooli direktor KK tellis 2015.–2017. aastal koolile transpordi- ja remonditeenuseid 3434 euro eest äriühingult, mille ainuosanik on tema elukaaslane. Direktor kinnitas kõik ettevõtte esitatud arved ning saatis need tasumisele vallavalitsusele. Sellise tegevusega rikkus isik KVS § 11 lg 1 p-s 1 märgitud toimingupiirangut: ametiisikul on keelatud toimingut või otsuse tegemine, kui see tehakse ametiisiku enda või temaga seotud isiku suhtes. Direktorile määrati kiirmenetluses KVS § 19 järgi kvalifitseeritava väärteo toimepanemise eest rahatrahv 300 eurot.

Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik

Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik sõlmis 2014. aastal kantselei nimel lepingu advokaadibürooga, mille osanik 1/8 osalusega oli voliniku vend. Sõlmitud lepingule kirjutasid alla nii volinik kui ka advokaadibüroo esindaja ja voliniku vend, kes hakkas lepingujärgset teenust pakkuma. Samuti kinnitas volinik 2015. aastal advokaadibüroolt esitatud tehtud töö eest arved, misjärel tehti väljamaksed. Sellise tegevusega rikkus volinik korruptsioonivastase seaduse § 11 lg 1 p-s 1 märgitud toimingupiirangut: ametiisikul on keelatud toimingut või otsuse tegemine, kui see tehakse temaga seotud isiku suhtes. Volikogu esimehele määrati KVS § 19 järgi kvalifitseeritava väärteo toimepanemise eest rahatrahv 300 eurot.

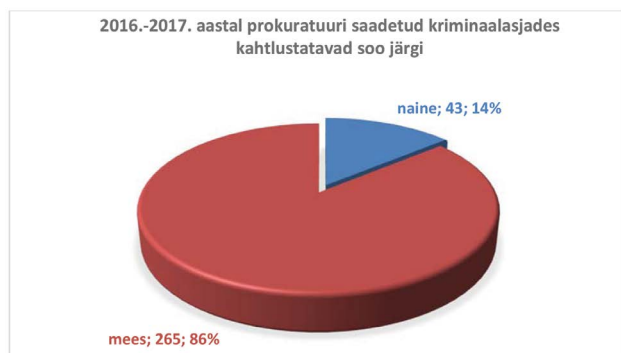
2016. ja 2017. aastal oleme jätkanud rahvusvahelistelt aruteludelt osavõttu ning korruptsiooni ennetava ja tõkestava praktika vahetamist mitme kohtumise kaudu. Alljärgnevalt mainime ainult mõne tähtsama kohtumise, konverentsi ja töörühma, millest oleme viimastel aastatel osa saanud.

- 2016. aasta aprillis käisime mitme Eesti partnerasutuse esindajaga Moldova Vabariigis, kus koolitasime seal-seid töötajaid avalikust haldusest ning meie praktikast korruptsioonivastases tegevuses.
- 2016. aasta mais külastasime Austria korruptsiooni vastu võitleva üksuse BAK töötajaid, kellega vahetasime praktikat ning kogemust, et muuta ennetustegevus tõhusamaks.
- 2016. aasta novembris tutvustasime Soomes sealsele politseiametnikele korruptsioonivastast tegevust Eestis. Lähinaabritega koostöö arendamisest tingituna saabusid Soome kolleegid 2017. aasta sügisel Eestisse meie tegemistega lähemalt tutvuma. Kahe riigi vahelisi koostöökohtumisi korruptsiooni valdkonnas on planeeritud ka edaspidi.
- 2016. ja 2017. aastal toimusid EPACi (European Partners Against Corruption, tõlkes Euroopa korruptsioonivastased partnerid) ning EACNi (European Anti-Corruption Network, tõlkes Euroopa korruptsioonivastane võrgustik) aastakonverentsid ja töörühmade kohtumised. Kindlasti oli üks tähtsamaid töörühmi teemal „Korruptsioon tervishoius“. Organisatsiooni edasiste suundade ja põhimõtete kujundamises on võimalik nüüd ka bürool töhusamalt kaasa rääkida. 2017. aasta novembris nimetati EPACi juhatusse kaks uut asepresidenti: Jack Vissers Belgiast ja Mati Omblert Eestist.
- 2017. aasta märtsis osalesime OECD korraldatud suurel konverentsil „Integrity Forum“, mis tõi kokku erinevate sektorite ja riikide esindajaid kõikjalt maailmast sooviga jagada senist praktikat, uuringuid, soovitusi ja mõtteid, et tegutseda efektiivselt korruptsiooni vastu.
- 2017. aasta talvel jätkasime senist traditsiooni Põhja- ja Balti riikide korruptsiooni vastu võitlevate asutuste esindajate kohtumise eestvedamisega. Sel korral käsitlesime 8 riigi esindajatega põhiteemadena korruptsiooni meditsiinisektoris ning analüüsivõimekuse suurendamist.

Allpool toome uue statistilise näitajana esile prokuratuuri saadetud kriminaalasjades kahtlustatavate taustaga seotud üldiseid andmeid. Loomulikult pole need joonised põhjaneva infoga, vaid käsitlevad konkreetsel aastal konkreetseid menetlusi ja neist läbi käinud kahtlustatavaid. Sellegipoolest võtsime luubi alla kahe viimase aasta 50 prokuratuuri saadetud kriminaalaja ning nendes kahtlustatavad inimesed. Kes nad on siis soo poolest, mis vanuses, mis hariduse ja kodakondsusega? Jagunemisel kasutatavad andmed pärinevad allikatest, kus võib üksikutes kohtades esineda teabelünki, mille kohta oleme kasutanud märget „pole teada“.

Lähemal tutvumisel märkame, et 2016.-2017. aastal prokuratuuri saadetud 308 kahtlustatavast on mehi 86% ja naisi 14%.

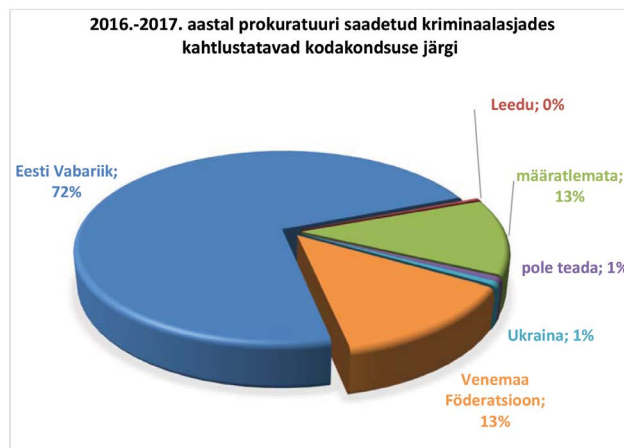
Joonis 24. Kahe aasta jooksul prokuratuuri saadetud kahtlustatavate jagunemine soo järgi

Samade kahtlustatavate hulgas on 18–24aastaseid 7%, 25–29 aasta vanuseid 14%, 30–39aastaseid 21%, 40–45aastaseid 38% ja üle 55aastaseid 20%. Seega moodustavad 79% kahtlustatavatest üle 30 aasta vanused inimesed.

Joonis 25. Kahe aasta jooksul prokuratuuri saadetud kahtlustatavate jagunemine vanuse järgi

Kodakondsuse järgi jagunesid kahtlustatavad nõnda: 72% on Eesti Vabariigi kodakondsusega, 13% Vene Föderatsiooni, 1% Ukraina, 1% Leedu ja 13% määratlemata kodakondsusega; 1% kahtlustatavate kodakondsus pole teada.

Joonis 26. Kahe aasta jooksul prokuratuuri saadetud kahtlustatavate jagunemine kodakondsuse järgi

Viimasena vaatame kahtlustatavate haridust. 23% kahtlustatavatest on kõrgharidusega, 26% keskharidusega, 31% keskeriharidusega, 10% põhiharidusega, 2% rakendus- ja kõrgharidusega; 8% kahtlustatavate haridus pole teada.

Joonis 27. Kahe aasta jooksul prokuratuuri saadetud kahtlustatavate jagunemine hariduse järgi

Korruptsiooni ennetustegevuste planeerimisel on palju ühist liiklusennetusega. Liikluse ennetussõnumid, mis jäävad silma või kõrva, mõjuvad paljudele tublidele, hoolsatele ja korralikele inimestele turvalisust meelde tuletava ning lähedasi distsiplineeriva sõnumina. On väike protsent autojuhte, kellele ei näi mõjuvat ükski ennetusmeede. Teame paadunud kihutajaist ja roolijoodikuist, kelle peale ennetusressursi kulutamine on kahjuks tarbetu. Nende puhul saame kasutada ainult tugevdatud kontrolli ja rikkumise järel karistamist. Täpselt sama toimub ka korruptsiooni valdkonnas, sest paraku esineb ametnikke, kelle kasuahnust ning saamahimu hea sõnaga taltsutada pole enam võimalik. Siin jääb endiselt oluliseks büroo roll avastada rikkujad võimalikult varakult ja saata toimik töhuga kohtueelse uurimise järel prokuratuuri edasiseks otsustamiseks.

Noorte teadlikkuse suurendamisele suunatud tegevused

Aga me ju teame, et enamik liiklejaid on seaduskuulekad, nad peavad üksteisest lugu ning saavad hästi hakkama. Nii töötab ka riigiametites palju tublisid ja ausaid inimesi, kes teevad oma tööd hästi ning pühendunult. Ilmselt ei piisa ainult sündimisest, et nende hulka kuuluda. Paljud tarkused ja eluhoiakud saame kaasa kodust, veel rohkem tuleb juurde lasteaia- ja koolipäevilt. Alustab ju politsei liikluspreventsiooni juba 3-4aastaste lastega.

Korruptsiooni ennetustegevusi planeerides mõtlesimegi eelkõige noorte peale. Mida nad teavad korruptsioonist? Kuidas nad sellesse suhtuvad? Mis neile kodus räägitud on? Mis teadmised tulevad kooliprogrammi läbides ja kuidas õpetajad teemat käsitlevad? Ja mis kõige olulisem: mis „keeles“ peaks noortega korruptsioonist rääkima, et nende tähelepanu võita ja arusaadav olla? Ei tundu reaalne, et sarnane käsitlus võiks toimida nii näiteks vallavolikogu liikmete kui ka kooliõpilaste puhul. Lisaks veel tõsiasi, et viimased uuringud on viidanud noorte suhteliselt leebele hoiakule ja tolerantsusele korruptsiooni suhtes.

Ülaltoodust tulenevalt pidasime vajalikuks integreerida ennast noorte mõttemaailma, et leida nendega ühine keel. Sobivaimaks sihtrühmaks valisime gümnasistid, kellest paljud jõuavad juba mõne aasta jooksul tööjõuturule ja on need, kes meie keskkonda järgmiste aastakümnete jooksul kõige rohkem kujundavad. Nende teadlikkusest sõltub edaspidi väga palju ning liiati saavad alates 2017. aastast kohaliku omavalitsuse volikogu valimisel hääleta-

da 16aastased, kelle jaoks valimistes osalemine on esmakordne kogemus.

2017. aasta jooksul kohtusime infotundides eri maakondade 15 gümnaasiumi umbes 800 gümnasisti, paljude õpetajate ja koolijuhtidega. Kokkusaamistel arutlesime noortega aususe, eetika ja korruptsiooni teemadel ning saime vahetut tagasisidet noorte arusaamadest ja kogemustest. Kohtumiste tulemusena järeldasime, et:

- 1) noorte korruptsiooniteadlikkus on väike, sest peavoolumeediat noored ei jälgi ja kodus on nendel teemadel vähe juttu;
- 2) kooli õppeprogrammis on korruptsiooniteema käsitlus minimaalne;
- 3) õpetajad käsitlevad korruptsiooniteemasid vähe, sest puudub teave ja kogemus;
- 4) õppematerjalid on puudulikud või ei olda olemasolevast teadlikud;
- 5) õpetajad peavad korruptsiooni käsitlemist vajalikuks, vajatakse suuniseid ja n-ö töötavaid õppematerjale;
- 6) õpetajad vajavad rohkem teavet ja sisendit ainetundides korruptsiooniteemade käsitlemiseks.

Juhtimaks tähelepanu ja leidmaks lahendusi, saatsime 2017. aasta juunis büroo märgukirja Haridus- ja Teadusministeeriumile omapoolsete tähelepanekute ja soovistustega olukorda parandada. Märgukirja tulemina oleme koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga ning Eesti Majandus- ja Ettevõtlusõpetajate Seltsiga jõudnud järgmise tegevuskavani:

1. Koostöös aineõpetajatega anda sisend korruptsiooni kaasuseid käsitleva õppefilmi valmimisse
2. Koostöös aineõpetajatega leida parim meetodika teema edasiandmiseks
3. Laiendada õpetajate korruptsioonivaldkonna teadmisi
4. Eelnevate tegevuste tulemusena suurendada korruptsiooni käsitlemise mahtu ainetundides

Praeguseks on tänu Tallinna Polütehnikumi Filmi- ja Teatringile ning Eesti Majandus- ja Ettevõtlusõpetajate Seltsile tegevuskava kaks esimest punkti töös. Õppefilmid on tootmises ning meetodikaid töötatakse välja. Eesmärk on käsitleda järgmisel õppeaastal juba mahukamalt korruptsiooni varjukülgi ainetundides. Seniks jätkame jõudumööda gümnasistidega kohtumisi, et noorte arusaamadega pidevalt kursis olla.

Kui me kõigepealt keskendusime küsimusele, kellega ja kunas oleks õige aeg ennetustegevusi alustada, siis on

Korruptsiooni teemaline infotund gümnasistidele

niisama tähtis see, kuidas seda teha. Kuidas tõmmata tähelepanu korruptiivse käitumise tagajärgedele nii, et iga inimene seda ilma pikema jututa mõistaks ja talle räägitu kinnistuks? Toome jällegi paralleeli liiklusest: kui me räägime kiiruse ületamise ohtlikkusest ja näitame taustaks fotot raske avarii läbinud autost või hukkunud inimestest, siis on kergesti arusaadav, milleni selline rikkumine võib viia. Aga korruptsioon? Kuidas seda üldse täpselt mõista? Kas tegemist on ebaausa käitumise või hoopis igast olukorrast kasu lõikavate nupumeestega? Oma latentsuse tõttu ei paista eriti olulist kahju tekkivatki. Mida saaks siin kasutada, et illustreerida korruptsiooni kahjulikku mõju ja suhtumist korruptanti?

Selleks pöördusime Tartu Kunstikooli poole mõttega leida nende abiga korruptsioonile nägu. Palusime kunstikooli õpilasi oma kunstnikukäe ja -meelega visualiseerida oma arusaam korruptsioonist. Tänu koolijuhi ja õpetajate entusiasmile said 4 õpilasarühma sellise eksamiülesande. Tulemused avaldasid muljet, ning mis peamine, see oli vahetu tagasiside selle kohta, kuidas nähakse korruptiivselt käituvaid inimesi ja kuidas tajutakse tagajärgi. Tagurpidi pöörati kogu evolutsiooniteooria tänapäeva inimeseks arenemisest. Noorte kunstnike nägemuse järgi on korruptsiooni mõju vastupidine – tulenevalt kasvavast kasuahnusest ja ainult enda heaolu silmas pidades lähevad inimese tekitatud jäljed uuesti tagasi sõrajälgedeks; säärane käitumisviis minetab kõik inimliku, aususe ja eetika ning tugineb ainult loomaliikele instinktidele, kulmineerudes šikis ülikonnas seapeaga korruptandiks.

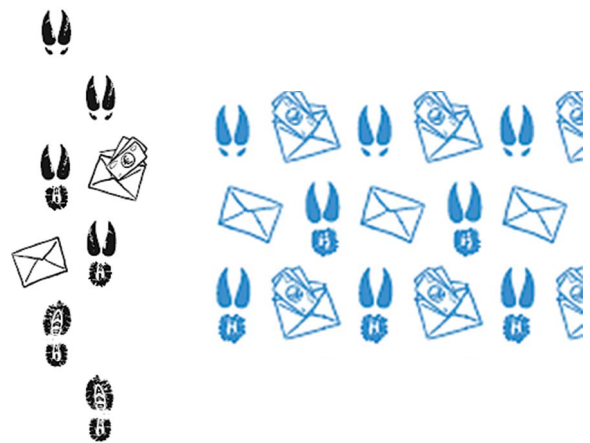

Foto näituse „Korruptsiooni mitu nägu“ avamiselt

Kunstikooli õpilaste loodu on meile suureks abiks ennetustegevuse efektiivsemaks ja mõjukamaks muutmisel ning parimatest töödest sündis rändnäitus „Korruptsiooni mitu nägu“, mille avaüritus toimus justiitsministri osavõtul rahvusvahelise korruptsioonivastase päeva raames 12.12.2017 ühisministeeriumite hoones Tallinnas. Ennetamiseks korruptsiooni, ringleb näitus kogu 2018. aasta vältel mööda Eesti regioone ja asutusi.

Üldkasuliku tööga seotud korruptsiooniriskide maandamine

Vanarahvatarkus „kus viga näed laita, seal tule ja aita“ kehtib mõistagi ka korruptiivse käitumise ennetamise puhul. Kui hakkab välja paistma rikkumiste sagedus ja valdkonnapõhisus, siis ei aita ainult valju häälega rääki-

Foto näituse „Korruptsiooni mitu nägu“ avamiselt

misest ja näpuga näitamisest. Vaja on kõigi osaliste tahtet ja tööd probleemiga lõpuni tegelda. Hea näide, kuidas koostöös korruptsioonile vastu hakata, on üldkasuliku töö juhendamise ja järelevalvega seotud rikkumistele reageerimine.

Kriminaalajade kohtueelses menetluses tuvastas korruptsioonikuritegude büroo üldkasuliku töö juhendajate tegevuses ning tööde järelevalve korralduses hulga riske, mis soodustavad pettuse ja korruptsiooniohu teket. Menetlustega on tuvastatud erinevaid mooduseid, kuidas oli ebaausal teel võimalik üldkasuliku töö tunnid tehtuks saada. Oli juhtumeid, kus:

- 1) kokkuleppel juhendajaga märgiti ÜKT tunnid tehtuks, olenemata sellest, et polnud sellises mahus tööd anda või et seda oleks tehtud;
- 2) juhendaja on altkäemaksu eest tunnid tehtuks arvanud;
- 3) tööandja ja/või juhendaja vastutuse ning huvi puudusest tingituna on kriminaalhooldusalune saanud ÜKT tehtud märksa väiksemas mahus, kui kohus seda karistusena määras.

Vastavasisulise märgukirja saatmisega Justiitsministeeriumile 2016. aastal tegi büroo mitu ettepanekut järelevalvelase tööga seotud pettuse ja korruptsiooniriskide

maandamiseks. Seejärel pöördusid büroo poole Tartu ja Tallinna Vangla esindajad sooviga kaasata büroo töötajad koolituste korraldamisse. Toimiva koostöö tulemusena koolitasime 2017. aastal 134 üldkasuliku töö juhendajat 9 linnas ning Tartu Vangla 20 kriminaalhooldusametnikku.

Kohalikud omavalitsused

2012.–2016. aastal olid 40% prokuratuuri saadetud kriminaalajade ametiisikutena käsitletavatest kahtlustatavatest kohalike omavalitsuste, selle allasutuse või osalusega puutumust valdavad töötajad. Pidades silmas ka 2017. aasta sügise kohaliku omavalitsuse volikogu valimisi, saatis büroo 12.09.2017 kõigile omavalitsustele alljärgneva märgukirja, mille sisu toome ära peaaegu täies mahus (väljavõte omavalitsustele edastatud märgukirjast):

Märgukiri korruptsiooniriskide maandamiseks kohalikes omavalitsustes

Edastame keskkriminaalpolitsei korruptsioonikuritegude büroo nimel omavalitsustele märgukirja, millega soovime juhtida kohalike omavalitsuste juhtide ja ametnike tähelepanu võimalikele korruptsiooniriskidele 2017. aasta omavalitsuste volikogude valimiste perioodil ja kohaliku võimu teostavate ning avalike ülesandeid täitvate

Foto näituse „Korruptsiooni mitu nägu“ avamiselt

asutuste juhtimisel. Tähelepanekute eesmärk on ennetada korruptiivset käitumist ja anda soovitusi korruptsiooniohtude vältimiseks.

Korruptsioonikuritegude büroo statistika põhjal ajavahe-
mikul 2012–2016 on kahetsusväärne, et umbes 40% pro-
kuratuuri saadetud kriminaalrajade ametiisikutena käsit-
letavatest kahtlustatavatest olid kohalike omavalitsuste,
nende allasutuste või osalusega puutumuses olevad töö-
tajad. Kahtlustatavate hulgas oli 17 kohaliku omavalitsuse
juhti, 4 volikogu liiget ja 9 omavalitsusele kuuluva ette-
võtte juhti. Peamiselt kvalifitseerusid märgitud isikutele
süüks pandavad kuriteod võltsimiseks, omastamiseks,
toimingupiirangu rikkumiseks või altkäemaksu võtmi-
seks. Omavalitsustega kokkupuutuval probleemikale
lisanduvad 2013. aasta omavalitsuste volikogude vali-
misperioodil toimepandud rikkumised – häälte ostmised,
eksimused valimisreklaami kasutamisel.

Sellised statistilised arvud annavad alust juhtida tähele-
panu tõsisele vajadusele ennetada korruptiivseid tegevusi
omavalitsustes ja nendele kuuluvates asutustes. Tuleb
silmas pidada, et korrumpeerunud ametnike tegevusega
kaasnevad puudulikud avalikud teenused või teenuste
kehv kvaliteet, mis viib inimeste rahulolematuse ja

vähendab usaldust kohaliku võimu vastu. Elanikkonna
usaldamatus pidurdab piirkonna arengut, halvendab
ettevõtluskeskkonda ja heidab varju piirkonna mainele.
Seega on korruptsiooni ennetamisel kohalikes omavalit-
sustes väga oluline roll.

2017. aasta juunis koostatud Riigikontrolli auditis „Kor-
ruptsioonivastase seaduse rakendamine kohalikes oma-
valitsustes“ on märgitud, et kohalikus omavalitsuses on
huvide konfliktsituatsioonide tekkimise risk suur, mistõtu
korruptsiooniohu vältimiseks tuleb olla hoolikas era-
huvide ja avalike huvide lahushoidmisel. Kohalikel oma-
valitsustel oleks vaja senisest olulisemalt rohkem pöörata
tähelepanu korruptsiooniohtudele – korruptsiooni kui
nähtust küll mõistetakse, kuid oma asutusele või ettevõtte
mõeldes ei osata või ei taheta riske näha, rääkimata
nende süsteemsest maandamisest.

<http://www.riigikontroll.ee/>

Pidades silmas selle aasta valimisi, haldusreformist tule-
nevaid omavalitsuste territoriaalseid ja juhtimisalaseid
muutusi ning võimalike korruptsiooniriskide maanda-
mist, soovitame:

- lähtuda 2017. aasta kohalike omavalitsuste valimis-
tel seaduslikkusest ja headest tavadest ning taunida

kandideerijate või nende toetajate ebaausate võtete kasutamist paremate tulemuste saamiseks;

- lähtuda omavalitsuste volikogude valimiste perioodil seadusega lubatud valimisreklaami kasutamisest ja ajalimiidist;
- vältida omavalitsuste volikogude valimiste perioodil valimiskampanias kasutatavate tegevuste rahastamiseks omavalitsuse vahendite kasutamist;
- lähtuda haldusreformist tulenevate ühinemiste läbiviimisel ainult avalikest huvidest;
- asuda omavalitsuse juhtidel korruptsiooni vältimise eestvedajaks ja kasutada sellist eeskuju korruptsiooni vastu täisleppimata kehtestamisel;
- vältida omavalitsuste vahendite kasutamisel ostutingutes toimingupiirangu rikkumist;
- vältida iseendale või seotud isikutele tasu määramist;
- korrastada ametiautode kasutuskorda, et ära hoida ametiautode ja kütusekaartide väärkasutamist;
- tõhustada omavalitsuse hallatavates või osalusega asutustes huvide konflikti vältimise järgimist;
- jälgida, et kohalike omavalitsuste rahalised nõuded oma töötajate suhtes oleksid vormistatud kirjalikult ja hüvitamised toimuksid kindlaks määratud tähtaegadel;
- tagada teabe kättesaadavus omavalitsuse kodulehel;
- suurendada omavalitsuse töötajate korruptsioonialast teadlikkust;
- deklareerida avalikult korruptsiooni taunimist omavalitsuses (nt ribareklaam omavalitsuse kodulehel „Meie vald on korruptsioonivaba“ või „Hoiame meie omavalitsuse korruptsioonivabana“ vms);
- panustada korruptsiooniriskide maandamiseks sisekontrollisüsteemi kasutusele võtmisele;
- lisateabe ja konsultatsiooni saamiseks pöörduda kodulehele www.korruptsioon.ee;
- korruptiivsest tegevusest teavitamiseks pöörduda korruptsioonikuritegude büroo poole korruptsioonivihje@politsei.ee;
- kasutada märgukirjas esitatud nõuandeid omavalitsuse haldusala korruptsiooniriskide hindamiseks ja ennetusmeetmete rakendamiseks.

Loodan, et meie ettepanekud on abiks korruptsiooniriskide maandamisel ja positiivse diskussiooni alustamisel.

Kuna märgukirjas on tähtsaid ennetavaid sõnumeid, mida tulevikus kasutada, siis peame vajalikuks seda siin-

ses väljaandes säilitada, et kasutaja saaks seda edaspidi kergesti leida.

Hea meel on tõdeda, et omavalitsuste eestkõnelejate arv, kes on mõistnud teadlikkuse parandamise olulisust, on kasvutrendis ning meid on sagedamini hakatud kutsuma korruptsiooni riskidest rääkima ja erinevaid kaasuseid analüüsima. Niisugused kohtumised on kasulikud mõlemale poolele, sest ühelt poolt saame meie jagada oma teadmisi ja kogemusi ning teiselt poolt kuuleme omavalitsustelt nende igapäevatoos ettetulevaid probleeme, mis võimaldab anda objektiivseid hinnanguid ja mitte kujundada arvamusi ainult töölaua taga istudes.

Tehnöülevaatuspunktid

2015.-2016. aastal oli büroo teravdatud tähelepanu all tehnöülevaatuspunktides toimuv. 2016. aastal sai altkäemaksuvõtmise ja dokumentide võltsimise süüdistuse 11 ülevaatajat ligikaudu 200 kuriteoepisoodis.

Büroo hinnangul näitavad korraldatud menetlused, et oma rolli ja vastutust ei mõista sageli ei patustanud ülevaatajad ega ka nende tehnöülevaatuspunktide juhid või omanikud. Ühekordne libastumine tehnöülevaatuspunktis toob enamasti kaasa järgmised ebaseaduslikult liiklusesse lubatud autod. Veelgi enam – see toodab valesid käitumismustreid perekonnas ja kogu ühiskonnas. Kui altkäemaksu eest lubatakse rikkis sõiduk liiklusesse, siis üritatakse järgmine kord altkäemaksu anda juba näiteks sõidukijuhtimise eksamil, siis arsti juures varem operatsioonile pääsemiseks ning lõpuks omavalitsusega asja ajades kuni kõrgete riigiametiteni välja. Kasvab peale uus põlvkond korruptsioonialteid inimesi, selle asemel et säärase väärtushinnangutega lõpparve teha.

2016. aastal saatis büroo Eesti Tehnöülevaatajate Liidule ja Maanteeametile märgukirjad, mille eesmärk oli kaasa aidata liidu ja ameti tegevusele vähendada korruptsiooniriske tehnöülevaatuspunktide töös.

Maanteeametis esinenud probleem sõidueksamitel

Korruptsioonikuritegude büroo oli 2015.-2016. aastal kriminaalasjade eeluurimise käigus tuvastanud sõidukite registreerimisega tegelevate ning sõidueksameid korraldavate Maanteeameti töötajate tegevuse korralduses hulga riske, mis võivad soodustada pettuse ja korruptsiooniohu teket. Menetlustest saadud teadmine võimal-

das koostada ülevaate tähelepanekutest ja soovitudest, mille edastasime kasutamiseks Maanteeametile.

Korruptsioonikuritegude büroo on nii Maanteeameti kui ka Eesti Tehnoülevaatajate Liiduga teinud viimastel aastatel tõhusat koostööd ausa ja läbipaistva teenuse osutamiseks, et seeläbi muuta liiklust turvalisemaks. Büroo töötajad osalesid ühistel aruteludel ja toetasid Maanteeameti kampaaniat „Vali aus ülevaatus“.

Nüüdseks on Maanteeamet teinud hulga muutuseid ausama ja läbipaistvama teenuse osutamiseks, mis on väga tähtsad olnud pettuse ja korruptsiooniriskide maandamise seisukohast. Vastutava asutuse järjepidev panus ausama keskkonna loomiseks on olnud tulemuslik ning heaks eeskujuks teistele, kel meetmete võtmine pole veel plaanis või on alles alguses.

Kohalike omavalitsuste valimised 2017

Büroo ennetustegevustes pöörasime tähelepanu kohalike omavalitsuste valimistulemuste aususele ja korrektsusele. Kuna nendel valimistel osalesid ka noored alates 16. eluaastast, siis suurendas see valijate arvu umbes 24 000 inimese võrra ning muutis noored arvestatavaks hääletkogumiks valitavaile. Informeerisime noori võimalikest mõjutamiskatsetest oma hääle andmisel ning käsitlesime kõigil gümnasistidega kohtumistel ka valimisi ja rääkisime oma hääle andmise olulisusest. Büroo palvel lisas Riigi Valimisteenus kõigile valijaile (üle 300 000) saadetavale valijakaardile sõnumi „Kui teie valimisotsust püütakse vara või muu soodustuse lubamise või andmisega mõjutada, siis teavitage kohe politseid. Nii aitate kaasa valimiste ausale läbiviimisele“.

Büroo palvel lisati perioodil 05.2017–10.2017 ID-kaardi saanutele kaardi väljastusümbrikutele meeldetuletus: Valimised 15.10.2017. Sinu ID-kaart, sinu hääl – SEE ON VASTUTUS!

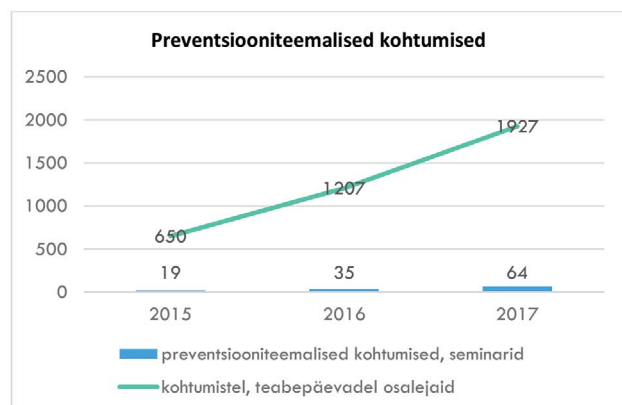

Kõigi uute võimaluste, normide ja regulatsioonide rägastikus aitavad orienteeruda ning kindlat meelt säilitada

meie endi esiisade aastasade jooksul läbiproovitud tarkused. Korruptsioonikuritegude büroo on oma kilbile tõstnud sügava sisuga Eesti vanasõna „Aus nimi on kallim kui kuld“. Juba kaks aastat oleme saatnud kõigile omavalitsustele, erakondadele ja korruptsiooniga kimpus olnud asutustele/ettevõtetele jõulukaardid selle lihtsa, aga põhjapaneva tarkuse meelespidamiseks.

Viimase kahe aasta jooksul on teabepäevade, büroo tegevuse tutvustamiste ja koolituste arv märgatavalt kasvanud. Jõudsimme kohtuda gümnaasiumiõpilastega, Kultuuriministeeriumi, Keskkonnaministeeriumi, Rahandusministeeriumi, Riigi Metsamajanduse Keskuse, Rahandusministeeriumi infotehnoloogiakeskuse, Maa-ameti, Kaitseväge, Riigikontrolli, Riigi Kinnisvara ASi, Innove SA, Eesti Energia ASi, Elektrilevi OÜ, AbeStock ASi ja omavalitsuste töötajatega ning üldkasuliku töö juhendajate, kriminaalhooldajate ja tehnoülevaatajatega.

Joonis 28. Büroo panustamine ennetustegevusse ning kohtumised kolme viimase aasta jooksul

PPA kodulehe korruptsioonirubriigis on peale soovitusi sisaldavate materjalide ka büroo menetletud kriminaal-asjade jõustunud kohtulahendite lühikirjeldused.

Seekord palusime neljateistkümnel Eesti inimesel neljast omavalitsustest, erinevatest asutustest ja ettevõtetest kirjutada lühike arvamslugu, et avada tegevused või suunised korruptsiooni õigeaegseks ja tulemuslikuks ennetustööks. Millele peaks rohkem tähelepanu pöörama? Mida paremini või ehk hoopis teisiti tegema? Tegime seda põhjusel, et saaksime erinevate valdkondade esindajate arvamuste kaudu tähelepanekuid mõjusama ennetustegevuse algatamiseks, soovitusi riskide maandamiseks ja paremini mõista tunnetust korruptsioonist teiste inimeste kaudu. See on soov koondada häid mõtteid, et olla ise ja koos Eesti inimestega mõjusamad korruptsiooni ärahoidma ja vältima selle tagajärgi. Iga uus kriminaalasi on juba tagajärg.

Kokku saime 8 arvamslugu, mida tuli küljendamise ja redigeerimise tõttu veidi lühendada. Alles on aga kõigi arvamslugude oluline osa. Täname kõiki arvamslugude kirjutajaid!

Siin on kaheksa inimese mõtted, kuidas muuta ennetust tõhusamaks.

Korruptsioon erasektoris

Norman Aas

vandeadvokaat

Advokaadibüroo Sorainen

Fraseri Instituudi eelmisel sügisel avaldatud majandusvabaduse pingereas oli Eesti 10. kohal 159 hinnatud riigi seas. Endiselt juhib tabelit Hongkong.

Majandusvabaduse nurgakivid on isiklik valikuvabadus, vabatahtlik kaupade ja teenuste vahetamine, avatud turg ning eraomandi kaitse. Majandusvabaduse tingimustes otsustavad inimesed ise, mis kaupu vahetatakse ja mis teenuseid osutatakse. Majanduse ja majandusvabaduse arengule aitab kaasa era- ja avaliku sektori vastastikune usaldus ning koostöö. Majandusvabadus väheneb seevastu seal, kus inimeste majanduslikke otsuseid hakkavad üha rohkem mõjutama poliitilised protsessid ja administratiivsed otsused või nende vara vastu toimepandud vargused ning pettused.

Riigil on määrav osa majandusvabaduse tagamisel, seejuures esmajoones hoolitsedes, et riigist endast lähtuvad piirangud (nt maksu- ja rahanduspoliitika) oleksid optimaalsed. Samavõrd tähtis on ka õiguskorra toimimine ning õiguskaitseüsteemi suutlikkus kaitsta isikute vara kuritegude eest.

Korruptsiooni mõiste oma arhailises tähenduses viitab asjade sisemisele mädanemisele. See ilmestab üsna täpselt ka korruptsiooni tänapäevases võtmes – institutsioon (ükskõik, kas riigi või erasektori omi) ei rünnata mitte väljastpoolt, vaid probleemid kasvavad selle sees.

Peamiselt nähakse erasektorit korruptsiooniahelas „pakkujana“, kes algatab korruptiivse suhte näiteks ametnikule altkäemaksu andmisega riigihanke võitmiseks. Samas on ekslik arvata, et eraettevõtteid hõlmava korruptsiooni ainus väljendusviis on ametnikele altkäemaksu andmine. Maailmamastaabis moodustavad suure osa erasektori korruptiivsetest tehingutest hoopis eraettevõtete esindajate vahel sõlmitavad korruptiivsed tehingud ehk niinimetatud *business-to-business* korruptsioon. Üks erasektori korruptsiooni vorme on ka äriühingute töötajate poolne tööandja kahjustamine. Nii on tehingute tegemine suurtes äriühingutes usaldatud töötajatele, kelle tegevuse järele on üsna keeruline valvata. Omanikele või juhtorgani liikmeile jäävad sageli teadmata töötajate võimalikud korruptiivsed suhted, mis mõjutavad sõlmitavate tehingute sisu ja tingimusi.

Nagu avaliku sektori korruptsiooni puhul, on ka erasektoris suurim probleem selliste kuritarvituste varjatud olemus. Kui näiteks võimalike tehingupartnerite toimepandud pettused avastatakse suhteliselt kiiresti (nn punased tuled lähevad põlema kohe, kui arved jäetakse maksmata või lubatud kaup tarnimata), siis võivad ettevõtte enda töötajate pettused kesta aastaid, ilma et keegi neist aimu saaks.

Erasektori korruptsiooniga kaasnevad ettevõtetele aga sama suuremad kahjud kui väljastpoolt toimepandud kuritegudega. See võib kaasa tuua kulude suurenemise (tooteid ja teenuseid ostetakse sisse kallimalt, kuna lepingud ei ole sõlmitud lähtuvalt ettevõtte parimatest huvidest), maine languse (kliendid, investorid ja partnerid kaotavad usalduse) ning mitmesuguseid tegevuspiiranguid ja keelde (näiteks piirang osaleda riigihangetel, kui ka ettevõtte mõistetakse süüdi mõne juhtivtöötaja toimepandud kuriteo eest).

Korruptsiooniohtude teadvustamine ja ennetamine

Oleks ekslik arvata, et riik üksi suudaks maandada kõiki erasektori korruptsiooniriske. Seda üritades hakkaks avalik sektor liigse kontrolliga omakorda ise majandusvabadust piirama. Seetõttu on väga olulised erasektori enda väärtushinnangud ja käitumine. Korruptsiooniriskidest

ülevaate saamine on seejuures esmane eeldus vastavate ohtude maandamiseks vajalike meetmete väljatöötamisel ning rakendamisel. Süsteemne korrupsioonivastane programm (või näiteks konkurentsireeglite järgimise või ärisaladuse kaitse eriprogrammid) aitab ettevõtte tegevust korraldada viisil, kus toimingud on maksimaalselt läbipaistvad ning iga töötaja teab, mis on tema roll selles süsteemis. Näiteks tasub rõhku panna tegevusjuhiste väljatöötamisele suure korrupsiooniriskiga olukordades, nagu kingituste vastuvõtmine ja tegemine, huvide konflikt ja suhtlemine ametiisikutega. Esimeses järjekorras võivad aidata väga lihtsad meetmed, nt sularahatehingute piiramine või kontrollimine, kas tehingupartnerite hulgas pole (juhtiv)töötajatega seotud ettevõtteid.

Korrupsioonivastaste programmide juurutamisele aitavad loodetavasti kaasa ka 2015. aastal jõustunud seadusemuudatused (karistusseadustiku § 37¹), mis seovad äriühingu karistusõigusliku vastutuse tema juhtide hooluskohustusega. Nii on juriidilisel isikul (oma juhtorganite ja juhtivtöötajate kaudu) vaja tagada, et tema huvides tegutsemiseks volituse saanud isikud ei paneks toime süütegusid. Rahvusvaheline kogemus tunneb siinkohal riskihindamist, eetikakoodekseid koos rakendusmehhanismiga, käitumisjuhiseid, rikkumisest teada andjate (nn vilepuhujate) kaitse meetmeid jne. Ettevõttel on ise või professionaalsete nõustajate abil võimalik valida tema olukorrale sobivad vahendid. Juriidiline isik võib vastutusest vabaneda, kui need meetmed on olnud proportsionaalsed (juriidilise isiku suurus, organisatsiooni keerukus, turu suurus ja positsioon turul, õiguserikkumiste risk), tegelikult ja süstemaatiliselt rakendatud ning tõhusad. Ainuüksi formaalsetest programmidest ei piisa, ettevõtte tegelik ärikultuur peab sellega kaasa tulema.

Kuritegude menetlemine

Kui erasektori korrupsiooni ennetamisel on peamine vastutus ettevõtjate endi õlgadel, siis on toimepandud kuritegude uurimine endiselt riigi ülesanne. Kuigi riigi õiguskaitse- ja kohtusüsteem tegutseb arusaadavalt piiratud ressursside tingimustes, ei tohi isikute vara jääda ilma piisava karistusõigusliku kaitseta. Äriühingud ise saavad tsiviilkohtulike meetmetega endi huve kaitsta esmajoones vaid nn esimese ringi toimepanijate vastu. Kui aga näiteks ettevõtetest väljapeteturaha on rahapesu tagajärjel edasi liikunud järgmistele äriühingutele või välisriiki, siis on kannatanul endal väga keeruline tuvastada isikut, kelle vastu hagi esitada, rääkimata tema vastu tõendite leidmisest.

Läbipaistev majanduskeskkond vajab seetõttu selgeid reegleid ka selle kohta, mis kuriteod on riigi jaoks prioriteetsed. Luhtunud lootused kriminaaljustiitsüsteemi vastu konkreetsetes asjas võivad majanduskeskkonna usaldusvärsust rohkem kahandada kui eelnevalt teada olvad põhimõtted, mis probleemidega peavad ettevõtjad üldjuhul ise hakkama saama ja kus riigil appi tulla pole võimalik. Ja vastupidi, riik peaks avatumalt välja ütleva, millist panust ja koostööd ootavad kriminaalmenetluses kannatanud ettevõtjad või nende esindajad, ilma et sellega saaks kahtluse alla seada uurimise erapooletust. Kriminaalmenetluse seadustik on selle poolest üsna paindlik ning tänapäeval seab suuremale koostööle ja avatusele (nt kriminaalmenetluse andmete avaldamisel kannatanule) piire pigem väljakujunenud praktika kui seadus.

Kokkuvõtteks

Majandusvabadus tugineb algselt riigi ja tema demokraatlike institutsioonide toimimisele. Kui avalik võim ei toimi või on korrumpeerunud, on ka kõige eetiliselmal ettevõtjal raske ausat äri ajada. Aga mida rohkem õigusriik „valmis saab“ ja vaba turumajandus areneb, seda suuremaks muutuvad majandusvabadusele ohud erasektori enda sees. Kui põhiline majandusmudel on väikeettevõtted, kus omanikud ise juhivad neid, ei varasta juhid üldiselt omanike ehk iseenda tagant. Ettevõtete kasvu ja rahvusvahelistumisega suureneb aga üha enam distants omanike ja (juhtiv)töötajate vahel ning kasvavad ühtlasi korrupsiooniriskid. Ettevõtjad ise peavad neid ohte teadvustama ja maandama, samas peab riik majanduse arenedes avaliku sektori korrupsiooni kõrval üha suuremat tähelepanu pöörama ka erasektoris toimuvatele kuritarvitustele.

Lõpetuseks on sobiv tagasi tulla suurima majandusvabadusega riigi Hongkongi juurde. Eelmise sajandi seitsmekümnendatel loodi seal eraldi sõltumatu korrupsioonivastane komisjon (ICAC) korrupsioonikuritegude uurimiseks. Komisjoni loomise algne põhjus oli avalikus sektoris lokanud korrupsioon. Viimastel aastatel on kaks kolmandikku nende uurimisi olnud seotud aga erasektori, mitte enam avaliku sektori korrupsioonijuhtumitega. Sealne ühiskond ja majandus on vahepeal nii palju edasi arenenud.

Üksnes avaliku ning erasektori koostöös ja -arengus on võimalik saavutada ka Eestis veelgi suurem majandusvabadus.

Korruptsiooni ennetamine kriminaalmenetluste kaudu ja prokuröri pilgu läbi

Steven-Hristo Evestus

juhtiv riigiprokurör

Riigiprokuratuur

Prokuratuur juhib kohtueelset menetlust ning osaleb kohtumenetluses riikliku süüdistajana. Seega on prokurör kursis kogu kriminaalmenetluse käiguga ning näeb ja tunnetab erinevaid hoovusi ning kõrvaltvaatajale tihti varjatuks jäävaid nüansse. Korruptsioonikuriteod on oma olemuselt hästi varjatud ja konspiratiivsed, nende tuvastamine nõuab aega ning kestvalt tegevusi ja tõendite kogumise planeerimist. Nii nagu paljude teiste kuriteoliikide puhul (nt alaealisi kahjustavad kuriteod, lähisuhtevägivald, majanduskuritegevus jms) ei saa kõrvale jätta vastava kuriteoliigi tekkepõhjuseid ning meie ülesanne ei tohi piirduda ainult tagajärgedega tegelemisega.

Just sel põhjusel on tähtis koht ennetusel, s.o oma ülesannete täitmisel tegutseda nii, et hoida ära kahjulikud tagajärjed laiemalt ja etteulatuvalt ning pöörata oma tähelepanu kuriteo sisule, selle tekkepõhjustele. Viimase paari aasta jooksul on kõiki puudutanud erinevad teemad, mis on seotud nt kodakondsuse raha eest hankimise, tehnoulevaatuse hüvede eest tegemise või kohalikus omavalitsuses toimetatavate kahtlaste tehingute ja vara väärkasutusega. Terve hulk neist juhtumest on päädinud õiguskaitse seisukohast edukalt, sest töö viljaks ja pühenemise tõestuseks on järgnenud jõustunud süüdimõistvad kohtuotsused. Aga kas õiguskaitsete roll saab säärestel juhtudel piirduda üksnes rahuloluga süüdimõistva kohtuotsuse üle või on alus eeldada ja oodata meilt siiski miskit enam?

Julgen vastata, et tänapäeval ei saa ega tohi uurimisasutuse ja prokuratuuri panus piirduda lõpliku kohtulahendiga. Meilt tuleb eeldada analüüsi ja probleemi käsitlemise oskust, s.o omadust süüdimõistmise eelduseks oleva tõendusteabe kõrval tuvastada kitsaskohad, millele on komistanud meie huviorbiiti sattunud asutused ja millega peavad tegelema seal edasi töötavad ning korruptsiooniohtusid vältivad ausad ametnikud ja teenistujad. Samuti peab selgelt formuleeritud sõnum jõudma üldpildis avalikkuseni ning detailides kõigi nendeni, kellel on puutumus ametialaste rikkumistega või kes kutsuvad esile need väljastpoolt. On rohkem kui mõistlik, et meilt

küsitakse küsimusi ning oodatakse selgeid, nõuandvaid ja probleemide lahendamisele orienteeritud vastuseid nii ennetuse kui ka tagajärgedega tegelemise kohta.

Peamise ülesandena saab esile tuua suhtlemise ning seda mitmel tasandil. Esmalt tuleb selgitada meie tegevust ja selle põhjuseid kahtluse alla sattunud ametnikele ja nende tööandjatele. Sõltuvalt kriminaalasjade eripärast ei pruugi see avaliku uurimise algatamise esimestel hetkedel olla parim võimalik lahendus ning koostööd pigem välditakse. Samas ei tohiks alahinnata avatud ja nüüdisaegse avalikku ülesannet täitva asutuse valmidust asuda koostööle, et hoida ära kahjulikke tagajärgi ning säilitada/taastada oma usaldusvärsust. Teine oluline samm on suhtlus tihti korruptsiooniahelat käivitava poolega, s.o hüve pakkuja ja/või andja ning vahendajaga viimase teadlikkuse suurendamisel keelatud tegevustest. Veel on valdkondi ja eksiarvamusi (nt sõidukite ülevaatusega või meditsiinisektoriga seonduv), kus inimene teenust tarbides või abi otsides ei oska tõmmata piiri lubatud ja keelatud tegevuste vahel. Ametiisiku tänamine varaliselt hinnatavate sotsiaaladekvaatselt sobimatute kingitustega ei ole praegu enam moes ning sellega vabandamine ei pruugi olla parim võimalik argument. Suhtlust algpõhjuste selgitamiseks ja nende edasiseks välistamiseks ei tohi alahinnata ning sellele saab panuse anda iga kriminaalasjaga puutumuses olev uurija, prokurör ja kohtunik.

Kolmas ja kõige tähtsam muu panustamiskoht on korruptsiooni põhjuste väljaselgitamise tulemusena loodav koostöö. Seega on enam kui tervitatavad kõik kriminaalmenetluse pinnalt kogutavad tähelepanekud, et need seejärel vormida selgesõnalisteks sõnumiteks ja soovituslikeks juhisteks. Parim sõnumi edastamise viis saab olla aga vahetu suhtlus, mis kannab teadlikkuse suurendamise ning juba toimunud situatsioonide edaspidise vältimise eeldust. Halvast kogemusest ärahoidva õppetunni omandamine saab tulemuslikuks ainult muutuste elluviimise kaudu praktikas ning just sel eesmärgil peame end nähtavaks tegema vastavaid erialasid koondatevatele organisatsioonidele ja asutustele. Praegusajaks võib positiivseks pidada kriminaalasjade pinnalt alguse saanud teadlikkuse suurendamisele suunatud suhtlust Maanteeameti, Eesti Tehnoulevaatajate Liidu ja Põhja-Eesti Regionaalhaiglagaga. Eeltoodu on loonud pinnase ajas arenevaks kommunikatsiooniks, mis ei ole rajatud jõuvõtetele ega sanktsioonihirmule.

Probleemiks on aga endist viisi kohalikud omavalitsused, kellega koostöö on osaliselt sujunud, kuid rohkema-

tel juhtudel pigem ebaõnnestunud või takistatud. Liiga tihti ja ikka veel pörkume vastandumisele ja valimatule enesekaitsele, mõnel juhul isegi rikkumist heakskiitvale käitumisele. Tegutsemisindu eeldaks eelkõige läbipaistva sisekontrollisüsteemi loomisel, omavalitsuste ettevõtete juhtimise põhimõtete kaalutletud läbitöötamisel, huvide konflikti alase teadlikkuse suurendamisel ning kuriteoga tekitatud kahju erapooletul ja seaduslikul sissenõudmisel. Sugugi vähetähtis ei ole süüdimõistetute eemalejätmine otsustuses osalemisest või nende suunamisest sfäärides, kus nad on toime pannud ametialaseid kuritarvitusi.

Kokkuvõtvalt võib asuda seisukohale, et jõustunud koh-tulahendil paberil ei ole korruptsiooni vältimisele suunatud ennetuslikku toimet, vaid selle saab tagada pidev informeeritus ja koostöö teadlikkuse suurendamisel ning riskide maandamisel. Niisuguse seisukoha võtmesõnaks on usaldus ning tulemuseks aususe ja läbipaistvuse suurenemine.

Agris Peedu

juhatuse esimees

Põhja-Eesti Regionaalhaigla

Viimastel aastatel on tervishoiuvaldkond saanud negatiivset tähelepanu haiglates töötavate juhtivate isikute korruptsioonikahtluste tõttu. Haiglad ja tervishoiutöötajad on neid juhtumeid tõsiselt võtnud ning aina enam on teemaks huvide konflikti ja korruptsiooniohu vältimine. Kahjuks on nii mõnigi kord see arutelu kaitsepositsioonilt, mitte veel muutuste võtmes. Samas olen märganud ka muutusi. Tervishoiuvaldkond ja selles töötavad inimesed vajavad ennekõike teavitustööd. Mingil määral on infot olemas, kuid tervishoiuvaldkonna spetsiifilist teavet pole veel piisavalt. Just sellist infot ja koolitusi tervishoiuvaldkond vajabki. See on probleem ning see ei saa olla ainult sündmuste keerisesse jäänud haigla ülesanne, vaid sellesse peavad panustama ka vastava valdkonna eest vastutavad riiklikud institutsioonid.

Olen seisukohal, et teavitustöö ei saa jääda üksnes ühepoolseks ehk ainult tervishoiutöötajatele suunatuks, vaid see peaks olema mõeldud nii ravimitootjatele, meditsiinitehnikaettevõtetele kui ka patsientidele ja nende lähedastele. Jah, eri aastate uuringud on näidanud, et elanikkond

tajub korruptsiooni tervishoiuvaldkonnas, kuid omaette küsimus on, kas me tegelikult kodanikuna teame, mis on korruptiivne. Lilled ja kommikarp arstile või õele? Pasta-kaks või kalendermärkmik üksuse juhile? Kui need on üksnes hea tahte ja viisakusväljendused ning tavapärane ärikultuur, siis ei ole see ka keelatud. Kas see teadmine on kinnistunud ja väljendub ka elanikkonna vastustes, selles ma pigem praeguses ajas ja ruumis kahtlen.

Ennetustööle oleme Regionaalhaiglas viimasel aastal tähelepanu pööranud ja näeme, et seda tuleb teha veelgi. Esiteks ei jõua kõike teha mõne kuuga ning teiselt poolt peab see ennetustöö olema järjepidev. See, et me seda teemat avame, ei ole kellelegi näpuga näitamine. Räägime eesmärgiga, et kõik me teaksime, mis on lubatud ja mis ei ole. See on nii töötajate endi, patsientide, koostööpartnerite kui ka haigla maine kaitseks. Seejuures ei saa meie teavitustegevus jääda n-õ lilled, kommikarpide ja märkmike tasandile, vaid me peame rääkima äritehingutega seotud riskikohtadest.

Usun, et Regionaalhaigla intranetis on huvide konflikti rubriik aidanud haiglapersonalil saada vastused oma küsimustele. Enam kui aasta on kõik Regionaalhaigla töötajad kohustatud oma koolitustaotlustesse märkima sponsori juhul, kui koolituskulusid ei kata mitte üksnes Regionaalhaigla, vaid näiteks ravimitootjad. Kõik, kes osalevad hankekomisjonides, täidavad deklaratsiooni, milles nad kinnitavad, et neil ei ole huvide konflikti antud soetuse puhul. Seega oleme astunud otsustavaid samme ning need sammud annavad kindlust läbipaistvuses nii töötajatele, haiglale endale kui ka partneritele. Me jätkame sel aastal teavitustööd, soovime koostada eetikakoodeksi ning luua eetikakomisjoni, kelle ülesanne on muu hulgas välja töötada ka kingituste kord. Samuti teeme muudatusi oma protsessides selleks, et vastata haiglana meditsiiniseadmete tootjate eetikakoodeksile MedTech Europe Code of Ethical Business Practice.

Meie eesmärk on, et meie töötajatel oleks olemas selge info õiguste ja kohustuste kohta ning see võimaldaks neil pühenduda sellele, mis on nende töö – patsientide ravi. Meie eesmärk on olla läbipaistev ja arenenud organisatsioon, et ka meie rahvusvahelised partnerid finantssektoris peaksid meid usaldusväärseks ning oleksid meile laenupartnerid meie uutes arendusprojektides.

Airi Mikli

riigikontrolöri nõunik
Riigikontroll

Mis on korruptsioon?

Esmalt seostab inimene korruptsiooni vahest ettekujutusega ametnikust, kes võtab ärimehelt, kes soovib oma konkurentide ees eelist, vastu kopsaka ümbriku. Päriselus on korruptsioon siiski mitu korda mitmepalgelisem kui kirjeldatud stereotüüpne näide. Paljudele on üllatuseks, et korruptsioon ei ole üheselt selge mõiste. Võiks ju öelda, et kui korruptsioon on nii taunimisväärne, siis tuleks see seaduses sõna-sõnalt määratleda, et seda täht-tähelt järgides saaks vääritut tegu vältida. Siiski pole kõik nii lihtne. Inimestena ei ole meile võõras ahnus, saamahimu või võimuiha. Korruptiivne käitumine on seotud tegutsemismotiivi või meeleseisundiga. Selge on aga, et elu on ettearvamatu ja tunnete ajal tehtavaid tegusid ei saa ammentavalt loetleda. Tulemus võiks hoopiski innustada otsima kõrvalteid või formaalseid nippe, et vääritul moitiivil tehtud tegu õigena näidata.

Seega on nii inimese kui ka ühiskonna jaoks määrav, mis on teo tegelik motiiv ja ühiskonna reaktsioon sellele. Mõlemad sõltuvad väärtushinnangutest, kultuurikontekstist ja teadlikkusest. Kui soovime õiglast ja üksteisega arvestavat ühiskonda, tuleb püüelda selle poole, et inimesed teeksid ühiskonna kontekstis õiglaseid valikuid.

Kuidas korruptsiooni ära tunda?

Võtad töökohalt pastaka koju kaasa – no olge mõistlikud, võib-olla see hoopis ununes taskusse. Kasutate puhkuse tarvis lennupileteid ostes ära boonuspunktid, mida oled ametnikuna lähetuste käigus kogunud, ja saad odavama pileti – eks ole boonus ju tööga välja teenitud ja ka asutus ei kanna mingit kahju. Teed ametiautoga puhkepäeval erasõite – õiglase, sest aeg-ajalt tuleb puhkepäeval ette ka töösõite.

Keeruline on eristada, millal kasvab eetiline dilemma üle korruptsiooniks. Korruptsiooni äratundmiseks on inimeste väärtushinnangute mõjutamise kõrval suur roll asutustel ja muudel tööandjatel, kellel on ülesanne korraldada töö nii, et inimesed ei satuks korruptsiooniriski olukorda või oleksid nende lahendamiseks hästi koolitatud.

Näiteks oled tegus poliitik, seisad selle eest, et lasteaid saaks uue maja ja teeaugud remonditud, kuid tead hästi, et ei sugulus- ega sõbrasuhetel pole kaasaraäkimisõi-

gust, kui teeremontijat valitakse. Ja kui juhtubki, et lähedasel on väga hea teehoidusfirma, siis adud ohukohta ja kaalud, kas otsustuses osalemine on aus. Tundub kõik hästi? Jah! Kui võimalikust korruptsiooniohust tehingute tegemisel enam-vähem teatakse, siis hoopis vähem on arusaamist sellisest korruptsiooniilmingust nagu poliitiline korruptsioon.

Millised poliitilise korruptsiooni ilmingud tuleks lähijal teravamata tähelepanu alla võtta?

Jätkan eeltoodud näitega. Lasteaid on valmis saanud ja heameel on sellest lapsevanematele teada anda. Kas valla infolehes kirjeldatakse lastele loodud mugavat maja või on artiklis juttu ka tegusast poliitikust endast? Võib-olla on seejuures lasteaid pildi kõrval ka poliitiku pilt või on lehele mahtunudki ainuüksi poliitiku pilt. Sagedasti juhtub nii just järjekordsete valimiste eel. Harvad pole juhtumid, kus poliitik annab oma võimuperioodil tehtud tegusid kirjeldavas eduraportis teada ka soovist uuesti kandideerida või eksponeerib ennast, et teha valimisreklaami.

Miks on vaja maksumaksja rahaga tasuta teavitusest hoida eemal igasugune valimiskampaania? Sest võimalus kasutada valimiskampaaniaks avalikku raha asetab kandidaadi teistega võrreldes soodsamasse olukorda ja tekitab ohu, et teavitustegevus on valikuline ning tasakaalustamata. Valimiskampaanias on sarnaseid avaliku raha väärkasutuse võimalusi veelgi. Näiteks saab valijaid mõjutada maksumaksja rahaga kinni makstud meelelahutusüritustel või anda alluvatele ülesandeid, mis ei ole seotud nende ametikohaga, vaid valimiskampaaniale kaasaaitamisega. Poliitilise korruptsiooni näited ei piirdu kaugeltki üksnes nimetatuga, kuid need siin on levinud siiski sedavõrd laialt, et nõuavad kiiresti ja kohe kogu ühiskonna laiemat tähelepanu.

Eesti liigub pisitasa Põhjamaadele lähemale**Taavi Aas**

Tallinna linnaepea

Eesti ühiskond on võimeline end parandama. Vaikselt, aga kindlalt on üks ja teine pahe taandunud. Nii on juhtunud näiteks riskikäitumisega liikluses, kaklustega tänavail, mõrvadega – kõiki neid on ühiskonnas vähem kui näiteks 20 või isegi 15 aastat tagasi. Nii on juhtunud ka korruptsiooniga, mille tajumise indeksis oli 2005. aastal 27. koht, kuid nüüd oleme parandanud oma seisuga kuue

koha võrra, 21. positsioonile. Pisitasa nihkume Põhjamaadele lähemale.

Kindlasti ei ole Eesti ühiskonna puhastumine kõikvõimalikest kuritarvitustest tulnud iseenesest. Selle taga on olnud küpsemine ühiskonnana ja kodanikena. Nõnda nagu me liikluses ei jäta kinnitamata turvavööd erinevalt 20 aasta tagustest arusaamadest, nõnda teeivad Eesti inimesed tervikuna paremaid valikuid ka muudes eluvaldkondades.

Ühelt poolt on inimesed teadlikumad ohtlike valikute mõjudest, teiselt poolt aga on nii ettevõtted, omavalitsused kui ka riik oma uurimisorganitega paremini võimelised tuvastama korruptiivseid käitumismustreid.

Piisab üksikust tõrvatilgast

Tänavu on Eesti taas koha võrra oma seisundit parandanud. Paranemine on aastate jooksul toimunud üsna pidevate kommentaaride saatel, et Eesti on kas korruptsioonivastase võitluse alal paremal juhul seisakus või siis halvemal juhul vohab see kõikjal ja piiramatult.

Korruptsioonistatistika ei anna muidugi kunagi põhjust rõõmustamiseks, sest piisab ka ühest tõrvatilgast, et usaldus kaoks. Ja paraku, kus on inimesed, on ka ahvatlused, ahnus ja rumalus. Igaühe sees pole võimet head kurjast eristada.

Minulgi on tulnud ette olukordi, kus uurimisorganid käivad linnavalitsuses või selle allasutustes. Olen kokku puutunud töötajaga, kes kirjutas endale ise töölepingu, milles nägi endale ette 300eurose telefonilimiidi iga kuu, kuus korda rohkem kui kellelgi teisel linnasüsteemis. Tal tuli lahkuda.

Mis aitab selliste olukordade vastu? Aitab teadvustamine, et inimesed teaks, milline käitumine võib olla tõlgen-datav korruptiivsenä. Aitab parem kaadrivalik. Kui praktikasuunad on korduvalt kahtlased, aga konkreetseid tõendeid jääb väheks, tuleb töösuhe lõpetada. Abiks on see, kui usaldamisega kaasneb kontroll. Iga töötaja peab mõistma, et tema eksimused nuheldakse ka tema kolleegide kaela. See pole õiglase, aga maailm on seda harva.

Korruptsioon kui valimismalakas

Mul on kahju, et korruptsioonist kujunes sügisestel valimistel omamoodi „valimismalakas“, millega süüdistatakse kõiki ja kõikjal, kellel vähegi Tallinna linnasüsteemiga pistmist. Vastutus peab olema isiklik, konkreetne ja tõen-

datav, mitte kõiki Tallinna linna heaks töötavaid inimesi mõnitav. Üksikute inimeste vastu esitatud süüdistused või kahtlustused ei anna õigust määrada kõikide Tallinna linnakantselei või linnaametite töötajate mainet. Süüdistuse väärkasutamine nõrgendab sõnumi sisu.

Mul oleks paar ettepanekut Eesti riigi ja puhtamate omavalitsuste nimel. Esiteks, juhtumite menetlus peaks muutuma märksa kiiremaks ja seda on vaja juba ainuüksi ühiskonna õiglustunde seisukohalt. Lõputult venivad lahendid osutavad pigem uurimise puudustele. Teiseks, korruptsioon peaks olema rohkem uurimisorganite, mitte poliitretoorika teema. Tegemist on teemaga, kus sõnumi tõsiseltvõetavuse nimel ei saa käituda nagu karjapoiss, kes hüüdis hunti liiga sageli. Kui suudame nendest põhimõtetest lähtuda, siis jätkub Eesti ühiskonna küpsemine ja pahede taandumine.

Ettepanekute pakett õiguslike lünkade täitmiseks

Olari Koppel

*õiguskantsleri asetäitja-nõunik
Õiguskantsleri Kantselei direktor*

2017. aasta septembris pöördus õiguskantsler Ülle Madise Riigikogu põhiseaduskomisjoni poole ettepanekuga asuda muutma seadusi, mis praegusel kujul ei võimalda piisavalt ennetada ega ohjeldada korruptsiooni linnades ja valdades. Konkreetselt pani õiguskantsler ette järgmist.

1. Suurendada võimalusi kohalikule omavalitsusele tekitatud kahju sissenõudmiseks

Kui ametiisik on süüdi mõistetud süüteos, millega ta tekitas omavalitsusele varalist kahju, on omavalitsus mõnel juhul loobunud kahju sissenõudmisest. Kahjunõude saab esitada üksnes asjaomane linn või vald ise. Kui omavalitsus süüdlaselt raha tagasi ei saa, kannatab avalik huvi ja seeläbi kaotavad kõik linna või valla elanikud. Mõnikord pole võimalik välistada ka poliitilist kokkumängu, mille tagajärjel lõikab süüteost kasu omavalitsuses võimul olev poliitiline jõud. Nii võib juhtuda, et süüteoga saadud varaline kasu on suurem kui mõistetud rahaline karistus. Sel juhul ei ohjelda süüdimõistmine korruptsiooni, sest süütegu nii-öelda tasub ära.

Sääraste olukordade vältimiseks tuleks mõnele riigiasutusele, näiteks riigiprokuratuurile, anda õigus asuda oma-

valitsuse asemel tekitatud kahju sisse nõudma, kui omavalitsus ise seda ei tee. Niisugune lahendus vähendaks ahvatlust kasutada avalikke vahendeid erahuvides.

2. Kehtiva karistusega isik kohaliku omavalitsuse teenistuses

Avaliku teenistuse seadus (ATS) välistab tahtlikult toimepandud kuriteo eest karistatud isiku teenistusse võtmise. Seesugune piirang kehtib ainult ametnike kohta. Seetõttu on teada juhtumeid, kus omavalitsus sõlmib avalikku võimu teostava, ent karistatud isikuga töölepingu ATSi piirangutest kõrvalehiilimiseks. Endisest ametnikust saab üleöö näiteks kohaliku volikogu nõunik. Niisugust töölepingut ei saa peale kohaliku omavalitsuse enda keegi vaidlustada. Järelikult tuleb seadusega ette nähtud ja sisuliselt igati õigustatud piirangutest möödahiilimine välistada seaduse jõuga.

3. Volikogu liikme volituste ennetähtaegse lõppemise alused

Korruptsiooniriski kohaliku võimu tasandil võib põhjustada ka volikogu liikme kuulumine valla või linna osalusega äriühingute, sihtasutuste ja mittetulundusühingute juhtorganitesse. Seadus näeb huvide konflikti ennetamiseks ette küll hulga piiranguid, kuid volikogu liikmeks olek selleks seaduse praeguse sõnastuse järgi ei kvalifitseeru. Samuti ei kohaldu korruptsioonivastane seaduse piirang juhul, kui volikogu liige on osaühingu juhatajaks nimetatud linna või valla esindajana.

Valla- või linnavalitsus teeb valla või linna osalusega äriühingu, sihtasutuse ja mittetulundusühingu üle asutaja, osaniku või aktsionärina omanikujärelevalvet. Kui mainitud asutuste juhatuse või nõukogu liikmeks on volikogu liige, siis valvab valla- või linnavalitsus volikogu liikme järele.

Teiselt poolt peab just volikogu tagama linna- või linnavalitsuse ja selle allasutuste tegevuse sõltumatu, piisava ja läbipaistva järelevalve. Kui volikogu liige on samal ajal seotud järelevalvatavate asutuste ja äriühingutega, võib tekkida klassikaline küsimus: kes valvab valvurite järele, kas järelevalve on piisav ja objektiivne? Eriti kehtib see neis omavalitsustes, kus nõukogusid ja juhatusi mehitab volikogu ülekaalukas enamus ning kus opositsioonil napib jõudu tõhusa järelevalve tegemiseks.

Seetõttu peab õiguskantsler põhjendatuks ameti- ja tegevuskohapiirangute täiendamist volikogu liikmete suhtes, hõlmates piirangutega kindlasti volikogus nii-öelda võtmekohtadel olevad volikogu liikmed, kelleks on volikogu esimees ja aseesimehed ning revisjonikomisjoni liikmed.

4. Vallavanema ja linnapea lähetuste otsustamine

Mõnel juhul tekitab huvide konflikti volikogu määrusega valla- või linnavalitsusele antud volitus teha linnavalitsuse liikmeid puudutavaid otsuseid. Näiteks on volikogu volitanud valla- või linnavalitsust otsustama linnapea või vallavanema teenistuslähete üle. Valla- või linnavalitsuse ülejäänud liikmetega seotud otsused teeb aga linnapea või vallavanem. Korruptsioonivastane seadus keelab huvide konflikti puhul ametiisikul oma ülesandeid alluvale delegeerida. See säte ei laiene aga linnapea või vallavanema isiklike õigusi puudutavatele otsustele, sest vallavalitsust pole selleks volitanud mitte vallavanem, vaid volikogu.

Seetõttu soovib õiguskantsler Riigikogul kaaluda regulatsiooni, mille järgi antaks valla- või linnavalitsuse liikmete (eriti aga linnapea või vallavanema) teenistuslähete üle otsustamise ülesanne näiteks volikogu esimehele.

5. Kohaliku omavalitsuse järelevalvesüsteemi üldine tõhustamine

Haldusreformi tulemusel moodustunud varasemast suurema varalise vastutusega omavalitsustes kasvavad nii nende finantsvõimekus kui ka haldussuutlikkus. See loob paremad eeldused süsteemse siseauditi korraldamiseks ja annab võimaluse allutada omavalitsus vajaduse korral välisele auditeerimisele. Õiguskantsler soovib Riigikogul kaaluda võimalust kaasata pädevaid riigiasutusi asjakohaste auditeerimisreeglite koostamisse ning tagada koos sellega korruptsiooni ennetamine, ohjeldamine ja tõhus järelevalve omavalitsusüksustes, kahjustamata seejuures nende põhiseaduslikke tagatiseid.

Mis sai edasi?

Riigikogu põhiseaduskomisjon ja Reformierakonna fraktsioon algatasid õiguskantsleri ettepanekute jõustamiseks mitu sellekohast eelnõu. Uued, korruptsiooniriske täiendavalt maandavad regulatsioonid jõustuvad loodetavasti 2019. aastal.

Korruptsiooni ennetamine Maanteeametis

Priit Sauk

Maanteeameti peadirektor

Maanteeametit on varem raputanud mitu korruptsiooni juhtumit ja nende kordumise tõenäosust tulevikus soovime oma igapäevatööga oluliselt vähendada. Teame, et korruptsioon võib olla nii reaalne kui ka näiline, kuid selle tagajärjed on ikka mainekahju, usalduse kaotus riigiameeti vastu, aga ka ebameeldivad kuulujutud. Seetõttu tuleb altkäemaksu võtmise vastu võidelda juba siis, kui see käitumismuster endast veel märku ei ole andnud.

Korruptsiooni ennetavad tegevused on olulised. Seejuures tuleb meeles pidada, et altkäemaks on alati kahepoolne: kui on pakkumine, siis on järelkult ka nõudlus. See-ega peab korruptsiooniriski olemasolu alast teavitustööd tegema pidevalt nii meie töötajatele kui ka avalikkusele, meie koostööpartneritele ning klientidele.

Maanteeametis valitseb korruptsiooniga täisleppimatus. 2016. aasta suvel otsustasime lisada enda strateegias kokkulepitud organisatsiooni põhiväärtuste hulka *usaldusväarsuse*, tuletamaks meelde, et meie tegevus peab olema ja peab ka näima aus. Maanteeametis töötavad täiskasvanud inimesed ja me tõenäoliselt kedagi ümber enam ei kasvata. Küll saame aga selgitada inimestele organisatsiooni käitumistavasid, reegleid ja eetilisi tõekspidamisi ning nõuda neist kinnipidamist. Näiteks on üks eksamineerijate baaskoolituse olulisi osi tööeetika ning ka manipulatsiooni ja korruptsiooni äratundmine. Igal aastal tuleb paraku ette situatsioone, kus meie töötajad annavad teada nn väikestest kingitustest ja meeleheast, mida kliendid neile jätta üritavad. Sellistele olukordadele tähelepanu pööramine ning nendest situatsioonidest juhtkonnale ja järelevalveorganisatsioonidele teatamise julgus on iga inimese enda esimene samm korruptsiooni vastu võitlemisel.

Lisaks majasisesele teavitustööle vähendame ka korruptiivset survet meie partneritele, teavitades avalikkuse riskidest erinevate kampaaniate kaudu. Kampaania „Vali aus ülevaatus“ tuletas autoomanikele meelde, et aus ja korrektne tehnoülevaatus tagab ennekõike juhi ja autos viibijate turvalisuse. Pealegi jõustus 1. septembril 2017 kordusülevaatused reguleeriva määruse muudatus. Kui

sõiduk peaks ülevaatuselt läbi kukkuma, ehkki sellel ei ole ohtlikke vigu, on sõiduki kasutajal võimalik sõiduki kasutamist jätkata ning vähemalt 30 päeva on aega sõiduki parandamiseks ja kordusülevaatusse esitamiseks. Tänu sellele määruse muudatusele vähenes oluliselt surve tehnoülevaatajatele, sest kuigi sõiduk peab läbima kordusülevaatus, ei jää seni omaniku elu täielikult seisma. Nii vähenes ka autoomanike huvi enda turvalisusega riskides mõjutada ülevaatajaid tegema ebakorrektsed otsused ja selle eest hüvesid pakkuda.

Teavitustöö ja korruptiivse surve vähendamise kõrval oleme tõhustanud ka sisemisi protsesse. Pärast 2015. aastal lahvatanud eksamineerijate korruptsiooniskandaali korraldasime ümber kogu valdkonna juhtimisstruktuuri. Kõik eksamineerijad toodi ühise eksamikeskuse juhtimise alla, mis tagab lühema ja selgema käsuliini ning eksamineerimise standardiseerituma käsitluse terves Eestis. Uue struktuuriga kaasnes ka eksamineerijate mobiilsus. See tähendab, et eriti väiksemates maakonnakeskustes ei ole klientidele ette teada, kes ja mis päeval konkreetses kohas eksameid vastu võtab. Loodame, et seetõttu on korruptiivseid kokkuleppeid võimatu teha, et leppida otsest kokku konkreetse eksamineerija juurde jõudmine.

Eelmisel kevadel alustasime Maanteeameti koostööpartnerite tehnoülevaatuspunktide lepingute uuendamist ning kogu ülevaatusüsteemi läbipaistvamaks muutmist. 1. juulist 2018 peavad kõik tehnoülevaatuspunktid võtma kasutusele järelevalvekaamerad, mille salvestusi on võimalik näha ka Maanteeametil. Ennekõike näeme aga kasu iga tehnoülevaatus punkti enda töö üle tehtava järelevalve paranemises nende endi organisatsioonide sees. Ausate hõlma ei ole ju põhjust hakata ei Maanteeametil ega ka PPA-l.

Kokkuvõtteks ennetame iga päev korruptsiooni, olgu selleks siis avalik teavitustöö, võetavad lisameetmed korruptiivse surve vähendamiseks või protsesside pidev tõhustamine. Kui siiski mõni töötaja libastub või klient pakub meie kolleegile või partneritele raha või muid hüvesid, siis informeerime kohe Politsei- ja Piirivalveametit.

Kõik Maanteeameti töötajad ja partnerid juba teavad, et Maanteeametis hinnatakse kõrgelt ausust ja usaldusväärsust ning seda nõutakse nii oma inimestelt kui ka koostööpartneritelt ja klientidelt.

Korruptsiooniennetus Riigimetsa Majandamise Keskuses

Aigar Kallas

RMK juhatuse esimees

RMK hoida, kaitsta ja majandada on pool Eesti metsadest, riigimets, mis on väga oluline osa Eesti riigile kuuluvast varast. Samas osalevad kõik töötajad RMK kui ausa ja läbipaistva organisatsiooni kuvandi loomises ning säilitamises. Seetõttu on vaja, et RMK töötajad oleksid kursis ja lähtuksid korruptsiooni ennetamise regulatsioonidest.

Kuna PPAs töötavatel spetsialistidel on laialdased teadmised korruptsioonivastase seaduse nõuetest ning suured kogemused korruptsiooniohtlike olukordade äratundmiseks ja vältimiseks, otsustatigi pöörduda RMKs kehtestatud reeglite ja regulatsioonide ülevaatamiseks just PPA poole. Koos arutleti, kas siiani kasutuses olnud abinõud on piisavad korruptsiooni ärahoidmiseks, ning tehti erinevates dokumentides täpsustusi ja täiendusi.

Suure organisatsiooni võimalused korruptsiooni ennetada

RMKs töötab iga päev umbes 700 inimest ning hooajaliselt saab tööd lisaks ligikaudu 5000 inimest ajutiste töölepingute ja hangete läbi. RMK kontorid paiknevad terves Eestis ning ühte ruumi inimesi kokku tuua ei saa. Nii arvuka töötajaskonna puhul tekib paratamatult küsimus, kuidas teavitusega kõigini jõuda ja kuidas riske maandada.

Otsustati alustada sellest, millega inimesed iga päev kokku puutuvad. Korruptsioonivastases seadusest lähtuvalt täiendati töösisekorda, näiteks loetleti valdkonnad, millega tegelevas äriühingus töötamine või juhtimine ei ole lubatud; selgitati, keda arvatakse seotud isikuks ja kuidas seotud isikutest vahetut juhti teavitada; mõtestati lahtingituste tegemise ja vastuvõtmise põhimõtteid. KPMG koostas 2014. aastal korruptsiooni ennetamise juhendmaterjali, mida uute teadmiste valguses täiendada hakatakse.

2017. aastal korraldati terves Eestis viis korruptsiooniennetuse koolitust, et jõuda kõikide RMK töötajateni. PPA töötajad selgitasid koolitustel korruptsiooni liike ning korruptsiooni põhjustavate tegurite omavahelisi seoseid. Sisustati ametiisiku ja seotud isiku mõisteid ning selgitati erinevate näidete varal toimimispiirangute tuvastamist ja rikkumisi.

PPA tunnustas RMKs juba juurutatud riigihangete registreerimise põhimõtteid, mida kasutatakse lisaks riigihangetele ka lihthangete ja lihtsustatud korras tehtavate hangete korral, ning juba aastatepikkust harjumust selgitada igal aastal RMK erinevate valdkondade kõiki protsesse ja hinnata kõigi protsesside riske, sh korruptsiooniriski.

PPAga koostöö tulemusena on nüüdseks suurenenud RMK töötajaskonna teadlikkus korruptsiooniohtlikest olukordadest ning selliste olukordade vältimise vajadusest ja võimalustest. Täiendatud on mitut RMKs korruptsiooni ennetamiseks kehtestatud regulatsiooni ning väljatöötamisel on käitumisjuhised töötajatele korruptsiooniohtlikes olukordades käitumiseks.

Ülaltoodud arvamusedele soovime ka ise lisada mõne mõtte, mis on kantud soovituselt, et ennetusega on odavam tegeleda kui tagajärgedega, ning mida selle ülevaate lugejad saaksid ennetustegevuses kasutada või järgida.

Muudame oma elu turvaliseks!

Väärtustest, aususest, lubatust ja lubamatust kõnelev kasvatus algab kodust ja saab värve juurde lasteaias ning koolis. Kõige selle juures on kujuneval lapsel määrava tähtsusega lähedaste eeskuj. Lapsed imiteerivad oma lähedaste mõtteid ja tegevusi. Täiskasvanute jutt ning tegevused peavad käima käsikäes, siis on kasvatus suure tõenäosusega mõjusam.

Kodune kasvatus vajab suuremat tähelepanu. Liiga suur on lapsevanemate lootus, et noor saab iseenesest teada, mis on õige ja mis vale. Kui liikluses sõidukiga sõites turvavöö ei ole kinni, tuletab seda meelde laps, kes on saanud vastava sisuka koolituse lasteaias või algklassis. Kui last ei ole autos, siis tuletab turvavöö kasutamise olulisust meelde integreeritud turvasüsteemi lakkamatu heli. Anname ise oma lastele edasi turvalist ja väärtuslikumat elu tagavat õpetust nii sõnas kui ka tegudes. Nii nagu kinnitatud turvavöö võib avarii korral tagada ellujäämise, nii võib ka ausate põhimõtete järgimine tagada ausa, nauditava ja kõlbelise elutee.

Asutuste ja ettevõtete juhid peaksid võtma suurema rolli ennetuse eestvedamisel.

Me ei tea, kui mitu korruptsioonikuritegu aastas toime pannakse ja kui mitu korruptanti on olemas. Meil on pelgalt teadmine, kui palju suudame menetleda ja millised on need asjad oma olemuselt. Seega on palju seda, mida me ei tea ega saagi võib-olla teada. Et suurendada seda

teadmist, mis võimaldaks arvata, et riigi ennetustegevus on laiahaardeline, tõhus ja jätkusuutlik, tuleb meil kaasa võimalikult palju osalisi. Ühed juhtivat rolli kandvad tegelaskujud on siin asutuste ja ettevõtete juhid. Parema tulemuse saavutamiseks tuleks asutuse juhtidel tekitada soov ja tahe senisest jõulisemalt tegeleda korrupsioonivastase tegevuse ja ennetusega. See võimaldaks viia sõnumi ja mõtteviisi kõigi töötajateni ja teadlikkust suurendades saaks uusi ohte vältida.

Liitude ja ühingute päevakavadesse tuleb lülitada ennetusteema.

Pettuse- ja korrupsioonivabama olukorra tekkimisele aitaks kaasa suuresti see, kui erinevad moodustatud liidud ja ühingud võtaksid päevakordadesse läbipaistva ja ausa ettevõtluse / tegevuse teema. Liidud ja ühingud võiksid koguda kokku parima praktika riskide hindamisest ja maandamisest ning hakata seda liikmetele jagama ja soovutama ning arenduse ja toimimise jaoks tagasisidet koguma. Korrupsioonivastase tegevuse ehk aususel põhineva tegevuse arendamine ettevõttes on kui ettevõtte põhitegevusega seotud maastik, s.o nagu käsi ja kinnas.

Tervishoiusüsteemile on vaja pöörata suuremat ennetustähelepanu.

Tuginedes rahvusvaheliste ja Eestis tehtud uuringute tulemustele ning kriminaalmenetlustes leitud, on meie tervishoiusektor suure korrupsiooniriskiga. Seda riski

tuleks senisest tõhusamalt maandada. Riik peaks asuma koolitama meditsiinisektori juhte ja nende teadlikkust suurendama, hõlmates haiglaid, kliinikuid, erialaliite jne, et viimased jagaksid omakorda olulist teavet edasi oma asutuses. Samas soovime üle vaadata, kas olemasolevad riskijuhid, siseaudiitorid ja -kontrolörid on juba parimal moel rakendatud. Viimaste puudumise korral tuleks põhjalikult kaaluda, miks ei kasutata selliste ametitega kaasnevat abi.

Parima tulemuse saavutaksime mitut osalist kaasava ennetusprojektiga.

Eespool mainitu oleks üks tegevus suuremast tegevustikust. Vajaksime meditsiinisektoris teadlikkuse suurendamiseks ning meetmete koondamiseks, sisustamiseks ja võtmiseks korralikku ennetusprojekti, mis hõlmaks haiglaid, neis töötavat personali, teisi meditsiinasutusi, Haigekassat, ravimitootjaid ja tarnijaid jne. Suurte projektide puhul rakendataks korrupsioonivastast poliitikat, sest osalised on kaasatud, ning kui tekivad huvi ja tahe, on ka tulemused paremad.

See, mis on legalne, ei pruugi olla eetiline.

Märkame, et teinekord leiab aset tegevus, mis karistusõiguslikult ei ole seaduserikkumine, aga riivab inimeste õiglustunnet. Sellistel kordadel võib öhku jääda küsimus: kui see pole süütegu, mis see siis on? Eetilise käitumise ja suhtumisega peavad kõik tegelema.

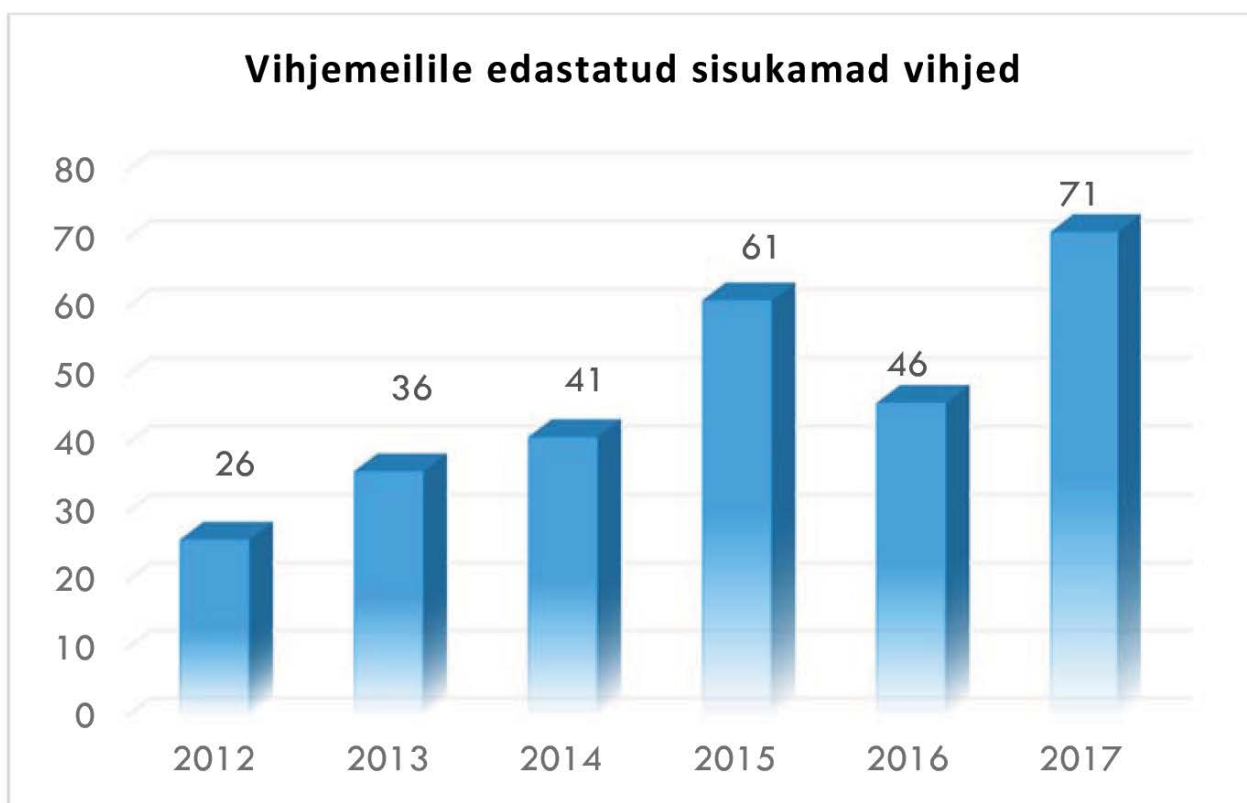

Foto: Maria Papunova

Büroo võttis vihjemeili **korruptsioonivihje@politsei.ee** kasutusele 2011. aasta 30. detsembril. Iga aastaga on saabunud vihjete ja teadete arv vähehaaval kasvanud. Neist kolmandik on sisult olnud valdkonnapõhised ning ajendanud meid korruptsioonikahtlusega infot kontrollima. 2012. aastal saabus 26, 2013. aastal 36, 2014. aastal 41, 2015. aastal 61, 2016. aastal 46 ja 2017. aastal 71 sisulist vihjet või teadet, mis käsitlesid suuremal või väiksemal

määral võimalikku korruptiivset juhtumit. Sisuliste vihjete arvu kasv on väga positiivne ning loodame, et järgmistel aastatel suureneb see veelgi jõudsamalt. Toonitame, et iga vihje ei pea viima menetluseni, küll on see aga tähtis meie analüüsi ning informatsiooni kogumise vaatest.

Vihjeid saab edastada ka 2012. aasta 6. septembril kasutusele võetud vihjetelefonile 612 3657, mis toimib automaatvastajana.

Joonis 29. Korruptsioonikuritegude büroo vihjemeili *korruptsioonivihje@politsei.ee* kaudu edastatud sisuliste vihjete arv kuue aasta jooksul

Kuhu pöörduda, kui olete kokku puutunud korruptiivse käitumisega või teate selle kohta infot?

Infot saate edastada keskkriminaalpolitsei korruptsioonikuritegude büroole:

- 1) vihjemeilile **korruptsioonivihje@politsei.ee**;
- 2) vihjetelefoni automaatvastajale **612 3657**;
- 3) postiaadressile **Tööstuse 52, 10416 Tallinn**.

Teavet saate edastama tulla ka korruptsioonikuritegude büroosse. Vajaduse korral tagame teataja anonüümsuse.

Korruptsioonikuritegude büroo üksused asuvad Tallinnas, Tartus, Jõhvis ja Pärnus.

Büroo juht

Tööstuse 52
10416 Tallinn
tel 612 3827

Menetlustalitus

Tööstuse 52
10416 Tallinn
tel 612 3880

Lõuna talitus

Riia 132
50096 Tartu
tel 746 8504

Ida talitus

Rahu 38
41588 Jõhvi
tel 337 2455

Lääne talitus

Pikk 18
80089 Pärnu
tel 444 6472

Koostanud: korruptsioonikuritegude büroo

Keelt toimetanud: Ene Sepp

Kaanepilt: Tartu Kunstikool

Fotod: PPA, Maria Papunova Tallinna Polütehnikumi Filmiring

Kujundanud ja trükk: Trükikoda Auratrükk

Korruptsioonikuritegude büroo „Ülevaade büroo 2016.–2017. aasta tegevusest“ veebis:

<http://www.politsei.ee/et/nouanded/korruptsioon/>

EESTI

